

1981/82:94

Torsdagen den 11 mars fm.

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Jag anhåller härmed om att bli entledigad från mitt uppdrag som medlem i Nordiska rådets svenska delegation.

Stockholm 1982-03-09

Doris Håvik

Denna anhållan bifölls.

2 § Tredje vice talmannen meddelade att ansökan om ledighet från uppdraget som riksdagsledamot på grund av enskilda angelägenheter inkommit från dels *Carl Lidbom* för tiden den 15 mars – den 30 april, dels *Eva Winther* för tiden den 13 april – den 13 maj.

Kammaren biföll dessa ansökningar.

Tredje vice talmannen anmälde att *Inge Carlsson* (s) och *Bo-Gunnar Ledin* (fp) skulle tjänstgöra som ersättare för Carl Lidbom resp. Eva Winther.

3 § Svar på fråga 1981/82:257 om sysselsättning åt arbetslösa med statlig lönegaranti

Anf. 1 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Karl-Erik Svartberg har frågat industriministern om regeringen förbereder några initiativ, så att meningsfull sysselsättning kan skapas åt de anställda i företag där statlig lönegaranti utgår.

Frågan har överlämnats till mig.

Torsdagen den
11 mars 1982

*Om sysselsättning
åt arbetslösa med
statlig lönegaranti*

Jag vill då först redogöra för rättsläget. Gällande regler innebär att de anställda i ett konkursföretag skall vara beredda att ta arbete för att kunna få ut sin uppsägningslön och därmed också ersättning från konkurslönegarantin.

I det fall som föranleder Karl-Erik Svartbergs fråga är det på det motsatta sättet. De anställda vill inget hellre än att arbeta. De får emellertid bara ut sin lön genom garantin, men har inget meningsfullt arbete.

Jag vill då först erinra om att grundtanken bakom lönegarantin är att arbetstagarnas lönefordringar alltid skall infrias, även om arbetsgivaren försätts i konkurs. Samtidigt skall man vara medveten om att de senaste årens erfarenheter tyder på att den statliga konkurslönegarantin i många fall har bidragit till att konkursboets rörelse efter en rekonstruktion kan drivas vidare. Självfallet påverkar detta de anställdas möjligheter till ny anställning i företaget, om detta övertas av en ny ägare. Avvecklas däremot rörelsen, beror det på förhållandena på den lokala arbetsmarknaden i vad mån nya arbeten kan erbjudas dem. Någon absolut garanti för att sysselsättning skall skapas på det ena eller andra sättet ger varken konkurslönegarantin eller arbetsmarknadspolitiken i övrigt.

Jag kan inte anse det befogat att samhället sätter in särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser, så att de som arbetar i ett konkursföretag kommer i ett bättre läge än de som är arbetslösa.

Anf. 2 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

I en valbroschyr 1932 ställde Ernst Wigforss den klassiska frågan: Har vi råd att arbeta? Han gjorde det mot bakgrund av att den dåvarande borgerliga regeringen, med hänvisning till kristiden och behovet av sparsamhet, inte bara avvisade kraven på en ökning av de allmänna arbetena utan också uppmanade kommuner och statliga verk att uppskjuta planerade arbeten, vilket alltså ledde till en minskning av de allmänna arbetena. Wigforss såg denna politik som ett utslag av kortsynt och missriktad sparsamhet, som medförde uppenbart orimliga konsekvenser. Det är en uppfattning som vi socialdemokrater delar också i dag.

I det fall som jag har tagit upp är problemet ett annat än när Wigforss ställde sin fråga och förde sitt resonemang. Nu gäller det alltså yrkesskickliga arbetare på det konkursdrabbade företaget Hunneboverken i Hunnebostrand. De får sin lön via den statliga lönegarantin, men de har alltså inga konkreta arbetsuppgifter. Ja, om jag skall vara riktigt ärlig, skall jag väl säga att en del har det, eftersom konkursförvaltaren har lyckats skaffa fram en del jobb. Men många av dem saknar alltså jobb. Huvudparten av de anställda får fördriva tiden bäst de vill, och de anser själva att det är förödande.

Tanken med min fråga var alltså denna: Finns det ingen möjlighet att hålla en bank med arbetsuppgifter för sådana här situationer? Det borde rimligen finnas fantasi och påhittighet för att klara det.

Jag har litet svårt att förstå arbetsmarknadsministerns svar. Jag delar självfallet den uppfattning som kommer fram där om lönegarantins betydelse

för att företaget skall kunna leva till dess man får fram en ny ägare. Men jag förstår inte resonemanget att det skall behövas så stora särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser för att hålla en sådan här bank. Det finns ju förteckningar över investeringsobjekt och andra objekt, och det är bara att trycka på knappen för att få i gång jobb. Länsarbetsnämnderna håller sig med sådana förteckningar. På samma sätt borde det kunna finnas en bank med arbetsuppgifter för verkstadsföretag och andra. Jag har svårt att förstå resonemanget att detta skulle ge dessa människor ett bättre läge än det de arbetslösa har.

Anf. 3 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Jag delar Karl-Erik Svartbergs mening att det skall mycket påhittighet till för att klara situationen i ett konkursläge, både för att rekonstruera företaget och för att ge de anställda meningsfulla arbetsuppgifter under det att detta sökande efter lösningar och denna rekonstruktion pågår. Inom företaget kan man säkert hitta olika tillfälliga arbetsuppgifter. När företaget skall avvecklas finns ju en del arbetsuppgifter som har med själva avvecklingen att göra, och i övrigt kan man ta fram extraordinära arbetsuppgifter. Detta måste naturligtvis vara en uppgift för konkursförvaltaren.

Den bank med arbetsuppgifter som i övrigt bör finnas är den som arbetsförmedlingen har. Det är därför som jag i mitt svar har strukit under att de som får konkurslönegaranti är skyldiga att stå till förmedlingens förfogande och skyldiga att ta de arbeten som kan anvisas.

Det finns verkligen en hel del saker att diskutera när det gäller konkurslönegarantis sätt att fungera. Vi har nyligen tillsatt en översynsutredning, och i direktiven till den är inskrivet att man skall pröva möjligheterna att få en bättre relation mellan konkurslönegaranti, i den situation som företaget då befinner sig i, och arbetsförmedlingen. Man skall alltså på ett tidigt stadium under den period som garantin gäller ta kontakt med förmedlingen, så att man hittar både tillfälliga arbetsuppgifter och mera permanenta arbetsuppgifter, i den mån sådana finns.

Anf. 4 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag måste säga att det inte var mycket till besked som arbetsmarknadsministern gav här. De anställda vid Hunneboverken och inom andra konkursdrabbade företag är naturligtvis beredda att stå till arbetsmarknadens och förmedlingens förfogande. Men situationen är ju i dag den att det inte finns några jobb att förmedla. Det finns inga jobb som de kan stå till förfogande för.

Jag menar alltså att det borde gå att åstadkomma sysselsättning i de här företagen. Regeringen hänvisar till behovet av sparsamhet m. m. när det gäller att trycka på knapparna för de objekt som länsarbetsnämnderna har i dag, därför att man måste betala lön osv. Men i det här fallet betalar man redan lön till de anställda. Det enda de begär är att de skall få göra rätt för lönen, alltså ha ett arbete. Det borde rimligen finnas en bank också med

*Om åtgärder för
att minska arbets-
lösheten*

sådana arbetsuppgifter. Jag menar inte uppgifter i stora investeringsarbeten, utan andra arbetsuppgifter – det finns ju ändå behov av produkter i det här landet. Det är det resonemanget som förs av de anställda i det här företaget och säkert också i många andra företag.

Anf. 5 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Ärligt talat är det litet svårt att förstå vart Karl-Erik Svartberg vill komma. Om han menar att det är arbetsuppgifter inom det drabbade företaget som man skall plocka fram, så vill jag säga att det knappast kan vara en uppgift för regeringen att peka ut sådana arbetsuppgifter. Det måste vara konkursförvaltarens sak att ta fram temporära uppgifter inom företaget, som är lämpade för de anställda som ännu inte har kunnat anvisas annat arbete.

Om det däremot gäller arbetsuppgifter utanför företaget, är det förmedlingen som skall anlitas för sådana ändamål. Om förmedlingen kan placera någon som har konkurslönegaranti i ett permanent jobb, i ett tillfälligt beredskapsarbete eller i arbetsmarknadsutbildning, så skall den göra det, även om lönegarantiperioden inte har löpt ut. Då blir det en förflyttning av kostnaden i form av en minskning av konkurslönegarantin och en ökning av ett annat anslag och i den meningen en bättre användning av resurserna. Den möjligheten finns redan. Det vi har strukit under är, som jag sade förut, att denna kontakt måste tas på ett tidigt stadium under den här perioden. Därmed bör de möjligheter som Karl-Erik Svartberg efterlyser föreligga.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på frågorna 1981/82:265 och 278 om åtgärder för att minska arbetslösheten

Anf. 6 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Anna-Greta Leijon har frågat statsministern på vad sätt regeringen ämnar ändra sin politik för att minska arbetslösheten. Det ankommer på mig att besvara frågan.

Nils-Olof Grönhagen har frågat mig om det pågår något brådskande arbete inom arbetsmarknadsdepartementet med att snabbt vidta extraordinära åtgärder för att öka sysselsättningen och därmed avsevärt minska antalet arbetslösa.

Jag besvarar bägge frågorna i ett sammanhang.

Som jag anförde i årets budgetproposition måste vi räkna med en svag efterfrågan på arbetskraft också första halvåret i år. Därefter beräknas en gradvis förbättring ske efter hand som den ökande efterfrågan på våra exportvaror gör det möjligt att öka industriproduktionen. Denna ökade exportefterfrågan, som är ett resultat av devalveringen i höstas och en återhållsam finanspolitik, har redan börjat, men liksom vid tidigare sådana uppgångar dröjer det en tid innan förbättringen ger resultat på arbetsmark-

naden. Därför har det varit nödvändigt att vidta kraftiga tillfälliga åtgärder för att motverka arbetslöshet under innevarande vinterhalvår.

Anslaget till sysselsättningsskapande åtgärder har under innevarande budgetår förstärkts med ca 1,6 miljarder kronor utöver vad som beräknades i förra årets budgetproposition, vilket har gjort det möjligt att sysselsätta mer än 20 000 fler i beredskapsarbete nu än för ett år sedan. Arbetsmarknadsutbildningen har likaså fått ökad omfattning. Regeringen har tillsammans med arbetsmarknadsparterna skapat möjlighet att inrätta s. k. ungdomsplatser på särskilda villkor. Ungdomsplatserna har helt nyligen börjat fungera, varför det ännu är svårt att veta hur stor omfattning de kan få. Jag fäster emellertid stor vikt vid ungdomsplatserna, och jag överlägger f. n. med arbetsmarknadsparterna om hur denna och liknande verksamheter skall organiseras i framtiden.

Regeringen har också vidtagit betydande åtgärder för att motverka sysselsättningsnedgången i byggsektorn under innevarande vinterhalvår. Statliga investeringar för 860 milj. kr. har tidigare lagts, vartill kommer flera större investeringar i affärsverkens regi samt landstingskommunala sjukhusbyggen. Bostadspolitiska åtgärder har vidtagits för att främja ombyggnads- och reparationsverksamheten.

Regeringen kommer i samband med årets kompletteringsproposition att göra en förnyad bedömning av utsikterna och av behovet av åtgärder under budgetåret 1982/83.

Anf. 7 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret. Det är nu drygt ett halvår sedan regeringen presenterade sitt s. k. stabiliseringspolitiska program. I samband med detta gavs det ut pressmeddelanden från arbetsmarknadsminister Eliasson, där han berättade om alla de stora effekter detta skulle få på sysselsättningen och läget på arbetsmarknaden.

Men om vi ser på den verklighet som omger oss i dag finner vi att läget inte är så ljust. Vi har ju tvärtom en rekordhög arbetslöshet, och vi har en sjunkande sysselsättning. I januari var de arbetslösa 153 000. Det är den högsta siffran under efterkrigstiden – 3,6 % arbetslösa. Bland ungdomarna var arbetslösheten över 9 % och bland kvinnorna över 4 %.

Det är inte att undra på att människor i detta land anser att sysselsättningsfrågorna hör de till de allra viktigaste. Jag tycker inte heller att det är att undra på att tilltron till regeringens politik bland folk i allmänhet är väldigt liten. Man tror helt enkelt inte att regeringen kan lösa sysselsättningsfrågorna. Av arbetsmarknadsministerns svar i dag blir man tyvärr stärkt i den tron.

Ingemar Eliasson hänvisar till just detta stabiliseringspaket som kom för drygt ett halvår sedan. Man lovade då 40 000 nya jobb i industrin, men det som hänt i verkligheten sedan detta stabiliseringspaket framlades är ju att industrisysselsättningen har minskat med 40 000. Under 1 miljon människor är sysselsatta i industrin i dag. Arbetsmarknadsministern hänvisar till alla de satsningar som enligt hans mening har gjorts i fråga om arbetsmarknadspo-

Torsdagen den
11 mars 1982

*Om åtgärder för
att minska arbets-
lösheten*

litiska åtgärder, och han säger att det är mer än vad vi lade fram förslag om i budgetpropositionen. Ja, det är det visserligen. Men det är betydligt mycket mindre pengar än vad arbetsmarknadsstyrelsen har begärt och vad vi har föreslagit här i riksdagen.

Faktum är ju att insatserna när det gäller beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning nu är betydligt mindre än de insatser som gjordes i slutet av 1970-talet. Det hävdades i går i denna talarstol att den första försvarslinjen mot arbetslöshet går inne i företagen. 1977 hade vi många människor som fick utbildning i företagen i stället för att kastas ut i arbetslöshet, närmare 100 000 människor – i dag är det 3 000. Åren 1979 och 1980 var 60 000 människor i arbetsmarknadsutbildning, nu är det ungefär 40 000.

Jag skulle gärna vilja upprepa den fråga som jag ställde till statsministern: Hur skall regeringen ändra sin politik för att kunna minska arbetslösheten? Jag har tyvärr inte fått svar på den i dag.

Anf. 8 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Denna fråga är föranledd av det besök som arbetsmarknadsutskottets ledamöter gjorde på arbetsmarknadsdepartementet den 17 februari, då statsrådet tyvärr var sjuk och inte kunde delta i överläggningarna.

Vi fick en värdefull information dels om de propositioner som aviserades, dels om invandrarfrågor och jämställdhetsfrågor. Men man nämnde inte med ett ord sysselsättningsfrågorna.

Det föranledde mig att ställa frågan av vilken anledning man hade utelämnat informationen om sysselsättningen, och om det pågick något arbete i departementet för att åstadkomma förbättringar när det gällde de höga arbetslöshetsciffrorna.

Statssekreteraren gav mig svar och sade att man inte lämnade någon information om sysselsättningen beroende på att departementschefen inte var närvarande. Men, sade hon, på grund av det statsfinansiella läget och de höga räntekostnader staten har på sin upplåning fanns det inte något utrymme för ytterligare åtgärder.

Detta måste tolkas så, att vi icke har råd att ha människorna i jobb i det här landet. Det förbryllade mig.

Jag blev ytterligare förbryllad när jag för någon vecka sedan tittade på TV och lyssnade på Ola Ullstens inledningsanförande vid landsmötet. Han ondgjorde sig över att det fanns människor och grupper i det här samhället som protesterade mot en försämrad standard. Och detta, sade Ola Ullsten, i Sverige, världens rikaste nation! Då ställer jag frågan: Vari består den rikedom, när vi inte har råd att ge människorna jobb? Är det så att antalet arbetslösa är ett mått på denna rikedom – ju fler arbetslösa vi har råd att ha, desto större är vår rikedom?

Vi har, som Anna-Greta Leijon här har redovisat, 153 000 arbetslösa. Antalet ökar ju, men ändå pågår inte något arbete i departementet för att snabbt försöka förhindra en ytterligare ökning av antalet arbetslösa.

Anf. 9 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Anna-Greta Leijon åberopar uttalanden som gjordes i samband med det s. k. septemberpaketet. Då gjordes den bedömningen att dessa åtgärder skulle leda till att efterfrågan på arbetskraft ökade med 30 000–40 000 personer, jämfört med vad som annars skulle hända.

Jag kunde inte notera att Anna-Greta Leijon argumenterade mot detta. Om vi inte hade vidtagit de åtgärderna, hade vi i dag befunnit oss i ett mycket värre läge. Socialdemokraterna har ju som bekant – motvilligt, efter vad jag kan förstå – accepterat devalveringen men gått emot momsänkningen och upprepat att momsens borde höjas. Det skulle alltså försämra sysselsättningen och urholka reallönerna. Bedömningen står alltså kvar, precis som det sades då, att efterfrågan under loppet av 1982 kommer att vara i storleksordningen 30 000–40 000 personer bättre än vad som annars skulle ha varit fallet.

Effekterna börjar nu märkas. Orderingången till exportindustrin är betydligt högre under hösten-vintern 1981–1982 än den var för ett år sedan. Rekryteringen i några av de större företagen har kommit i gång. Det återstår, precis som jag har sagt i mitt svar, en god väg att gå, innan vi på arbetsmarknaden ser effekterna av devalveringen, men de börjar märkas.

Anna-Greta Leijon säger att vi beträffande arbetsmarknadspolitiken gjorde mer i slutet av 1970-talet – dvs. under den här regeringen. Däremot hänvisar hon, klokt nog, inte till vad som gjordes i början av 1970-talet, under den socialdemokratiska regeringen. Då gjordes nämligen inte särskilt mycket.

Jag är skyldig herr Grönhagen svar på några frågor. Vi arbetar med stimulansåtgärder, som kommer i samband med kompletteringspropositionen. Jag överlägger med parterna om en förlängning av de särskilda åtgärderna för ungdomar, och vi håller på att bereda frågor som gäller byggarbetsmarknaden. Det pågår alltså ett arbete.

Sedan herr Grönhagen ställde sin fråga har vi dessutom anslagit ytterligare 160 milj. kr. till beredskapsarbeten.

Anf. 10 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern säger nu att man i höstas menade att åtgärderna – devalveringen och andra åtgärder – skulle ge ett plus på 40 000 jobb i industrin jämfört med vad man annars kunde räkna med. Var det alltså på det sättet att regeringen redan då klart såg framför sig att vi hade att räkna med en mycket kraftig minskning av sysselsättningen inom industrin, men att man ändå – trots att man insåg det – inte var beredd att möta den fullt ut? Vad som i verkligheten har skett sedan regeringen kom med sitt stabiliseringsprogram är ju inte en ökning av industrisysselsättningen, av efterfrågan på arbetskraft där, utan en minskning. Vi har inte i modern tid haft så få människor sysselsatta i industrin som vi har nu.

Herr talman! I flera debatter här i kammaren har jag pekat på risken att vi i Sverige, precis som fallet är i andra länder, skulle börja tolerera arbetslösheten. Jag har mötts av många försäkringar från företrädare för den

Torsdagen den
11 mars 1982

*Om åtgärder för
att minska arbets-
lösheten*

borgerliga regeringen och från borgerliga riksdagsledamöter om att det aldrig skulle komma i fråga. För drygt ett år sedan stod företrädare för de borgerliga partierna och för regeringen här i kammaren och sade: Om vi skulle få en arbetslöshet på 3 %, skulle det vara ett misslyckande för regeringens politik. Nu har vi med bred marginal passerat den gränsen för misslyckande. Min fråga kvarstår fortfarande: Hur skall regeringen ändra sin politik för att vi skall kunna minska arbetslösheten?

De åtgärder som har vidtagits hittills har ju varit helt otillräckliga. Vi har i dag den högsta arbetslösheten under efterkrigstiden, och någonting måste vi göra åt denna. Jag har ännu inte fått något svar från Ingemar Eliasson på min fråga: Vad kommer regeringen att göra för att vända den här utvecklingen?

Anf. 11 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s):

Herr talman! Det pågår tydligen ett visst arbete inom departementet när det gäller de här frågorna. Men det måste, som jag ser det, vara jobb som inte statssekreteraren är informerad om, eftersom hon kunde lämna oss det svar som hon lämnade till utskottet. Då finns det väl skäl att fråga: Hur är kommunikationerna inom departementet, mellan statsrådet och hans närmaste medarbetare?

Anf. 12 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Ja, Anna-Greta Leijon, vi såg framför oss en nedgång i sysselsättningen – den som inte gjorde det i våras och i somras måste ha varit åtminstone halvblind – och just därför lade vi fram septemberpaketet. Men vi sade också att det kommer att ta tid, innan effekterna slår igenom. Därför kompletterades paketet med mycket kraftfulla arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Den socialdemokratiska uppläggningsen av den ekonomiska politiken hade gett den motsatta effekten – säkert fler AMS-åtgärder, men mindre efterfrågan på den reguljära arbetsmarknaden. Det går alltså stick i stäv mot den utveckling som Anna-Greta Leijon säger sig eftersträva.

Vi tolererar inte arbetslöshet, och därför sätter vi in motåtgärder. Vi arbetar inte med arbetslösheten som ett ekonomiskt-politiskt instrument. Det skiljer en tiondel mellan arbetslösheten i januari 1982 och arbetslösheten vintern 1972. På denna enda tiondel kokar Anna-Greta Leijon en väldig soppa. Nu hör Sverige till de länder som ligger bäst till i Europa. Då – i början av 1970-talet när socialdemokraterna styrde – hörde Sverige till de sämsta länderna i Europa när det gällde arbetslösheten.

Anf. 13 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Vi tolererar inte arbetslöshet, säger Ingemar Eliasson. Ändå har vi i Sverige i dag en högre arbetslöshet än vi har haft någon gång tidigare under efterkrigstiden. Dessutom sjunker sysselsättningen, vilket betyder att vi förutom den öppna arbetslösheten också har en dold arbetslöshet.

Ingemar Eliasson! Jag har tidigare hållit med dig om – och jag vill gärna göra det också i dag – att vi i början på 1972 hade en för hög arbetslöshet. Vi

hade 136 000 arbetslösa i januari 1972. Men vad gjorde vi då? Jo, vi satte in många kraftfulla åtgärder, så att vi på några månader kunde pressa ned arbetslöshetstalet till 90 000.

Min fråga, ursprungligen till statsministern och i dag till Ingemar Eliasson, är: Hur skall den borgerliga regeringen nu ändra sin politik, så att man kan upprepa det som vi gjorde 1972, dvs. pressa tillbaka den höga arbetslösheten? Tyvärr har jag inte fått något svar. Beklagligtvis upplever vi också i den praktiska politiken att Ingemar Eliasson och hans borgerliga kolleger här i kammaren tillbakavisar alla de förslag som vi socialdemokrater lägger fram och som skulle kunna ändra utvecklingen på detta område. Det hände senast i går.

*Om åtgärder för
att minska arbets-
lösheten*

Anf. 14 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Det är riktigt att vi avvisar förslag som vi menar skulle gå i motsatt riktning, dvs. sådana som skulle äventyra den fulla sysselsättningen och försämra läget ytterligare. Det är därför som vi avvisar förslag om momshöjning, som skulle urholka köpkraften och minska efterfrågan här hemma. Vi tolererar inte arbetslösheten, och jag utgår från att det inte var ett uttryck för att man medvetet bedrev en arbetslöshetsskapande politik i början på 1970-talet när arbetslösheten var lika hög som nu. Det är därför som vi tar så illa vid oss när socialdemokraterna beskyller oss för att göra detta. Sverige har i själva verket lyckats bättre än något annat land i en liknande situation.

Svaret på Anna-Greta Leijons fråga är att vi redan har ändrat politiken. Devalveringen och momssänkningen börjar nu ge effekt. I avvaktan på att denna slår igenom sätter vi in olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I dag har vi fått en bekräftelse på att denna politik har den penningvårdande myndighetens förtroende, nämligen genom att riksbanken har beslutat sänka diskontot med 1 %. Det skulle inte gå, om vi inte hade en lyckad ekonomisk politik.

Anf. 15 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Ja, ni tillbakavisar i stort sett alla de förslag som vi lägger fram. Men de förslagen sammanfaller i stor utsträckning med vad t. ex. arbetsmarknadsstyrelsen och tjänstemännens centralorganisation säger. Det är inte bara vi socialdemokrater som är djupt oroade över regeringens politik. Insiktsfulla bedömare från många håll i samhället säger att arbetslösheten kommer att fortsätta att öka i Sverige, om vi fortsätter på den inslagna vägen.

Jag vill vidare ta upp något som hände i kammaren i höstas och som upprörde mig ganska mycket. Arbetslöshetssiffrorna varierar ju mellan olika månader, och i höstas, när vi fick en säsongmässig sänkning av vissa arbetslöshetssiffror, tog Ingemar Eliasson det till intäkt för att påstå att det som en följd av regeringens åtgärder hade skett reella förbättringar av läget på arbetsmarknaden. Det visade sig sedan att det inte var med sanningen överensstämmande. Jag blev uppriktigt sagt ledsen, eftersom jag har lärt

Torsdagen den
11 mars 1982

*Om åtgärder för
att förkorta vän-
tetiderna på ar-
betsförmedlingar-
na*

känna Ingemar Eliasson som en kunnig yrkesman, med lång erfarenhet på arbetsmarknadsområdet genom verksamhet i sysselsättningsutredningen och som statssekreterare. Jag hoppas att han inte kommer att göra några nya sådana försök att dölja verkligheten bakom statistiska besvärjelser.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1981/82:273 om åtgärder för att förkorta väntetiderna på arbetsförmedlingarna

Anf. 16 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Martin Segerstedt har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att förkorta väntetiderna på arbetsförmedlingarna.

Under senare år har en kraftig upprustning skett av arbetsförmedlingen både vad avser personal och i fråga om modern datateknik. Detta har också gällt under tider då andra myndigheter fått vidkännas nedskärningar. Regeringen har också tagit ställning för ett förslag av AMS om platsförmedlingens framtida organisation, som innebär en effektivisering av platsförmedlingsarbetet.

Vidare har regeringen i årets budgetproposition visserligen föreslagit att huvudförslaget liksom för de flesta andra statliga myndigheter skall tillämpas på arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader men att arbetsförmedlingen genom omprioritering skall förstärkas med 60 tjänster. Jag utgår från att AMS kommer att göra en sådan prioritering att huvudförslaget i första hand inte kommer att inverka på platsförmedlingsarbetet. Vidare har regeringen i budgetpropositionen föreslagit ytterligare utbyggnad av arbetsförmedlingens terminalsystem.

Inom regeringskansliet behandlas f. n. en framställning av AMS om ytterligare medel för lönekostnader till arbetsförmedlingen för innevarande budgetår.

Anf. 17 MARTIN SEGERSTEDT (s):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är den arbetssituation som nu råder på landets arbetsförmedlingar. Vi har fått arbetsmarknadsläget väl beskrivet i den föregående debatten. Arbetslöshetskön på våra förmedlingar är nu längre än den har varit på många år, speciellt när det gäller ungdomarna. Trycket på förmedlingarna är därför oerhört stort och personalen pressas till det yttersta.

I detta utsatta läge pågår nu en förändring av rutinerna på arbetsförmedlingarna, som i sig är resurskrävande. Den innebär att det införs en strikt tidsplanering med tidsbokade besök på förmedlingarna och planerade företagskontakter. Detta är i och för sig positivt men mycket resurskrävande. I sitt förslag förutsatte den grupp som arbetade med detta – den s. k.

PLOG-gruppen – ett väsentligt tillskott av personal när omläggningen skulle ske. Nu kommer denna omläggning när arbetslösheten är redkordhög, och i stället för ökade resurser får arbetsförmedlingarna vidkännas direkta nedskärningar.

Varje arbetssökande bör ha rätt att kräva en individuell service genom att förmedlaren för den sökandes räkning kontaktar arbetsgivare, både arbetsgivare som anmält behov av arbetskraft och andra, där förmedlaren med sin kännedom om arbetsmarknaden vet att lämpliga platser finns. Nu finns mycket sällan tid till en sådan insats. Till detta kommer att förmedlingarna i allt större utsträckning måste ägna tid åt att försöka få fram beredskapsarbeten för att över huvud taget få några lediga platser att erbjuda.

Genom att anslagen till beredskapsarbetena kom alltför sent under hösten har arbetsmarknadsverket inte kunnat planera på det sätt som krävs för en nödvändig expansion av beredskapsarbetena. Följden har blivit en orimlig anhopning av arbete på arbetsförmedlingar och länsarbetsnämnder, då beslut om beredskapsarbeten skall lotsas genom en på många sätt krånglig beslutsprocess samtidigt som strömmen av sökande blir allt stridare. Beslut om beredskapsarbeten måste tas i ett tidigt skede av budgetåret för att arbetena skall kunna få en rimlig säsonganpassning.

Kritik har riktats mot arbetsförmedlingen för ökad byråkrati. Den kritiken hänför sig i första hand till de större förmedlingarna. Nu pågår även på det området en omorganisation med utlokalisering av kontor i storstadsområdena. Men det finns inte resurser att anskaffa de lokaler som krävs. Jag kan ta exempel från mitt eget län, där länsarbetsnämnden år efter år har begärt medel för att utvidga kontoret i Timrå, som är mycket underdimensionerat och arbetstyngt. Länsarbetsnämnden har inte fått några pengar till detta ändamål, och nu är läget följande:

Även om länsarbetsnämnden kan omplacera personal till Timrå finns där inte utrymme för fler förmedlare. Lokaler kan ställas till förfogande av kommunen, men enligt de uppgifter jag har fått accepterar inte byggnadsstyrelsen, som svarar för lokalförhyrningen, den hyra som det i dag blir fråga om i nybyggda lokaler.

Här måste till snabba åtgärder för att vi skall klara verksamheten under våren. Får vi ta den sista meningen i arbetsmarknadsministerns svar som ett löfte om ökade resurser till förmedlingarna?

Anf. 18 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Jag kan intyga vad Martin Segerstedt här har berört, nämligen att de anställda på förmedlingarna jobbar hårt och i allmänhet mycket effektivt. Vi har prioriterat förmedlingens uppbyggnad. Under 1970-talet har 2 200 tjänster tillförts verket. De har i huvudsak gått till förmedlingsarbetet.

Vi har också – tvärtemot vad Martin Segerstedt påstår – försäkrat oss om att platsförmedlingen inte behöver dras ned när förvaltningen i övrigt måste minska – vi tillför 60 tjänster som kompenserar den 2-procentiga neddragningen av de allmänna lönebidragen.

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

*Om åtgärder för
att förkorta väntetiderna på arbetsförmedlingarna*

Torsdagen den
11 mars 1982

*Om postutdelning-
en i glesbygd*

Vi har vidare sett till att förmedlingen fått bygga ut de tekniska hjälpmedlen, med dataterminaler, just för att bli mera flexibel och effektiv. Vi har tagit ställning till nya arbetsrutiner inom förmedlingen, den s. k. PILOG-utredningen, med förslag till tidsbeställning och möjlighet att dela på kontoren.

Men allt detta, som har med resursfördelningen att göra, är en angelägenhet för i första hand verksledningen och därefter länsarbetsnämnden. Regeringen och departementet skall inte gå in och i detalj föreskriva hur resurserna skall fördelas. Därför får problem i stil med dem på kontoret i Timrå lösas inom verket, med de resurser man har till sitt förfogande. Det är klart att resursförstärkningen har skett just för att man skall kunna handskas med ett sådant läge på arbetsmarknaden som det vi nu befinner oss i.

När det till sist gäller den framställning som är gjord är jag beredd att, för den händelse de ordinarie lönebidragen inte skulle räcka till, behandla den i positiv anda.

Anf. 19 MARTIN SEGERSTEDT (s):

Herr talman! I sitt svar pekar arbetsmarknadsministern på en omprioritering av 60 tjänster, som skall tillföras förmedlingsverksamheten. Enligt de beräkningar som gjorts täcker detta inte ens hälften av det bortfall av resurser som huvudförslaget innebär. Det är fråga om en reell minskning av personella resurser i storleksordningen 80 tjänster. Det är alltså fråga om en minskning även av den platsförmedlande verksamheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1981/82:272 om postutdelningen i glesbygd

Anf. 20 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Gunhild Bolander har frågat mig dels om jag anser att det bör vara en målsättning att varje hushåll skall ha sin post utdelad före kl. 12.00, dels vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att bättre tillgodose landsbygdsbefolkningens berättigade önskemål om tidigare postutdelning.

Jag kan inte hålla med Gunhild Bolander om att postens service på landsbygden har försämrats under senare tid. Lantbrevbäring finns således numera även i ganska glest befolkade områden. Lantbrevbäringslinjerna utsträcks också till hushåll där medlemmar på grund av ålder eller sjukdom inte själva kan hämta posten, även om hushållsunderlaget är för litet enligt gängse regler.

Det normala är att lantbrevbäraren ger sig i väg vid 8–9-tiden på morgonen och att postutdelningen är avslutad omkring kl. 13.30. Merparten av alla hushåll får alltså sin post före kl. 12. Det gäller även på Gotland.

För postverket är lantbrevbäringen dyrare per hushåll än servicen i

tätorterna. Detta får givetvis inte leda till en oacceptabel service. Posten måste dock utforma lantbrevbäringslinjerna så att man så rationellt som möjligt utnyttjar sin personal, lokaler och fordon.

Anf. 21 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Orsaken till att jag har ställt frågan är det faktum att så många människor på landsbygden får sin post utdelad långt fram på eftermiddagen. I tätorter och vissa områden får man sin dagliga morgontidning utkörd på morgonen, men så sker inte överallt och många får alltså sin morgontidning först med lantbrevbäraren, vilket då kan betyda exempelvis kl. 16. Förutom att tidningen då har minskat i nyhetsvärde gör den sena tidpunkten att det inte finns någon möjlighet att t. ex. utnyttja det annonsutbud som finns i tidningarna. Det kan alltså röra sig om faktiska ekonomiska möjligheter som undandras vissa delar av landsbygden.

Den här situationen förstärks ytterligare under sommarmånaderna, i varje fall i ett län som Gotland där befolkningen tredubblas eller kanske ökar ännu mer i kustområdena. Många gånger är det då också semestervikarier som inte alltid har så stor lokalkännedom. Nu är lantbrevbärarna en mycket kunnig och serviceinriktad yrkeskår, och det skall absolut inte falla någon skugga över dem. Kvar står dock glesbygdsbefolkningens berättigade önskemål om en tidigare postutdelning, och jag skulle gärna vilja veta om frågan om delning av lantbrevbärartjänster har varit diskuterad. Det skulle kunna vara en lösning på problemet. På många andra områden inom samhällets servicesektor har det visat sig positivt att inrätta deltidstjänster, och det har ofta skett i största samförstånd med den fackliga organisationen. Därför anser jag att det är väl värt att pröva detta även när det gäller lantbrevbärarna.

Anf. 22 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Det finns väl inget system som kan konstrueras så att det täcker alla de i och för sig berättigade intressen och behov som redovisas. Ambitionen måste vara att man inom rimliga gränser med hänsyn till kostnader och annat försöker se till att så många som möjligt får en fullödig service.

Det är riktigt som Gunhild Bolander säger, att många dagstidningar delas ut på Gotland med lantbrevbärare – ungefär hälften. Och många tycker naturligtvis att det är för sent att få sin tidning vid tolv-ett-tiden på dagen. Men att finna en lösning som innebär att alla kan få den på morgonen tror jag är omöjligt. Posten har emellertid skyldighet att se till att servicen blir så bra som möjligt också i glesbygd, och den måste därför pröva alla varianter för att uppnå denna målsättning. Det gör den också – det bekräftade Gunhild Bolander själv i slutet av sitt inlägg.

Torsdagen den
11 mars 1982

*Om transportstöd
till viss typ av
företag i Norrbotten*

Anf. 23 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Det är ingen som begär att lantbrevbärarna skall vara ute med morgontidningen så tidigt på morgonen som kommunikationsministern tyckte antyda. Postverket lär emellertid vid något tillfälle ha uttalat – jag har inte fått det bekräftat – att målsättningen var att varje hushåll skulle ha sin post utdelad till kl. 12. Jag förstår att det kan vara svårt att bestämma ett exakt klockslag, men jag förutsätter att inte heller postverket tycker att det är tillfredsställande att servicen trots allt har försämrats något sedan man införde systemet med heltidsjobb för lantbrevbärarna. Jag skulle önska att regeringen med postverket tog upp frågan om att möjliggöra en bättre service.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1981/82:281 om transportstöd till viss typ av företag i Norrbotten

Anf. 24 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Sten-Ove Sundström har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att norrbottniska företag av Plannjas typ även i fortsättningen skall erhålla transportstöd.

För att svara på frågan vill jag börja med att förklara gällande bestämmelser för transportstödet. Transportrådet, som enligt statsmakternas beslut administrerar stödformen, har den 10 februari i år gett ut nya tillämpningsföreskrifter för stödet. De baseras på ett riksdagsbeslut i fjol om att införa ett effektivare transportstöd med en samtidig minskning av kostnadsramen.

Tillämpningsföreskrifterna anger att transportstöd inte lämnas för järn- och stålverkens produktion. I järn- och stålverk innefattas även dotterföretag till verken, vilkas verksamhet ingår som ett naturligt led i den produktion som drivs av moderföretaget.

Jag anser att transportstödet måste vara regionalpolitiskt effektivt. Stödet har också formen av ett riktat bidrag för att dels stimulera till ökad produktion inom stödområdet, dels skapa intresse hos företagen att lokalisera sig inom stödområdet. Omvänt bör transportstöd inte lämnas till företag inom stödområdet, vilka utan hinder av transportkostnaderna kan få avsättning för sin produktion även utanför stödområdet. Inte heller bör de som har en med hänsyn till råvarutillgång, energitillgång e. d. naturlig lokalisering inom stödområdet få transportstöd.

Det åligger transportrådet att pröva vilka företag som är berättigade till transportstöd. I fråga om stålvaror och därmed integrerade produkter anser rådet att transportstödet inte har någon avgörande betydelse ur lokaliseringsynpunkt. Problemen i denna verksamhet torde också enligt min mening främst vara av strukturell natur och bör därför lösas i andra sammanhang.

Anf. 25 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på frågan. Bakgrunden till min fråga är det beslut som riksdagen fattade i november om att slopa fraktbidraget till järn- och stålverk. Kammarens majoritet ansåg då att fraktstödet saknar betydelse från lokaliseringssynpunkt och att transportstöd därför kan slopas helt för järn- och stålprodukter.

Resultatet av den beslutsprocess som har följt efter riksdagsbeslutet har blivit att företag såsom t. ex. Plannja i Luleå, vilket tidigare klassades såsom verkstadsindustri, nu kommer att tappa sitt transportstöd. Detta företag tillverkar plastbelagd profilerad plåt för användning inom bl. a. byggnadsindustrin. Utgångsmaterialet är i detta fall varmförzinkad plåt, som aldrig har tillverkats vid järnverket i Luleå utan köps från utlandet men nu dess bättre också till allt större del från järnverket i Domnarvet.

En mycket stor del av produkterna exporteras. Plannja har alltså ingen annan produktionsanknytning till järnverket i Luleå än att företaget är ett dotterbolag till SSAB. Länsstyrelsen i Luleå förklarar också att "företaget kan ur allmän regionalpolitisk synpunkt närmast hänföras till verkstadsindustrin".

Plannja har i dagsläget 275 anställda, som svarar för en väldigt viktig del av sysselsättningen i en av arbetslöshet hårt drabbad kommun. De ökade kostnader som blir följden av en indragning av transportstödet kommer att få allvarliga konsekvenser för detta företags fortlevnad, inte minst mot bakgrund av att andra företag i samma bransch inte drabbas. Det kan inte heller vara rimligt att företaget skall straffas för att det är ett dotterföretag till SSAB.

I olika sammanhang har det talats om vikten av att höja förädlingsgraden på produkter inom industrin, inte minst i ett län som Norrbotten. I denna utveckling har detta företag fyllt en stor uppgift.

I svaret från statsrådet kan jag bl. a. notera att statsrådet anser att "transportstödet måste vara regionalpolitiskt effektivt". Det kan man hålla med om. Vidare säger statsrådet att "stödet har också formen av ett riktat bidrag för att dels stimulera till ökad produktion inom stödområdet". Det är väldigt viktigt i detta fall för att skapa intresse hos företag att lokalisera sig inom stödområdet. Man undrar om det intresset kommer att finnas kvar i fortsättningen, när det görs sådana här omklassningar av företag, som tidigare bedömts såsom verkstadsindustri men nu plötsligt klassas såsom någonting annat.

I svaret talas också om företag, "vilka utan hinder av transportkostnaderna kan få avsättning för sin produktion även utanför stödområdet". Detta företag är oerhört beroende av att få hjälp med transportkostnaderna, eftersom avståndet till marknaden är väldigt långt.

"Inte heller bör de som har en med hänsyn till råvarutillgång, energitillgång e. d. naturlig lokalisering inom stödområdet få transportstöd", säger statsrådet vidare. Men som jag nyss har strukit under har detta företag väldigt lång väg att få hem sin råvara. En del importerar man, men alltmer tar man från verken i den södra delen av landet. Det här går egentligen stick i stäv

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

*Om transportstöd
till viss typ av
företag i Norrbotten*

Torsdagen den
11 mars 1982

*Om transportstöd
till viss typ av
företag i Norrbotten*

med de krav vi har haft på detta område tidigare.

Jag vill fråga statsrådet: Är det verkligen på det sättet att vi i fortsättningen skall tappa transportstödet inom det här området? Det kommer att bli mycket svårt att klara lokaliseringar av den här typen av företag till Norrbotten.

Anf. 26 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Man kan naturligtvis alltid diskutera vad transportstödet vara eller inte vara kan betyda för enskilda företag. Men jag föredrar att föra resonemanget mera principiellt. Grundtanken är, som jag har sagt tidigare, att stödja verksamhet inom stödområdet och stimulera till en så långtgående förädling som möjligt, för det gäller ju ytterst att skapa så många arbetstillfällen som möjligt i de här bygderna.

Transportrådet har ännu inte fattat något beslut om huruvida transportstödet skall utgå till den här typen av företag eller ej. Transportrådet har att pröva frågan om bidrag skall kunna utgå. Ett sådant ställningstagande har ännu inte skett i rådet, och till dess får vi kanske avvakta och se vad som händer.

Anf. 27 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Nu säger statsrådet att transportrådet inte har fattat något beslut ännu. Enligt uppgifter som jag har fått under de senaste dagarna har man i det här speciella företaget fått ett meddelande om att transportstödet i den här formen skall upphöra i mars.

Det är klart att förra årets riksdagsbeslut innebar att stödet för manufakturade produkter, t. ex. fartygsprofiler och armeringsnät, från järn- och stålverk skulle upphöra. Men nu ser det ut som om man går betydligt längre, något kommer att innebära ett dråpslag mot hela tanken att höja förädlingsgraden när det gäller våra industriprodukter, framför allt i län som Norrbotten som har en ganska låg grad av förädling av industriprodukterna. Det är därför angeläget att vi även i fortsättningen kan få ha kvar stödet för att gynna den här typen av förädlingsindustri, som ju har utvecklats mycket fint och skapat allt fler arbetstillfällen.

Anf. 28 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Såvitt jag vet har inget formellt beslut fattats i transportrådet i det här konkreta fallet. Det är väl så med dessa bestämmelser, som alltid när man ändrar bestämmelser över huvud taget, att det blir en inkörningsperiod, innan man ser riktigt hur det utfaller. Det inträffar alltid gränsfall som gör att det tar litet tid, innan man får någon sorts mall att följa. Detta gäller också i det här fallet.

Anf. 29 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Om jag uppfattar kommunikationsministern rätt, tycker han att det även i fortsättningen är viktigt att ha kvar stödet till företag som bidrar till att förädla industriprodukter, speciellt när det gäller ett sådant län som Norrbotten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

*Om en instruktion
för patentbesvär-
rätten*

8 § Svar på fråga 1981/82:270 om en instruktion för patentbesvär- rätten

Anf. 30 Handelsministern BJÖRN MOLIN:

Herr talman! Bernt Ekinge har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att ge patentbesvär-rätten en egen självständig instruktion.

Patentbesvär-rätten är en förvaltningsdomstol. Den tillkom den 1 januari 1978 genom att besvär-avdelningen vid patent- och registreringsverket bröts loss och omvandlades till en självständig myndighet. Domstolen tar upp besvär mot beslut av patent- och registreringsverket i ärenden som rör bl. a. ansökningar om patent samt registrering av mönster och varumärken.

Patentbesvär-rätten har en viss administrativ anknytning till patent- och registreringsverket. Bl. a. detta har motiverat att nödvändiga administrativa bestämmelser för domstolen finns intagna i instruktionen för patent- och registreringsverket. Av dessa bestämmelser framgår klart att domstolen är en självständig myndighet. Domstolen har även en egen arbetsordning.

Enligt min mening kan inte den allmänna rättssäkerheten, som Bernt Ekinge befarar, påverkas av att administrativa bestämmelser för domstolen finns intagna i den ena eller andra instruktionen. Jag vill här erinra om att domstolens dömande verksamhet är reglerad i lag, nämligen lagen om patentbesvär-rätten. Patentbesvär-rättens självständighet står över den författningstekniska lösningen av instruktionsfrågan. Frågan om patentbesvär-rätten torde dock övervägas ytterligare sedan patentprocesskommittén överlämnat sitt betänkande. Enligt vad jag har inhämtat kan det komma att ske under nästa år.

Det kan i sammanhanget nämnas att regeringen från och med den 1 januari 1982 har ändrat sammansättningen av tjänsteförslagsnämnden för patentbesvär-rätten. Ändringen innebär bl. a. att chefen för patent- och registreringsverket resp. ordföranden i patentbesvär-rätten inte längre är självskrivna ordförande resp. vice ordförande i nämnden. Samtliga ledamöter skall numera utses av regeringen för en tid av högst tre år. I beslut den 22 december 1981 har regeringen förordnat en högt kvalificerad hovrättsjurist till ny ordförande i nämnden. Genom ändringen har de önskemål beaktats som riksdagen tidigare givit till känna med anledning av en motion med yrkande om att riksdagen skulle begära att regeringen ändrar bestämmelserna om tjänsteförslagsnämnden i instruktionen för patent- och registreringsverket.

Torsdagen den
11 mars 1982

*Om en instruktion
för patentbesvär-
rätten*

Anf. 31 BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! Jag ber först att få tacka handelsministern för svaret.

Frågan om domstolarnas självständiga och fristående ställning i förhållande till de myndigheter vilkas beslut domstolarna har att pröva är en viktig och känslig fråga framför allt när det gäller människornas upplevelse av domstolarnas opartiska och rättvisa dömande.

Denna grundsats tror jag vi är helt överens om, och det är mot den bakgrunden jag har tagit upp frågan.

Handelsministern säger i svaret att det av instruktionen klart framgår att patentbesvär-rätten är en självständig myndighet.

Detta är emellertid inte förhållandet helt igenom. I instruktionen för patentverket står t. ex. i 1 § att den allmänna verksstadgan skall tillämpas för patent- och registreringsverket, men det finns ingen som helst uppgift om i vad mån den allmänna verksstadgan helt eller delvis skall tillämpas på patentbesvär-rätten.

I 7 § anges vilka som skall tjänstgöra i patentverkets patentavdelning, i 8 § står att i patentbesvär-rätten skall finnas patenträttsråd, och i 9 § står att hos verket är i övrigt anställda etc.

Jag menar att av detta framgår att patentbesvär-rätten ur administrativ synpunkt knappast har den självständiga ställning som man skulle önska. Snarare ges intrycket av att patentbesvär-rätten är en del av själva patentverket.

I 10 § i patentverkets instruktion, som gäller hur styrelsen för patentverket skall handlägga frågor, framgår att styrelsen också skall handlägga sådana frågor som gäller patentbesvär-rätten med undantag för arbetsordning och andra föreskrifter om organisation av handläggningen i patentbesvär-rätten.

Det torde vara unikt i svensk förvaltning att en självständig myndighet inte har en egen instruktion. Jag behöver bara peka på länsrätterna, allmänna reklamationsnämnden, tjänsteförslagsnämnden inom domstolsverket osv. De har alla egna instruktioner. Det måste betraktas som anmärkningsvärt att administrativa bestämmelser för domstolen finns intagna i instruktionen för patentverket, vars beslut domstolen har att pröva.

Denna uppfattning delas av ordföranden i patentbesvär-rätten. Jag har en kopia av en skrivelse som han tillställde dåvarande handelsministern i november 1979, varur jag citerar följande :

”Enligt 10 § i patentverkets instruktion har patentverkets styrelse vissa befogenheter med avseende på organisationen av patentbesvär-rätten. Det är oklart hur långt dessa befogenheter går. Det ter sig dessutom principiellt något tvivelaktigt att styrelsen för underinstansen skall ha sådana befogenheter med avseende på en överordnad instans.”

Jag skulle vilja fråga handelsministern: Är ändå inte tiden nu inne för att rätta till den här föråldrade kvarlevan och ge också patentbesvär-rätten en självständig instruktion, som svarar mot moderna förhållanden?

Anf. 32 Handelsministern BJÖRN MOLIN:

Herr talman! Det förhållandet att en självständig myndighet har administrativ anknytning till en annan myndighet, i form av en gemensam kanslifunktion t. ex., är ju i och för sig inte någonting ovanligt, och det behöver givetvis inte påverka opartiskheten i arbetet hos en sådan myndighet.

Jag är medveten om att den nuvarande ordningen kan medföra vissa smärre administrativa olägenheter. Detta har också påpekats i den av Bernt Ekinge omnämnda skrivelsen från besvärslättens ordförande. Det är självfallet angeläget att verksamheten i patentbesvärslätten löper så smidigt som möjligt. Om det skulle visa sig att avsaknaden av särskild instruktion för patentbesvärslätten medför att arbetet inte kan löpa smidigt, är jag självfallet beredd att se på frågan om en särskild instruktion för patentbesvärslätten. Men vi får, som jag nämnde i mitt frågesvar, anledning att återkomma till detta när patentprocessutredningens betänkande föreligger.

Anf. 33 BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! Jag tackar för den kompletterande uppgiften från handelsministern. Jag tror det vore värdefullt om man verkligen undersökte detta. Frågan gäller ju förhållandet mellan myndighet och domstol, som ändå är någonting annat än förhållandet mellan ett par olika myndigheter. Det är den frågan som jag har uppmärksammat. Handelsministern säger nu att man skall avvakta vad som kan komma fram av patentprocessutredningen, men det är klart att detta kommer att dröja lång tid. Jag anser att det knappast kan finnas skäl att avvakta den utredningens resultat när det gäller att rätta till den här oformligheten.

Får jag till sist, herr talman, ytterligare med några ord kommentera vad handelsministern i slutet av sitt svar nämner om tjänsteförslagsnämnden. Den ändring som har gjorts är bra, men jag utgår från att den bara är ett första steg på vägen mot ett riktigt bra förhållande också för tjänsteförslagsnämnden. Jag har uppmärksammat att generaldirektören i patentverket har skrivit till handelsministern just om tjänsteförslagsnämnden. I sitt brev säger han:

”Enligt min personliga uppfattning är den naturligaste lösningen att överföra tjänsteförslagsnämndens nuvarande uppgifter på den för domstolsväsendet upprättade tjänsteförslagsnämnden. En sådan förändring är både rationell och kostnadsbesparande och några avgörande praktiska skäl kan inte anföras mot den.”

Jag delar hans uppfattning och skulle gärna vilja höra om handelsministern är beredd att gå vidare på den vägen i enlighet med de intentioner som generaldirektören har. Om vi får en ny självständig instruktion för patentbesvärslätten och dessutom får tjänsteförslagsnämnden inordnad under domstolsverkets tjänsteförslagsnämnd, så att handläggningen av dessa

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

ärenden på det sättet blir gemensam med övriga domstolars, då tror jag att vi har löst de problem som jag har tagit upp.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Vid remiss av
proposition 1981/
82:144*

9 § Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1981/82:113 till arbetsmarknadsutskottet
1981/82:124 Bil. 2 till skatteutskottet
Bil. 3 till socialförsäkringsutskottet
i övrigt till civilutskottet
1981/82:126 till civilutskottet
1981/82:127 och 128 till kulturutskottet
1981/82:129 till konstitutionsutskottet
1981/82:133 och 137 till trafikutskottet
1981/82:139 till arbetsmarknadsutskottet
1981/82:141 till justitieutskottet

10 § Vid remiss av proposition 1981/82:144

Föredrogs proposition 1981/82:144 om ändringar i sjukförsäkringen m. m.

Anf. 34 OLOF PALME (s):

Herr talman! Jag finner anledning att i detta sammanhang framföra följande.

Det är ett orättfärdigt förslag som kammaren just står i begrepp att remittera. Det drabbar främst arbetare inom den privata sektorn – inom industri, byggande och handel. Förslaget har sin udd riktad mot människor som har de tyngsta jobben, de som i sitt arbete får sin hälsa utsatt för de största riskerna. Det har därför väckt stor vrede runt om i landet och har av väldigt många uppfattats som en borgerlig klasslagstiftning, riktad mot framför allt arbetarna inom industri, handel och byggande.

När häromdagen även arbetsgivarna protesterade mot ett annat förslag, som gällde försämringar av stödet till företagshälsovården, då slog regeringen till reträtt. När arbetarna och de tjänstemän som hotas protesterar mot försämringar som direkt drabbar dem, då är regeringen helt kallsinnig, och det ger också en bild av förhållandena här i landet.

Herr talman! Vi socialdemokrater kommer att yrka avslag på denna proposition. Vi kommer att bekämpa förslaget. Efter en socialdemokratisk valseger i höst kommer denna klasslagstiftning inte att genomföras.

Anf. 35 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! I anledning av vad Olof Palme har framfört här vill jag påminna om att regeringen i vederbörlig ordning anmält en proposition om

förändring i sjukförsäkringen. Den anmäldes i januari, och det framgår klart av propositionsförteckningen. Nu har vi fått denna proposition på riksdagens bord, och det är rimligt att riksdagen behandlar den på samma sätt som man behandlar alla andra propositioner. Någon diskussion i sakfrågan tar vi därmed inte upp förrän vi har utskottsbetänkandet för behandling här i kammaren.

Anf. 36 OLOF PALME (s):

Herr talman! Jag har svårt att begripa vad herr Gustavsson menade med sin intervention. Möjligen menade han följande.

I går kväll beslöt majoriteten av Sveriges riksdag att i sina riktlinjer för budgetpolitiken ange att någon försämring av sjukförsäkringen icke skulle äga rum. Det kan mot bakgrund av denna votering och detta nederlag för regeringen måhända te sig märkligt att en proposition med just det innehåll som riksdagsmajoriteten har avvisat remitteras till utskott.

Då det läge som nu råder skulle tvinga oss att framställa yrkanden om att vi inte skall remittera ett mycket stort antal av de propositioner som har förelagts riksdagen, tycks det vara meningslöst att nu framställa något yrkande. Därför har vi inget emot att denna proposition remitteras till utskott. Däremot förblir propositionen ett förslag till en orättfärdig lagstiftning, som vi med all kraft kommer att bekämpa.

Anf. 37 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Eftersom Olof Palme inte uppfattade vad jag sade, kan jag upprepa det. Jag har sagt att denna proposition är vederbörligt anmäld och att vi inte tar upp någon sakdebatt förrän utskottsbetänkandet finns till behandling i kammaren.

Dessutom är det väl så, Olof Palme, att riksdagen inte har någon möjlighet att vägra att behandla förslag som grundlagsenligt lagts fram för dess prövning. Därför är det helt naturligt att denna proposition skall remitteras.

Överläggningen var härmed avslutad.

Proposition 1981/82:144 hänvisades därefter till socialförsäkringsutskottet.

11 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1981/82:155 till arbetsmarknadsutskottet

Torsdagen den
11 mars 1982

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1981/82:22 om män och kvinnor som präster i svenska kyrkan, m. m. (prop. 1981/82:93).

Anf. 38 HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Låt mig från början säga ifrån att jag inte är emot kvinnans rätt till prästämbetet. Jag kan för min del inte tolka Bibeln till att förbjuda kvinnliga präster, utan anser att en bra kvinnlig präst borde vara bättre än en dålig manlig. Men jag är ingen teolog. Och när teologer världen runt i sina tolkningar kommer till andra resultat, menar jag att vi måste gå försiktigt fram. Det här är en utpräglad trosfråga alltsedan den tiden då vi hade en kärnfull grundlag fallande under budet att man ingens samvete fick tvinga eller tvinga låta.

När man tar del av konstitutionsutskottets tongångar den här gången, finner man dem vara ganska kärva och knappast vittnande om någon större vilja att sätta sig in i hur andras samveten kan känna det. Allra tydligast märker vi skillnaden mellan då och nu, om vi jämför med dåvarande statsrådet Ragnar Edenmans oändligt försiktiga uttalande i proposition 1958:30: "Frågan varken kan eller får lösas utifrån endast ett abstrakt likställighetsresonemang. Jag anser det viktigt att man nu ej släpper denna synpunkt."

Jag har svårt att finna något bärande skäl till att man tvångsledes skulle avskaffa samvetsklausulen med allt vad det skulle innebära. Visserligen säger utskottet att de som har en annan uppfattning också har hemortsrätt i svenska kyrkan, men man säger inte att de i många fall är stoppade i sin befordran. Jag behöver bara nämna ett sådant namn som Gustav Adolf Danell. Det är en enastående förkunnare, som sex eller sju gånger har varit på förslag till biskop. Men han har aldrig utnämnts, just därför att han har en avvikande mening i denna fråga. Det är minsann inte alltid så högt i tak i våra kyrkor.

Ärkebiskopen föreslog för någon tid sedan en förlängning av samvetsklausulens giltighet med tio år. För egen del tycker jag inte att det finns någon anledning till tidsbegränsning. Det kan tänkas att den allmänna uppfattningen med tiden ändras, så att klausulen blir onödig. Men vad vi nu håller på att göra är att med ett klubbslag ögonblickligen avskaffa en ordning som i alla fall har varat i närmare 2 000 år. Inte har då jag kunnat finna varför det skulle vara så fruktansvärt bråttom med den här saken. Varför inte ställa just samvetsklausulens avskaffande på framtiden?

Jag vill till sist påpeka, att bland de präster som har en annan uppfattning än den som riksdagen på politisk väg har gjort till den officiella, finns det många som omsorgsfullt har tänkt igenom frågan innan de tagit ståndpunkt. Och dessa präster är sannerligen inte de sämsta – därmed självfallet inte sagt att de "officiellt tänkande" skulle vara sämre.

Av här anförda skäl anser jag det olyckligt att avskaffa samvetsklausulen. Jag har med mitt anförande velat klargöra, att om än utskottet varit enigt så

finns det bland riksdagens gräsrotter också andra åsikter.

Jag kommer inte att ta upp kammarens hårt ansträngda tid med att begära votering, eftersom en sådan i det här fallet inte fyller något annat ändamål än att vara en åsiktsmarkering, och som sådan må, herr talman, mitt anförande vara nog.

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

Anf. 39 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! I regeringens proposition 1981/82:93 föreslås att den så omdiskuterade samvetsklausulen avskaffas. Kvinnor och män skall alltså äntligen bli fullt jämställda i svenska kyrkan.

Nu innehåller propositionen några oklarheter, som vi har tagit upp i en motion. Det gäller vad som skrivs i propositionen om vissa praktiska anordningar, och det gäller övergångsbestämmelserna.

Tyvär har inte konstitutionsutskottet i sitt betänkande på något sätt behandlat denna motion eller kommenterat dess förslag. Motionen får anses besvarad med det uttalande som utskottet gör i frågan, heter det i betänkandet.

Jag är mycket förvånad över att just konstitutionsutskottet tar så lätt på sin uppgift som beredande organ för riksdagen, att det helt underlåter att behandla vissa motioner, som väcks i anslutning till en regeringsproposition. Båda de motioner som vi har väckt med anledning av denna proposition har rönt samma öde, dvs. de har inte fått någon som helst sakbehandling av utskottet.

I vår motion 2155 tar vi som sagt upp två avsnitt av propositionen, där vi tycker att det finns oklarheter och sådant som innebär att det inte kommer att råda full jämställdhet mellan kvinnor och män inom svenska kyrkan, trots att samvetsklausulen avskaffas. Det gäller bl. a. det som skrivs om vissa praktiska anordningar. Enligt propositionen skall vissa praktiska anordningar accepteras, eftersom frågan om full jämställdhet mellan män och kvinnor som präster i svenska kyrkan i det praktiska livet inte kan lösas omedelbart. Vad är detta annat än ett accepterande av fortsatt diskriminering av kvinnliga präster? Som vi skriver i motionen anges inte i propositionen vad dessa praktiska anordningar konkret kan komma att innebära. Men vi misstänker att man menar någon form av informell väjningsrätt för kvinnoprästmotståndarna – detta eftersom man i sammanhanget i propositionen talar om att det inte kan bli fråga om att införa någon formell rätt att vägra tjänstgöring. Sedan överläts åt kyrkan att själv lösa frågan, med dessa ”vissa praktiska anordningar” som rättesnöre.

Utskottet kommenterar som sagt inte denna del av vår motion, och oklarheterna kvarstår alltså efter utskottsbehandlingen.

Från vpk:s sida kan vi inte acceptera dessa skrivningar, som kan innebära att samvetsklausulen fortfarande finns kvar informellt. Det är nästan sämre än det hittills har varit. En informell diskriminering av de kvinnliga prästerna kommer att bli betydligt svårare att avskaffa för riksdagen än den lagreglerade samvetsklausulen.

Vi anser, som vi också skriver i motionen, att de samarbetssvårigheter som

Torsdagen den
11 mars 1982

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

kan finnas inom svenska kyrkan måste kunna lösas på samma sätt som på den övriga arbetsmarknaden; dvs. genom konstruktiva diskussioner, där grundförutsättningen måste vara att de arbetsuppgifter som ingår i en tjänst också skall utföras. Någon väjningsrätt, vare sig formell eller informell, kan vi inte acceptera.

Det andra avsnittet av propositionen som vi tar upp i vår motion gäller övergångsbestämmelserna. Där anför regeringens föredragande i propositionen att han anser att de rättsliga följderna av förslaget inte bör slå igenom fullt ut för dem som har prästvigts under hittillsvarande rättsläge. Det innebär, som vi skriver i motionen, att diskrimineringen av kvinnliga präster i sämsta fall kommer att fortsätta i bortåt 40 år, till dess att den siste kvinnoprästmotståndaren gått i pension. Det anser vi vara helt oacceptabelt. Vi har ju haft en övergångstid på över 20 år sedan kvinnorna fick rätt att vigas till präst, och alla har ju vetat att samvetsklausulen har varit tillfällig och att den avsetts gälla i ett övergångsskede. Det borde nu vara dags att helt och fullt ge kvinnorna jämställdhet inom svenska kyrkan. Den väjningsrätt som propositionen föreslår skall finnas kvar för redan präst- och biskopsvigda anser vi inte behövs.

Utskottet är mycket klucket i denna fråga. Det framgår, om man läser betänkandet.

Å ena sidan kommer man med fromma förhoppningar som dessa: "Inte heller de präster som tillträtt sin tjänst under behörighetslagens tid och som har en annan mening i ämbetsfrågan än kyrkan bör ställa sig vid sidan av strävandena mot full gudstjänstgemenskap utan se det som angeläget att underlätta allt samarbete inom kyrkan."

Å andra sidan accepterar man i utskottsbetänkandet att biskopar också fortsättningsvis kommer att kunna vägra att viga kvinnliga präster. Man gör det genom att man föreslår att förhållandena i Göteborg löses så, att om inte biskopen prästviger, bör detta göras av ärkebiskop eller annan biskop. Man accepterar alltså propositionens övergångsbestämmelser när det gäller biskopar och, såvitt jag kan förstå, också när det gäller präster. Betänkandet innehåller visserligen också skrivningar där man vädjar till kvinnoprästmotståndarna om god samarbetsvilja, men såsom förhållandena hittills har varit inom svenska kyrkan i just den här frågan är det väl risk att dessa vädjanden kommer att förklinga ohörda, eftersom inte utskottet samtidigt klart tagit avstånd från förslaget till övergångsbestämmelser i propositionen, vilket vi föreslår i vår motion.

Vi ser detta som en principfråga. Det måste vara slut med övergångsbestämmelser nu, och kvinnorna måste kunna tjänstgöra och mötas med respekt också inom svenska kyrkan. Det gäller förstås också inom Göteborgs stift. Vi anser det som fortsatt diskriminering av kvinnorna, om de inte kan bli prästvigda av biskopen i det egna stiftet.

Jag anser inte att utskottet med sina skrivningar har undanröjt den kvardröjande diskriminering som fanns i propositionen, och jag vill därför yrka bifall till vår motion 2155, som tar klar ställning för lika behandling av kvinnor och män inom svenska kyrkan.

Ytterligare några frågor behandlas i proposition och betänkande. Det gäller frågan om upplåtande av kyrkorum i vissa fall och frågan om ändring i jordfästningslagen.

Vi har i en motion, 2154, föreslagit att en mening i förslaget till lag om tillfällig upplåtelse av kyrka utgår. Det gäller den mening som lyder: "Upplåtelse får inte ske för ändamål som kränker kyrkorummets helgd eller är oförenligt med svenska kyrkans ordning."

Anledningen till detta vårt förslag är att vi vill göra det möjligt att utan svårighet upplåta kyrkan för exempelvis borgerlig begravning. Vi anser att det finns risk för att denna mening kan göra det möjligt för ett kyrkoråd att exempelvis hindra begravningar med fackliga eller politiska fanor och med profana sång- och musikinslag. Vi anser att den kvarvarande texten i lagförslaget är fullt tillräcklig för att förhindra att en kyrka används på ett stötande sätt. Den skulle med vårt förslag lyda enligt följande:

"Tillfällig upplåtelse av kyrka får ske endast om det kan antas att kyrkorummet och dess inventarier kommer att behandlas med pietet och aktsamhet. Upplåtelse får inte ske så att den hindrar församlingens gudstjänstliv eller kyrkliga verksamhet i övrigt."

Jag kan varken polemisera mot utskottet eller kommentera utskottets ställningstagande, eftersom man inte med ett ord har berört varför man har yrkat avslag på denna motion. Jag måste därför nöja mig med att slutligen också yrka bifall till motion 2154, som jag här har redovisat.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till motionerna 2154 och 2155.

Anf. 40 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Det finns enligt min mening framför allt två utgångspunkter för riksdagens behandling av frågan om kvinnor och män som präster i svenska kyrkan. Den ena är kyrkans offentligrättsliga ställning och statligt reglerade prästtjänster. Regeringsformen reser krav på jämställdhet mellan kvinnor och män, och denna princip preciseras närmare i jämställdhetslagstiftningen. Svenska kyrkan undantas inte från denna lagstiftning.

Den andra utgångspunkten är svenska kyrkans egen bekännelse. Kyrkan lär att kvinnor kan inneha prästämbetet och att kvinnor och män är jämställda i detta ämbete.

När svenska kyrkan på en gång vill vara en offentlig institution och ett trossamfund, uppstår det lätt motsättningar, men så är inte fallet i denna fråga. Här förenas kyrkans egen syn i ämbetsfrågan med statens krav på jämställdhet mellan kvinnor och män.

Utifrån kyrkans uppfattning i ämbetsfrågan är målet full jämställdhet mellan kvinnor och män som präster. Det finns inget stöd i denna uppfattning för manlig präst att vägra fira gudstjänst med kvinnlig kollega för att visa att han inte anser henne vara präst. Inte heller finns det någon formell rätt att vägra tjänstgöring för att undvika samarbete med kvinnlig präst. De kvinnliga prästernas legitimitet kan inte sättas i fråga. De har nämligen vigts till sitt ämbete i svenska kyrkans lagstadgade ordning. Det är oacceptabelt, som bl. a. domkapitlet i Stockholm påpekat, att vissa präster kan i handling

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

Torsdagen den
11 mars 1982

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

få visa att de underkänner andra prästers legitimitet.

Hur går det då med hemortsrätten i svenska kyrkan för dem som har en annan syn i ämbetsfrågan än kyrkans? Som svar kan jag hänvisa till det uttalande som biskopsmötet gjorde i sitt remissvar till utredningen om omprövning av samvetsklausulen. Utskottet ställer sig bakom detta uttalande, och i biskopsmötet var det endast en biskop som anmälde avvikande mening. Även andra teologiska remissinstanser utvecklade liknande synpunkter. Enligt denna syn innebär hemortsrätten endast att kyrkan kan som präster anta även dem som har en annan syn i ämbetsfrågan än kyrkans officiella uppfattning. Däremot godtar inte kyrkan den åskådning som motståndet mot kvinnliga präster bygger på.

Med denna uppfattning kan man inte göra undantag för något stift. I sitt senaste nummer har Pastoratsförbundets tidning publicerat en statistik över prästvigningarna i olika stift. Den visar att det numera förekommer vigning av kvinnor till präster i alla stift utom ett, nämligen Göteborgs. Vi vet också att biskopen i detta stift motsätter sig vigning av kvinnliga prästkandidater. Det är fel att en ämbetsinnehavare på detta sätt kan hindra att kyrkans egen uppfattning i ämbetsfrågan och den statliga jämställdhetslagstiftningen slår igenom inom ett stift. Kvinnor som vill bli vigda till präster inom Göteborgs stift kan inte få göra detta på grund av biskopens syn i ämbetsfrågan, som står i strid med svenska kyrkans. Människor som bor inom detta stift kan inte få till präst en inom stiftet prästvigd kvinna trots kyrkans egen syn och jämställdhetslagstiftningen. Därför har både regeringen och konstitutionsutskottet måst ägna speciell uppmärksamhet åt detta stift. Det är en säregen situation. Men det har varit nödvändigt att gå in på detta sätt och sätta strålkastarljuset på förhållandena inom ett stift. Det måste även inom Göteborgs stift finnas möjligheter för kvinnor att förordnas som praktikanter eller tjänstebiträden och i samband därmed erhålla venia.

Det måste också bli prästvigning av kvinnor inom stiftet. Det skall inte vara nödvändigt för en kvinna som vill bli präst i Göteborgs stift att prästvigas inom ett annat stift och så småningom söka sig till Göteborgs stift och uppleva de svårigheter detta innebär. Men vi har velat befria biskopen från att mot sitt eget samvete förrätta denna prästvigning. Vägrar han göra detta måste ärkebiskopen träda in, antingen genom att själv förrätta prästvigning eller genom att uppdra åt någon annan biskop att göra det. Det är i och för sig en ovanlig ordning. Men det är en extrem situation som har uppstått i Göteborgs stift och som kommer att leva vidare om ingenting händer. Det är inte något nytt att en biskop eller f. d. biskop viger präster utanför sitt eget stift. Denna ordning kan alltså tillämpas i Göteborgsfallet.

För svenska kyrkan i dess helhet gäller att var och en som träder in som präst måste vara beredd att fullgöra alla med prästämbetet förenade uppgifter och därför samarbeta i alla tjänstefunktioner med kolleger, oberoende av kön. Utskottet är angeläget att stryka under att de präster som tillträtt sin tjänst under behörighetslagens tid och som har en annan mening än kyrkan i ämbetsfrågan inte får ställa sig vid sidan av den utveckling som äger rum inom kyrkan utan måste sträva efter att åstadkomma full

gudstjänstgemenskap och t. o. m. se det som angeläget att underlätta allt samarbete inom kyrkan.

Med den uppfattning kyrkan har i ämbetsfrågan kan det aldrig vara fråga om att dessa präster skall kunna ställa sig vid sidan av verksamheten och inte delta i exempelvis barn- och ungdomsarbetet, fortbildningskurser och konferenser, om kvinnliga kolleger deltar. Man kan inte ha separata kurser och konferenser för kvinnoprästmotståndare inom en kyrka som lär att kvinnor och män är likställda i prästämbetet.

Låt mig här få skjuta in att när det gäller kyrkomötet är tydligen inte inställningen något hinder för kvinnoprästmotståndare att ställa upp som delegater även om de kan utgå ifrån eller, vågar jag säga, frukta att det kan väljas kvinnliga präster som ombud, ehuru det i år endast finns en kvinnlig präst som delegat.

När det gäller de allra flesta gudstjänster och förrättningar är samarbetet mellan kvinnliga och manliga präster inte något problem, eftersom *en* präst tjänstgör. Därför kan utskottet skriva: "Med god samarbetsvilja från alla meningsriktningar bör konfliktsituationer kunna undvikas även vid liturgisk tjänst utan att någon diskriminering behöver förekomma." Men inte heller i liturgisk tjänst har präst rätt att vägra tjänstgöring för att undvika samarbete med kvinnlig präst.

Det finns debattörer – i stort sett utanför riksdagen – som hävdar att riksdag och regering inte har med kvinnoprästfrågan att skaffa, för att nu begagna ett långt mera modest språkbruk än vad en del av dessa debattörer gör. De stora orden och de häftiga utfallen förmår dock inte dölja att de har fel. Enligt grundlagen är riksdag och regering skyldiga att tillsammans med kyrkomötet delta i stiftandet av kyrkolag. Statsmakterna kan under sådana förhållanden inte ställa sig utanför denna lagstiftningsprocess och inte heller fransäga sig sitt ansvar för att lagstiftningen efterlevs. Svenska kyrkan kan inte utgöra något undantag. De som uppmanar oss att inte fullgöra våra grundlagsenliga skyldigheter måste antingen inte kunna grundlagen eller också anse att riksdag och regering skall sätta sig över denna grundlag.

När man säger att politiker inte skall blanda sig i kyrkans angelägenheter, är det mycket egendomligt från två olika utgångspunkter. Vill svenska kyrkan vara en folkkyrka, kan ju inte den grupp som kallas politiker uteslutas från kyrkan. Skulle svenska kyrkan bli en fri kyrka lär den väl heller inte kunna, eller vilja, ställa politikerna utanför. Så gör inte frikyrkorna här i landet. Några av kammarens ledamöter spelar som bekant en ledande roll i några av dem.

Framför allt blir attackerna mot politikerna egendomliga från en annan utgångspunkt. Svenska kyrkan är knuten till svenska staten, och hittills har kyrkomötena ansett att banden mellan staten och kyrkan skall bestå. Men kyrkan kan klippa av dem när den så önskar. Meningarna om förhållandet mellan stat och kyrka är delade i riksdagen. Om en bred opinion inom svenska kyrkan begär att få bli skild från staten, är jag emellertid övertygad om att riksdagen kommer att säga sitt ja till denna önskan.

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

Jag vill starkt stryka under att det i denna fråga inte finns några motsättningar mellan kyrka och stat. Det kan uppstå svåra problem för en kyrka som samtidigt vill vara både offentlig institution och samfund. För att vinna tid skall jag inte fördjupa mig i denna problematik, utan jag hänvisar till en uppsats i Vår Lösen 1973, där jag försökt belysa problemet. Det existerar emellertid inte i fråga om kvinnor och män som präster i svenska kyrkan. Det är fel att påstå att svenska staten vill pressa på kyrkan en främmande uppfattning. I stället väljer vi här i riksdagen den grund som kyrkan själv har lagt. Därför vågar ett enhälligt konstitutionsutskott betona att "svenska kyrkan har en skyldighet att med kraft verka för ett snabbt förverkligande av sin egen uppfattning att prästämbetet står öppet för både kvinnor och män, så att motsättningar och samarbetsproblem beroende på avvikande syn i ämbetsfrågan undanröjs".

Detta bör kyrkan uppfatta som en utmaning. Den har riksdagens starka stöd för sina strävanden att uppnå sitt eget mål, nämligen full jämställdhet mellan kvinnor och män som präster. Utmaningen är förbunden med en tilltro till svenska kyrkans förmåga. Nu är det kyrkan som har ordet. Nu beror det på dess förmåga och kraft när det gäller att verka för ett snabbt förverkligande av detta mål, som är kyrkans eget.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Anf. 41 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är en något egendomlig situation och en egendomlig debatt. Hilding Johansson polemiserar mot personer utanför kammaren men inte med oss – i varje fall inte med mig – som har deltagit i debatten. Ingen här i kammaren har ifrågasatt att vi politiker inte skulle ta ställning, utan det måste ha förekommit i den allmänna debatten.

Jag ställde en del frågor som jag inte fick något svar på. I övrigt tycker jag att Hilding Johanssons inlägg var bra. Vad han sade talar egentligen för vår motion. Efter vad jag förstår vill man gå mjukt fram också från konstitutionsutskottet. Man vill alltså inte omedelbart genomföra jämställdhet inom svenska kyrkan, utan man tycker att det är fullt möjligt med en viss diskriminering även under en övergångsperiod. Jag anser att det är beklagligt, och jag vill gärna fråga Hilding Johansson: Delar Hilding Johansson vpk:s uppfattning att det är diskriminering exempelvis när kvinnor i ett stift inte kan vigas till präst av sin egen biskop? Det kommer att bli så framdeles också i och med utskottets skrivning.

Jag vill upprepa min fråga när det gäller de praktiska anordningarna: Skall det behövas speciella sådana inom kyrkan? Går det inte att arbeta inom svenska kyrkan på samma sätt som man gör på den övriga arbetsmarknaden? Jag ställde ytterligare en fråga, och den handlade om kyrkorummet och lagstiftningen i det avseendet. Inte heller på den frågan fick jag något svar. Varför har man avstyrkt vår motion? Är våra farhågor överdrivna, eller vilket är skälet?

Anf. 42 HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! På den sista frågan har Marie-Ann Johansson själv givit svaret: de farhågorna betraktar vi som överdrivna.

När det gäller det förhållandet att jag polemiserade mot dem som har ansett det vara fel att vi blandar oss i denna fråga vill jag säga att detta kanske inte är så konstigt efter den allmänna debatt som har förts, där vi nästan dagligen har mött uppfattningen att vi inte har med detta att göra. Den som har suttit och jobbat med denna fråga kanske tycker att han någon gång bör säga ifrån hur det är på detta område.

Dessutom fäste jag mig vid att den förste talaren i debatten här i kammaren, Hans Wachtmeister, utvecklade den uppfattningen att vi som politiker hade pressat på kyrkan en för denna främmande uppfattning. Jag försökte i mitt anförande visa att så inte är fallet, utan att kyrkans egen uppfattning på denna punkt tvärtom sammanfaller med statens jämställdhetssträvanden.

Anf. 43 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna Hilding Johansson om att hans replik gällde Marie-Ann Johansson.

Anf. 44 HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Ja, det är riktigt, men Marie-Ann Johansson frågade mig varför jag hade tagit upp detta, och då måste jag svara på det. Jag tror inte att man bör hålla så strikt på debattordningen att den som replikerar inte kan få svara, om den som repliken gäller råkar blanda in någon annan talare. Det är tydligen något som man inte får göra i denna kammare, enligt herr talmannens tolkning. Den är inte min. Men, herr talman, jag skall överge detta ämne omedelbart.

Får jag då svara Marie-Ann Johansson – och nu håller jag mig strikt till henne – på hennes fråga om hur det skulle bli i Göteborg. Jag skall utan vidare erkänna att vi där gjort ett avsteg från väjningspliktstanken. Vi vill tillåta Bertil Gärtner – låt oss tala i klarspråk – att väja, men vi vill upprätthålla principen att en kvinna i Göteborgs stift skall kunna få prästvigas där. För min egen del skulle jag helst se att det kunde ske i Göteborgs domkyrka.

Detta är, enkelt uttryckt, den situation som har uppstått.

Anf. 45 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Inte heller jag skall väl fortsätta denna polemik, även om jag i sak delar Hilding Johanssons uppfattning att vi har rätt att framföra uppfattningar om och besluta i denna fråga.

När det gäller frågan om väjning säger Hilding Johansson att man accepterat ett avsteg beträffande Göteborgs stift. Men såvitt jag förstår accepterar man att en väjningsrätt skall finnas kvar också för präster och biskopar i övrigt, precis som föreslås i propositionen. Det finns inget klart avståndstagande utan bara, såvitt jag kan utläsa, en vädjan till prästerna om

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

att de skall samarbeta. Det är i och för sig bra att man vädjar, men jag tycker att det klart skall sägas ifrån att vi inte skall ha sådana övergångsbestämmelser, utan att man fortsättningsvis skall kunna fungera jämställt inom svenska kyrkan. På den punkten kanske jag kan få ett svar.

Vidare menar Hilding Johansson att vi har överdrivna farhågor när det gäller upplåtande av kyrka. Ja, låt oss hoppas att farhågorna är överdrivna. Vi lär få se om så är fallet, eftersom det är enbart vårt parti som står bakom vårt förslag. Det lär inte komma att bifallas, även om vi skulle begära votering om det.

Anf. 46 HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det finns inga övergångsbestämmelser. Behörighetslagen upphör under förutsättning att kyrkomötet följer riksdagen. Fr. o. m. den 1 januari 1983 är det då jämställdhetslagen som gäller. Samvetsklausulen faller i och med att behörighetslagen upphävs, eftersom den förra var ett motivuttalande till den senare. Därmed tycker jag mig ha svarat på Marie-Ann Johanssons frågor till mig.

Vi har i vår motivtext utgått från en väjningsrätt för Bertil Gärtner. Vi har velat öppna en möjlighet att lösa denna svåra fråga. I övrigt har vi inte skrivit något om väjningsrätten. Den som noggrant läser propositionen och utskottsbetänkandet finner att detta ord endast förekommer i referat. Ingenting slås fast på denna punkt. Tvärtom hävdar vi att det inte finns någon lagstadgad rätt för en präst att vägra fullgöra sina tjänsteuppdrag. I de allra flesta fall tjänstgör prästen dock ensam, och då uppkommer inte några konfliktsituationer.

Tredje vice talmannen anmälde att Marie-Ann Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 47 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det är som Hilding Johansson tidigare påpeckade ett enigt utskott som i denna debatt redovisar sina överväganden om mäns och kvinnors behörighet till prästämbetet i svenska kyrkan.

Jag vill gärna understryka att jag menar att enigheten är en styrka. Bakom det eniga utskottsbetänkandet döljer sig nämligen en beredvillighet från partierna att söka finna en väg som kan vinna bred anslutning inte bara i riksdagen utan också i kyrkan. Strid och pekpinnepräglade påtryckningar gagnar inte det återställande av lugn inom kyrkan som i dag framstår som så angeläget. Att Marie-Ann Johansson skall förstå detta skall man kanske inte begära. Lugnet behövs. Kyrkan har, inte minst i vår tid, så centrala uppgifter att fylla för att skänka människor frid, samband och meningsfullhet i tillvaron att strid i frågor av den här karaktären inte får tillåtas blockera och hindra.

Herr talman! En lösning på den segslitna frågan om kvinnors arbetsvillkor som präster och manliga kollegers förhållande till dem måste bygga på både fasthet och hänsyn. För att reglerna skall kunna omsättas i praktiken krävs en

ovillkorlig uppslutning bakom kvinnors rätt till prästämbetet. Men det krävs också varsamhet gentemot dem som av trosskäl har en annan syn i ämbetsfrågan. I särskilt hög grad gäller detta i förhållande till präster som under lång tid verkat inom kyrkan.

Utgångspunkten för det förslag utskottet nu framlägger är en vittgående respekt för olika trosuppfattningar. Alla skall ha hemorts rätt i svenska kyrkan. Samtidigt kan inte riksdagen, med den ordning som gäller för lagstiftning i kyrkofrågor, undandra sig sitt ansvar för att tillse att innebörden i 1958 års behörighetsreform genomförs också i praktiken. Kvinnliga präster måste tillförsäkras fullgoda möjligheter att utöva sitt ämbete.

Förhållandena mellan manliga och kvinnliga präster kommer också i framtiden att vägledas av de uttalanden i motivform som riksdag och kyrkomöte finner anledning att göra. Vad regeringen och utskottet i proposition och betänkande har framlagt och anfört om hur behörighetsreformen skall föras vidare blir statsmakternas riktlinjer för framtiden. I propositionen understryks emellertid att det i frågor som dessa måste ankomma på kyrkan själv att lösa de samarbetsproblem som skilda synsätt i ämbetsfrågan på vissa håll ger upphov till.

Herr talman! På nytillträdande präster kan av naturliga skäl andra krav ställas än på äldre. Samtidigt som propositionen framhåller att jämställdhetslagen nu blir tillämplig i alla avseenden för förhållandena inom kyrkan, poängteras det att praktiska anordningar, som ger utrymme för att man tar hänsyn till olika trosuppfattningar, är godtagbara. Att dessa praktiska anordningar måste stå i överensstämmelse med jämställdhetslagen är självklart. Annars drabbas de kvinnliga prästerna.

I fråga om de präster som vigts till sitt ämbete medan den s. k. samvetsklausulen gällt, framhåller departementschefen:

”Som jag har framhållit i det föregående måste vissa praktiska anordningar kunna vidtas inom svenska kyrkan för att underlätta utvecklingen mot full arbetsgemenskap mellan alla präster. Detta synsätt måste bilda utgångspunkten för en diskussion av de speciella övergångsproblem som anknyter till dem som har prästvigts medan samvetsklausulen ännu gällt. Det är för mig uppenbart att man måste ta särskild hänsyn till dessa präster.”

Och vidare:

”Jag har förut framhållit att det över huvud taget är naturligt att så långt som möjligt försöka undvika konfliktsituationer i samband med liturgisk tjänst. Vad frågan gäller i detta sammanhang är om en präst, som har vigts till prästämbetet före beslutet i detta ärende, skall tvingas att mot sin samvetsbestämda övertygelse fullgöra liturgisk tjänst tillsammans med en kvinnlig präst. Jag kan inte se något skäl för att tvinga fram en sådan tjänstgöring eller något behov av att lagstifta i ämnet. Den positiva utveckling inom kyrkan som eftersträvas skulle inte främjas. Samtidigt vill jag emellertid också uttala att inte heller de präster som det här gäller bör ställa sig vid sidan av denna utveckling utan se det som angeläget att underlätta läkningsprocessen inom kyrkan. Svenska kyrkan måste med kraft verka för att inom en så snar framtid som möjligt nå målet om en full

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

gudstjänstgemenskap. Detta förutsätter emellertid också en vilja till samförstånd och samarbete från alla meningsriktningar.”

Det sista är särskilt viktigt. *Alla* meningsriktningar har en skyldighet att medverka till ett positivt samarbetsklimat.

Det är i detta sammanhang välgörande att den s. k. väjningsrätten i propositionen och utskottsbetänkandet fått en sådan utformning att onödiga konflikter kan undvikas. Utskottet framhåller: ”Med god samarbetsvilja från alla meningsriktningar bör konfliktsituationer kunna undvikas även vid liturgisk tjänst utan att någon diskriminering behöver förekomma.”

Herr talman! Den lösning av behörighetsfrågan som propositionen och utskottsutlåtandet anger bör vara ägnad att inleda en process som gagnar svenska kyrkan och dess arbete. En sådan strävan har varit drivkraften bakom moderata samlingspartiets medverkan i de diskussioner som nu går mot sitt slut. Nu är det kyrkans ansvar att föra arbetet vidare.

Till sist: Det ligger i dessa frågors natur att det kan vara svårt att nå total enighet trots ett enigt utskott. Olika uppfattningar måste vi respektera, i spörsmål som ytterst gäller religiös tro och övertygelse.

Anf. 48 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Per Unckel menade att jag inte begriper att det kan behövas lugn i kyrkan. Det får väl stå för hans räkning. Hur som helst tror jag att om vårt förslag, som är betydligt klarare, genomförs – vi menar att det skall råda jämställdhet mellan kvinnor och män i kyrkan – kanske det skulle bli mera lugn än om utskottets förslag vinner, med de ganska luddiga formuleringar som där finns.

Efter att ha lyssnat på två företrädare från konstitutionsutskottet har jag fått två olika nyanstolkningar av det. Hilding Johansson sade att det inte var någon väjningsrätt kvar mer än för en biskop. Per Unckel talade däremot om hur väjningsrätten var utformad och citerade då utskottets betänkande. Han menade att den är så utformad att det kan bli lugn i kyrkan och att även kvinnoprästmotståndarna kan fortsätta att verka.

Jag tror inte att sådana otydligheter är ägnade att skapa lugn. I det fallet tror jag det hade varit bättre, om man klart sagt ifrån att efter det att lagen avskaffats skall det råda jämställdhet mellan kvinnor och män i svenska kyrkan – något som f. ö. de allra flesta människor som inte deltar i det inre spelet tycker är den riktiga uppfattningen, och det är också svenska kyrkans uppfattning.

Anf. 49 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Låt mig till Marie-Ann Johansson säga: Vår strävan har varit att samla en så bred majoritet som möjligt bakom de nu föreslagna åtgärderna. Vi har nämligen trott oss veta att detta är den enda möjligheten genom vilken vi kan få också kyrkan att ansluta sig till ett aktivt arbete i denna riktning.

Marie-Ann Johansson företräder den enkla, raka och till synes logiska vägen. Det är bara det att den vägen kommer att permanenta samvetsklausulen ytterligare 25 år.

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

Anf. 50 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att jag är för en enkel, rak och logisk linje. Vad jag inte förstår är hur den skulle kunna permanenta samvetsklausulen. Den innebär tvärtom att det inte blir några övergångsbestämmelser eller speciella väjningsrätter. Det är ändå en ganska liten minoritet som i dag är kvinnoprästmotståndare. Jag tror därför att det vore fullt möjligt också för riksdagen att följa denna enkla, raka och logiska linje.

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

Anf. 51 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Som jag tidigare framhöll kanske man inte skall begära att Marie-Ann Johansson skall förstå hur lugn kan skapas inom kyrkan.

Anf. 52 Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Konstitutionsutskottets vice ordförande Hilding Johansson har med god insikt redovisat grunddragen i propositionen. Jag kan därför nöja mig med att göra några noteringar.

Jag vill understryka att det är glädjande att vi nu har kunnat uppnå en bred anslutning till de principer som läggs fast i propositionen.

Det är självklart att en så här svår fråga ger upphov till debatt mellan olika meningsriktningar. Det har också i dag framkommit att man kan se på ämbetsfrågan från delvis skilda utgångspunkter. Det behöver enligt min mening inte vara något negativt. Det är viktigt och tillfredsställande att ett enhälligt konstitutionsutskott tillstyrkt propositionen, trots våra i viss mån skilda utgångspunkter. Jag är övertygad om att detta förhållande också är en riktig återspeglning av hur man ser på frågan inom kyrkan och bland medborgarna i allmänhet.

Propositionen grundar sig på ett enhälligt betänkande, och konstitutionsutskottets förslag är också enhälligt. Diskussionen om kvinnornas tillträde till prästämbetet har som alla vet pågått länge – den sträcker sig 50 år tillbaka i tiden.

Ända sedan vi fick behörighetslagen 1958 har emellertid frågan om kvinnliga präster varit föremål för mycket debatt. Ock detta trots att det hela tiden har varit klart att kvinnor och män har lika behörighet till prästerliga tjänster. När behörighetslagen antogs var man väl medveten om att det under en övergångstid skulle kunna uppstå vissa svårigheter. Man hoppades emellertid att dessa skulle kunna överbryggas. Bakgrunden till att regeringen nu lägger fram en proposition i ämnet är att utvecklingen inte helt har blivit den man hoppades.

I propositionen föreslås nu att behörighetslagen upphävs. Härigenom försvinner samvetsklausulen, och jämställdheten mellan män och kvinnor som präster i svenska kyrkan ökar. Allmänna regler om jämställdhet mellan män och kvinnor, sådana de uttrycks i regeringsformen och jämställdhets-

lagen, kommer nu att gälla fullt ut också i svenska kyrkans verksamhet.

Utgångspunkten för förslaget är dels svenska kyrkans ställning, dels kyrkans uppfattning i ämbetsfrågan. Enligt svenska kyrkan är kvinnor och män jämställda i fråga om att inneha prästämbetet. Men även de som har en annan bibelsyn bör ha kvar sin hemortsrätt i svenska kyrkan. Detta har riksdagen uttalat också vid tidigare tillfällen.

I propositionen slås fast att var och en som inträder som präst i svenska kyrkan måste vara beredd att fullgöra alla med prästämbetet förenade uppgifter i samarbete fullt ut med sina kolleger. Beträffande dem som i dag är prästvigda är jag övertygad om att det med god samarbetsvilja skall gå att undvika konfliktsituationer. Den förordade lösningen innebär att det ankommer på svenska kyrkan att inom ramen för de allmänna reglerna komma till rätta med samarbetsproblemen. Ett stort ansvar läggs nu på kyrkan. Det är viktigt att kyrkan själv med kraft verkar för att finna lösningar på dessa frågor.

Det är min förhoppning att kyrkan nu skall få mer tid att ägna sig åt sin egentliga verksamhet och inte föröda kraft på inre oenighet. Det har därför varit särskilt angeläget att ge regeringsförslaget en sådan utformning att det kan, som jag har sagt tidigare i olika sammanhang, underlätta en läkningsprocess inom kyrkan samtidigt som inblandningen från statsmakternas sida görs så liten som möjligt. Med god vilja bör det vara möjligt att inom kyrkan finna lösningar på de konkreta problemen.

Anf. 53 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 54 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Behörighetslagen, dvs. lagen om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, antogs av riksdagen och allmänna kyrkomötet år 1958 och trädde i kraft den 1 januari 1959. Till lagen finns en motivtext som betraktas som en samvetsklausul.

Ett enigt konstitutionsutskott föreslår nu att riksdagen skall bifalla proposition 1981/82:93 om upphävande av behörighetslagen från 1958. I och med ett upphävande av lagen försvinner också den s. k. samvetsklausulen. Någon ny lag utan samvetsklausul behövs inte, eftersom de lagar som gäller inom samhällslivets andra områden även bör gälla inom svenska kyrkans verksamhetsområde.

Den nya regeringsformen utgår från det självklara förhållandet att män och kvinnor har lika rättigheter. Grundlagen gäller naturligtvis också svenska kyrkan. Vi har även jämställdhetslagstiftningen, som syftar till jämställdhet mellan män och kvinnor i arbetslivet.

Vi kan inte komma ifrån att svenska kyrkan har offentlig-rättslig karaktär och att prästtjänsterna är statligt reglerade. De offentliga organen skall uppehålla jämställdhet mellan kvinnor och män. De allmänna principer om jämställdhet mellan kvinnor och män som gäller i samhället gäller naturligtvis också svenska kyrkan.

Enligt kvinnoprästutredningen finns i dag kvinnliga präster i samtliga stift. Även om det inte hittills förekommit prästvigningar av kvinnor i Göteborgs stift, har kvinnor ändå haft möjlighet att söka och få prästerliga tjänster i stiftet. Det fanns vid utgången av 1980 endast två kvinnliga präster i Göteborgs stift och tre kvinnliga präster i Visby stift. I de övriga stiftet var antalet betydligt högre, t. ex. Stockholms stift med mer än 100 kvinnliga präster. Det totala antalet anställda präster i samtliga stift vid utgången av år 1980 var 2 616 manliga präster och 371 kvinnliga präster. Kvinnorna utgör alltså något över 10 % av de i tjänst verksamma prästerna.

Dessa kvinnor kommer efter den 1 januari 1983 inte att behöva utsättas för någon form av diskriminering, om riksmötet beslutar enligt utskottets hemställan. Utskottet är enigt, och jag vill säga, herr talman, att det har funnits en ambition hos utskottets ledamöter till samstämmighet i denna så viktiga fråga.

Det bör efter den 1 januari 1983 stå klart att det inte finns någon formell rätt för manlig präst att undvika samarbete med kvinnlig präst. De kvinnliga prästerna har vigts till sitt ämbete i svenska kyrkans lagstadgade ordning, och deras legitimitet kan därför inte ifrågasättas. Vad som krävs är god samarbetsvilja, och utskottet förutsätter att det finns i vår kyrka.

När det gäller problemet med Göteborgs stift redovisade jag tidigare att prästvigning av kvinnor inte hittills förekommit där. Detta kan också enligt utskottet lösas efter den 1 januari. Om inte biskopen i Göteborg vill prästviga kvinna, skall ärkebiskopen antingen själv göra detta eller förordna annan biskop att inträda i hans eller hennes ställe att utföra prästvigningen. Prästvigningen skall ske inom stiftet.

På så sätt kan man lösa även detta problem med god samarbetsvilja inom svenska kyrkan.

Vad som anförs i propositionen och i utskottets betänkande får här uppfattas som vägledande.

Det är min förhoppning att kyrkomötet härvidlag delar utskottets mening.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 55 GUNNAR OSKARSON (m):

Herr talman! I föreliggande betänkande från konstitutionsutskottet behandlas bl. a. upphävande av den s. k. samvetsklausulen. Sedan jag efter bästa förmåga ingående har tagit del av såväl proposition som utskottsbetänkande finner jag uttalanden i dessa som gör mig betänksam.

Låt mig först klart deklarerat att jag står helt bakom 1958 års lag om kvinnans behörighet till prästerlig tjänst. På den punkten har jag ingen avvikande mening från den som kommer fram i proposition eller utskott. Jag har dock alltid slagit vakt om samvetsklausulen. Ämbetsfrågan är för många präster och lekmän en trosfråga, en trosfråga av högsta dignitet, och en samvetsfråga för den enskilde. Vi kan inte lagstifta om vad människor skall tro eller inte tro. Vad vi däremot kan göra är att skriva lagar och motivtexter som undertrycker trosfrihet och åsiktsfrihet för vissa enskilda medborgare

Torsdagen den
11 mars 1982

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

och grupper av medborgare. Det är bl. a. på denna punkt som jag är betänksam.

Som jag tidigare sagt stöder jag tanken att kvinnan innehar prästerlig tjänst. Det är min bestämda åsikt, och denna hävdar jag nu lika väl som tidigare. Å andra sidan varken kan jag eller vill jag göra gällande att de som hävdar en annan tolkning av Bibeln i ämbetsfrågan inte skulle ha samma ställning och rättigheter inom kyrkan som tillkommer mig med min tolkning.

I propositionen uttalar departementschefen: "Som jag har uttalat förut anser jag att rättsläget efter samvetsklausulens slopande kan beskrivas på det sättet att den som söker anställning som präst i svenska kyrkan måste vara beredd att fullgöra de arbetsuppgifter som åligger honom eller henne i anställningen, dvs. i alla tjänstefunktioner samarbeta med andra präster i kyrkan, oavsett kön. I biskopens lämplighetsprövning måste följaktligen ingå en bedömning av om den blivande prästen är beredd till sådan samverkan som jag nyss har talat om."

I fråga om vilka som övergångsvis får återropa tidigare bestämmelser säger departementschefen angående möjligheter för enskild prästman att träda åt sidan i samband med tjänsteutövning: "I likhet med utredningen anser jag att denna möjlighet bör begränsas till att avse dem som har prästvigts för tjänst i svenska kyrkan före behörighetslagens upphävande. Jag är inte beredd att sträcka mig längre och beakta även dem som före denna tidpunkt har påbörjat teologiska studier med sikte på tjänst inom svenska kyrkan."

Utskottet skriver i sitt betänkande: "Vad som anförs i propositionen och detta betänkande får uppfattas som vägledande."

Vad menar utskottet med detta uttalande? Menar utskottet att t. ex. en biskop skall vägra en prästkandidat, som hävdar en bestämd trosuppfattning i ämbetsfrågan, prästvigning och tjänstgöring inom svenska kyrkan? Eller skall kandidaten avsvära sig sin tro för att kunna bli prästvigd? Det senare är som alla förstår en orimlighet, och det är väl ingen som har tänkt så heller.

Litet längre ner säger utskottet: "Enligt utskottet bör statsmakterna inte ingripa i kyrkans inre liv."

Står inte dessa båda uttalanden emot varandra? Först slår man fast att vad som anförs i propositionen skall vara vägledande. Detta innebär att den som har en trosuppfattning som avviker från propositionens motivuttalanden inte kan bli präst i svenska kyrkan. Senare säger utskottet att statsmakterna inte skall ingripa i kyrkans inre liv. Men är det inte detta man gör genom att fastslå att det som anförts i propositionen och konstitutionsutskottets betänkande skall vara vägledande?

Jag kan inte finna annat än att dessa båda påståenden är motsägande. Jag ansluter mig till att statsmakterna inte skall ingripa i kyrkans inre liv. Jag kan inte godta att ett flertal av de uttalanden som görs i propositionen och betänkandet, och som efter vad jag förstår berör kyrkans inre liv och trosfrågor, skall som utskottet fastslår vara vägledande och därmed bindande för verksamheten inom kyrkan.

Ett stort antal remissinstanser, bland dem flera domkapitel, säger att kyrkan har en uppfattning, men accepterar att inom sig ha enskilda personer med en avvikande uppfattning i ämbetsfrågan.

Det är också min uppfattning, liksom utskottets, att så god samarbetsvilja finns och skall finnas från skilda meningsriktningar inom svenska kyrkan att olika uppfattningar i ämbetsfrågan skall kunna tolereras. Men regler för detta samarbete skall utvecklas inom kyrkan själv och fastställas av kyrkan och inte av statsmakterna. Däremot är det statsmakternas skyldighet att se till att enskilda medborgare tillförsäkras personliga fri- och rättigheter.

Vi har åsiktsfrihet, trosfrihet m. fl. friheter, och jag är tveksam om det inte är så att vissa uttalanden i propositionen, sanktionerade av utskottet, står i konflikt med grundlagens fri- och rättigheter.

Jag finner att de uttalanden som gjorts i proposition och utskott är alltför hårda och intoleranta mot de medborgare som har avvikande mening i ämbetsfrågan. Jag vill därför föreslå att riksdagen i samband med beslut om konstitutionsutskottets betänkande gör ett uttalande.

Jag har nämligen inte funnit det vara meningsfullt att yrka bifall till en motion som jag har skrivit under då ett enigt utskott har avstyrkt densamma. Jag har därför försökt att utforma ett uttalande som enligt min uppfattning klarlägger att riksdagen slår vakt om trosfrihet, åsiktsfrihet och samvetsfrid även sedan samvetsklausulen upphävts – ett uttalande som enligt vad jag förstår har stöd i ett flertal remissinstanser.

Jag yrkar därför

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motion 1981/82:2153 samt med avslag på motionerna 1980/81:1113, 1981/82:2152 och 1981/82:2155

a) antar förslaget till lag om upphävande av lagen (1958:514) om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst,

b) i anslutning till att den under a) omnämnda lagen antas gör följande uttalande:

Det åligger kyrkan att själv besluta i frågor som berör kyrkans inre liv, men riksdagen utgår ifrån att det även framdeles inom svenska kyrkan skall finnas utrymme för såväl lekmän som präster med avvikande uppfattning i ämbetsfrågan och att ingen inom svenska kyrkan tvingas fullgöra tjänst som strider mot hans inre övertygelse.

Anf. 56 HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Får jag först fästa uppmärksamheten på att det i den motion som Gunnar Oskarson har undertecknat begärs att samvetsklausulen skall vara kvar. Hur det skall kunna ske om behörighetslagen upphävs undandrar sig min bedömning.

Men nu stiger Gunnar Oskarson upp och förklarar – om jag riktigt har fattat vad han har föreslagit – att man skall avskaffa behörighetslagen och därmed samvetsklausulen. Samtidigt skall man göra ett uttalande här av en viss typ. Detta går emellertid inte ihop. Han vill först avskaffa samvetsklausulen men sedan på en bakväg införa den igen i en utbyggd form. Den har

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

Torsdagen den
11 mars 1982

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

aldrig omfattat annat än innehav av *prästerliga* tjänster, men han vill nu utvidga den till att gälla även andra befattningshavare – kyrkomusiker, kyrkokamerare m. fl. Det är att sträcka sig längre.

Vidare hävdade Gunnar Oskarson att trosfriheten är i fara. Det återstår då för honom att visa att så är fallet. Dessförinnan är det svårt att föra en debatt med honom. Allmänna antaganden av det här slaget hjälper oss inte.

Om kammaren antar detta uttalande, betyder det att vi får en mer vittgående könsdiskriminering än vi har haft tidigare. Det betyder också att de strävanden som är svenska kyrkans rivs upp. Svenska kyrkan har med stor majoritet accepterat att män och kvinnor är likställda i den svenska kyrkan, men om riksdagen antar Gunnar Oskarsons uttalande, leder det till att riksdagen ger en manlig präst rätten att vägra att fira gudstjänst tillsammans med en kvinnlig kollega samt att uppträda på ett sådant sätt att han därmed demonstrerar att han betraktar henne som en icke fullvärdig präst. Detta strider mot jämställdhetslagstiftningen. När Gunnar Oskarson slutligen säger att vi inte skall blanda oss i detta vill jag bara genmäla att behörighetslagen är en kyrkolag och att kyrkolagen skall antas eller upphävas av regering, riksdag och kyrkomöte. Vi måste följa grundlagen, herr talman!

Med detta yrkar jag, herr talman, avslag på Gunnar Oskarsons förslag.

Anf. 57 GUNNAR OSKARSON (m) replik:

Herr talman! Jag har inte hävdatt att trosfriheten skulle vara i fara, utan jag sade att jag var betänksam på den punkten.

Frågan är svår, det tror jag att även Hilding Johansson måste erkänna. Därför är det väl inte så märkvärdigt om man verkligen försöker att ta sig en funderare, vilket jag inte på något sätt ifrågasätter att också Hilding Johansson har gjort.

Jag har absolut inte försökt att på något sätt diskriminera kvinnliga präster. Jag deklarerade klart och tydligt att jag står bakom behörighetslagen och att jag står bakom kvinnliga präster i svenska kyrkan. Det är *min* tolkning. Men jag vill därmed inte ifrågasätta att de som gör en annan tolkning inte skulle ha samma rättigheter, samma möjligheter och samma befogenheter inom svenska kyrkan som jag och de som gör den tolkning av ämbetsfrågan som jag har deklarerat.

Hilding Johansson säger: Vi lägger oss inte i svenska kyrkans inre liv. Ja, det är där som jag är tveksam. I utskottsbetänkandet står – det är en upprepning av vad som står i propositionen:

”I likhet med vad som anförs i propositionen vill utskottet understryka att var och en som inträder som präst i svenska kyrkan måste vara beredd att fullgöra alla med prästämbetet förenade uppgifter och samarbeta i alla tjänstefunktioner med kolleger, oberoende av kön.”

Här slår man alltså fast – jag kan inte förstå annat – att endast den som har en bestämd trosinriktning i ämbetsfrågan kan bli präst. Är det inte då så att man ingriper i kyrkans inre liv, därför att trosfrågor hör till kyrkans inre liv, och detta är en trosfråga!

Det är det som jag har försökt klarlägga med mitt särskilda yrkande, som jag trodde att riksdagen skulle kunna anta i det här sammanhanget.

Anf. 58 HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det kanske är lämpligt att man läser hela konstitutionsutskottets uttalande på denna punkt och inte stympar det på det sätt som nyss skett. Det lyder:

”Enligt utskottet bör statsmakterna inte ingripa i kyrkans inre liv. Detta innebär dock inte att staten kan fränsäga sig sitt ansvar för att gällande lagstiftning efterlevs även på kyrkans område. I sammanhanget bör erinras om att riksdag och regering enligt grundlagen är skyldiga att tillsammans med kyrkomötet delta i stiftande av kyrkolag.”

Det är det vi håller på med nu. Och här är det inte någon främmande uppfattning som vi trycker på svenska kyrkan. Vi följer svenska kyrkans bekännelse. Av Gunnar Oskarsons anförande framgår att han ansluter sig till den, liksom jag gör. Men han vill ha en särställning för dem som ställer sig utanför denna bekännelse och är präster eller vill bli präster i svenska kyrkan. På den punkten har jag en helt annan uppfattning.

Det är uppenbart att en biskop i fortsättningen inte kan viga någon till präst som inte håller sig till svenska kyrkans ämbetssyn, om vederbörande inte är beredd att samverka trots detta med kvinnlig kollega.

I två stift – i Lunds och i Stockholms stift – har man redan kommit dithän att det finns så många kvinnliga präster att det med hänsyn till samarbetet är omöjligt att låta personer som vill demonstrera mot kvinnliga präster få prästerlig tjänst. I det som vi vänder oss mot och som jag skulle kunna rada upp exempel på ligger detta, att man inte vill fira gudstjänst tillsammans med kvinnlig kollega, därför att man önskar markera att kollegan inte är präst. Det är det som vi måste komma ur.

Anf. 59 GUNNAR OSKARSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror att jag med mitt uttalande också tolkar den uppfattning som många remissinstanser ger uttryck för. Låt mig här citera vad domkapitlet i Visby säger beträffande upphävandet av behörighetslagen. Domkapitlet vill att alternativet utformas så, ”att uppfattningen i ämbetsfrågan efter behörighetslagens upphävande inte omöjliggör för präster att stå kvar i tjänst eller för prästkandidater att erhålla prästvigning och tjänst”. Det är ett flertal remissinstanser som ger uttryck för samma uppfattning.

Även om det är en minoritet inom svenska kyrkan som hävdar denna trosuppfattning, är det en betydande minoritet, både av präster och av lekmän. Jag anser att vi bör ta all hänsyn även till denna minoritet. Enligt min uppfattning kan båda åsiktsriktningarna dvälas inom kyrkan. Men kyrkan skall själv lösa samarbetsproblemen utan att riksdagen ger några pekpinna – om jag får använda det uttrycket – om hur man skall lösa de inre trosfrågorna.

Jag anser att detta är en mognadsprocess på ganska lång sikt för kyrkan och något som vi måste finna oss i. Som jag tidigare påpekat är det fråga om en

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

tvåusenårig tradition. Då får vi nog finna oss i att det går åt några årtionden för att vi skall kunna få en mognadsprocess – en mognadsprocess som skall äga rum inom kyrkan och inte ske genom påtryckningar utifrån.

Anf. 60 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Riksdagen skall i dag ta ställning till konstitutionsutskottets enhälliga betänkande om män och kvinnor som präster i svenska kyrkan. 1958 års kyrkolag skall upphöra att gälla. Behörighetslagen upphävs således. Samvetsklausulen undanröjs. Och jämställdheten ökas mellan kvinnor och män som präster i svenska kyrkan, skriver utskottet.

Men blir jämställdheten verkligen till fyllest? Kommer dagens kvinno- prästmotståndare i praktiken att följa grundlagens anda och bokstav? Jag ställer mig mycket tvivlande till detta.

Svenska kyrkan har offentligrättslig ställning med statligt reglerade tjänster. De offentliga organen har till uppgift att se till att jämställdheten mellan kvinnor och män upprätthålls i enlighet med de principer som är uppställda i grundlagen och som närmare preciseras i jämställdhetslagstiftningen. Det ingår också i svenska kyrkans officiella bekännelse att kvinnor kan inneha prästämbetet och att kvinnor och män är jämställda i detta ämbete.

Men även de som har en annan uppfattning i ämbetsfrågan – motståndare till kvinnliga präster med andra ord – skall ha kvar sin hemortsrätt i svenska kyrkan.

Tolkningen av prästlöftena skall i fortsättningen vara svenska kyrkans angelägenhet. Rätten att hysa en annan tro, att omfatta en annan syn i kvinnoprästfrågan, kommer att finnas kvar så länge svenska kyrkan själv accepterar den som förenlig med sin bekännelse. Men hur kommer en kvinnoprästmotståndare prästvigd före 1982 att agera i handling? Kommer han att följa sin inre övertygelse, eller kommer han att följa svensk grundlag? Och vilka sanktioner skall vidtas om han vägrar att ställa upp på svenska kyrkans, enligt biskopsmötet, officiella inställning – kvinnors och mäns lika rättighet att inneha prästämbetet?

Här lämnas vi i sticket. Frågan är obesvarad. Utskottet skriver bara att de inte bör ställa sig vid sidan av strävandena mot full gudstjänstgemenskap, att konfliktsituationer bör kunna undvikas osv. Någon diskriminering ”behöver” inte förekomma. Dylika fromma förhoppningar anser jag otillfredsställande. I anständighetens namn skall man ta hänsyn till de kvinnliga prästernas situation och underlätta, inte försvåra, deras arbete.

Vi var många som glädde oss åt 1958 års kyrkolag. Frågan om prästämbetet skulle äntligen – efter det att problemet med kvinnliga präster stötts och blötts, utretts, godkänts och förkastats under hela detta sekel – få en lösning. Långdragna och segslitna konflikter skulle äntligen biläggas. Det missmod och den handlingsförlamning som vilat över kyrkolivet skulle sopas bort.

Jag vill också erinra kammarens ledamöter om att det var staten, regeringen och riksdagen, som den gången för ett kvartssekel sedan tog sitt rimliga och rättmätiga ansvar och tog initiativet till att lagen kom till – något

som svenska kyrkan själv inte förmådde.

Hur har utvecklingen varit sedan 1958? Motsättningarna mellan anhängare och motståndare var som starkast 1960, när de första kvinnliga prästerna invigdes i sina ämbeten. Motsättningarna har hela tiden funnits kvar och legat och pyrt i det fördolda. Nu blossar de upp igen med förnyad kraft.

Jag vill påstå att det inte finns någonting som så allvarligt har skadat den svenska kyrkans anseende och som fått lekmän att vända sig ifrån kyrkan, som det långt utdragna och intoleranta motståndet mot kvinnliga präster. Vissa av kvinnoprästmotståndarna har använt metoder som man trodde var helt främmande för kyrkans etik.

Kvinnliga präster har trakasserats, kvinnliga teologie studerande likaså, av sina omogna manliga kamrater. De kvinnliga prästerna själva har bevarat ett beundransvärt lugn och tålmod i psykiskt pressande situationer.

Många lekmän, liksom jag själv, anser att kvinnoprästmotståndarna gömmer sig bakom grumliga teologiska teorier – som de begär respekt för på grund av att de är just teologiska, men därför också är bortom vanlig diskussion. Jag har tolkat deras agerande som intolerans, ett vaktslående om den egna positionen, ett manligt revirtänkande och ett utslag av kvinnoförakt.

Statsmakterna bör inte ingripa i kyrkans inre liv, enligt både propositionen och utskottsbetänkandet. Jag är för min del bekymrad över den skrivningen och anser att staten avhänder sig sitt ansvar. Detta är en farhåga som jag redan tidigare har framfört i den allmänpolitiska debatten.

Vi måste komma ihåg att kyrkan i denna fråga är djupt splittrad och därmed försvagad.

Den högkyrkliga och kvinnoprästfientliga organisationen Kyrklig förnyelses fria synod har tagit fastare former. Ett dekanat har bildats i Halland och ett i Växjö stift. Flera dekanatsbildningar är aktuella i Lunds, Linköpings och Västerås stift.

I varje dekanat är dekanen andlig ledare och skall utöva pastoral ledning och tillsyn över präster, diakoner, diakonissor och lekmän. Vad blir då biskopens och domkapitlets uppgift, kan man fråga sig.

Den nya synoden blir verklighet när fyra dekanat har bildats – enligt utsago. Arbetsgemenskapen Kyrklig förnyelse existerar redan. Hittills har den 1 300 medlemmar och är representerad i de flesta stift. Dessa organisationer driver motståndet mot kvinnliga präster hårt och skoningslöst. Dessa reaktionära rörelser, som öppet agiterar mot kvinnliga präster, har fritt spelrum inom kyrkan.

Utskottet förbigår med total tystnad dessa organisationers existens. Vad vi har att vänta är således att motståndet mot kvinnliga präster – denna gamla surdeg, som tillräckligt länge har förgiftat kyrkans inre liv och som har kommit många lekmän att begära sitt utträde ur kyrkan – fortsätter och kanske rent av tilltar.

Så länge vi har en statskyrka har staten kvar ett ansvar, och det är att med yttersta noggrannhet följa utvecklingen, tills motståndet mot kvinnliga

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

präster har förpassats dit det hör hemma, nämligen på historiens skräp-
hög.

Anf. 61 BERTIL HANSSON (fp):

Herr talman! När regeringen lade fram sin proposition om män och kvinnor som präster i svenska kyrkan, fullgjorde den ett uppdrag som gavs av riksdagen redan 1978. Som ett steg på vägen till fullgörande av det uppdraget tillsatte folkpartiregeringen den utredning som ligger till grund för propositionen. Det är alltså fråga om en riksdagsangelägenhet som redan tidigt har varit förmål för diskussion i denna sal, och jag vill påminna Catarina Rönnung om att såväl konstitutionsutskott som riksdag den gången klart deklarerade att också de som har en annan uppfattning i ämbetsfrågan än kyrkans egen skall ha fortsatt hemortsrätt i svenska kyrkan.

Det är – jag vill gärna på nytt stryka under det som Hilding Johansson och flera andra har sagt – svenska kyrkans lära, att såväl män som kvinnor skall vara präster i svenska kyrkan. De som har en annan uppfattning är en minoritet, och det finns anledning att påminna om det inom en kyrka och till en kyrka som under de gångna 100–150 åren har haft uppenbara svårigheter att hantera minoriteter i sin gemenskap. Det är en minoritet i svenska kyrkan där det såväl om präster som om lekmän i många fall kan sägas att de har betydligt mycket för församlingsarbetets vitalisering, för gudstjänstlivet och också för lekmännens ansvarstagande i det vardagliga kyrkliga arbetet.

Problemet med de kvinnliga prästerna har fått sin särskilda skärpning i Göteborgs stift. Det framgick redan av direktiven för utredningen. Det har således funnits god anledning att i såväl propositionen som konstitutionsutskottets betänkande så detaljerat som möjligt gå in i de speciella förhållanden som råder i Göteborgs stift. Där finns en kyla och kärvhet i atmosfären, som kvinnliga präster och de lekmän och präster som har uppfattningen att även kvinnorna kan vara präster har mött och möter i det dagliga arbetet och i sådana gemensamma arrangemang som brukar ha stiftskaraktär.

Jag tycker att det är riktigt som utskottet gjort, nämligen att konstituera en väjningsrätt för biskopen i Göteborgs stift. Men jag finner anledning att påminna om att det har inte funnits och finns i varje fall inte längre någon väjningsrätt för Göteborgs domkapitel. Domkapitlets strategiska uppgift i samband med prästvigning och antagning till prästerlig tjänst bör i detta sammanhang lyftas fram, eftersom det är domkapitlet som antar till tjänst. Någon prästvigning kan inte äga rum om inte domkapitlet har gjort en sådan antagning. Med tidigare och tyvärr även med nuvarande sammansättning av Göteborgs domkapitel förtjänar detta förhållande att markeras i debatten. Domkapitlet har såsom statlig myndighet en särskilt viktig position när det gäller att slå vakt om att jämställdhetslagen till fullo slår igenom också i den del av svenska kyrkan som utgörs av Göteborgs stift.

I debatten har under de senaste dagarna tendenser syns som skulle peka på att de detaljerade önskemål som förs fram i konstitutionsutskottets betänkande beträffande Göteborgs stift skulle emanera från någon utom-

kyrklig opinion, t. ex. på massmediaområdet. Jag vill då påminna om att det är en inomkyrklig opinion, kanaliserad genom Evangeliskt forum i Göteborgs stift, som på denna punkt framfört mycket bestämda önskemål i sitt remissyttrande till departementet. Dessa önskemål har blivit tillgodosedda såväl i propositionen som i konstitutionsutskottets betänkande. Jag är förvissad om att svenska kyrkan, vare sig hon är en fri kyrka eller står i förbindelse med staten, genom denna vakna lekmanna- och prästopinion alltid skall kunna slå vakt om jämställdheten i kyrkan.

Anf. 62 MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Det är kanske på sin plats att jag som präst ber om ursäkt för att vi präster vållar så mycket bekymmer i den här kammaren. Men jag vill samtidigt säga att detta visst inte bara är en prästfråga. Vi som tjänstgör i församlingar där det är fifty-fifty mellan manliga och kvinnliga präster vet att det är många av kyrkomedlemmarna som har bestämda meningar om vem som skall jordfästa, viga, döpa och konfirmera. Problemet är inte löst bara genom att man föser in ett antal präster i en fälla.

Det andra jag ville säga riktar jag till min vän Hilding Johansson, som jag tycker gör det litet väl lätt för sig, när han säger att kyrka och stat är helt överens. Kyrkan har medgivit rätt för kvinnor att vara präster, och vi har antagit en jämställdhetslag, osv. Vi följer kyrkans bekännelse, sade han så fint. Det är sant, men det är inte hela sanningen. Problemet gäller dem som har en avvikande mening, inte av sådana skäl som Catarina Rönnung så bryskt framförde, utan av samvetsskäl, därför att de tolkar Bibeln annorlunda och har ett samvete som är beroende av Guds ord. Jag har som sagt en annan mening, men jag vill liksom herr Oskarson säga att jag respekterar dem som tänker annorlunda. Frågan är just vad vi skall göra med dessa. Vi kan ju inte resonera om dem med våra sekulära termer och säga att de som tänker annorlunda diskriminerar och struntar i jämlikhet.

Det är därför, herr Hilding Johansson, vi är betänksamma för att riksdagen tar över ett sådant här ärende. Det är inte alla som besitter en så djup lärdom som Hilding Johansson jämväl i teologin, och därför är det vanskligt att lämna ut detta här.

Vi har också fått höra att de som representerar ett motstånd mot kvinnopräster är grumliga i sin teologiska tanke. Synd att inte Bo Giertz är här! Han är en av de få präster som inte är grumliga – de flesta andra är det mer eller mindre. Eller Gustaf Adolf Danell – dessa är våra mest praktfulla förkunnare och representerar den avvikande meningen.

Kyrkomötet har ju också tagit upp detta med väjningsrätten, för att gardera samvetena. Detta har ingenting med diskriminering och sådant att göra. Därför, herr Karl Boo – ja så, han har försvunnit från kammaren. Det var ju synd. Då skulle jag vilja säga till hans stol där borta i stället, att vore det inte mera honnett att marknadsföra den här saken i kyrkomötet först, så det finge säga sitt? Det vore mera honnett, så mycket mer som man har en proposition i bakfickan som kommer att ta ifrån kyrkomötet rätten att ha ett avgörande ord vid stiftandet av kyrkolag. Nu hade man kunnat visa

kyrkomötet förtroende i den här frågan, som verkligen är en intern kyrklig fråga.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag hoppas att kyrkomötet har det.

Anf. 63 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Får jag beklaga att inte Mårten Werner åtminstone har bevärdigats med en suppleantplats i konstitutionsutskottet, så att vi kunde fortsätta de glada samtal vi hade där med varandra.

Men jag kan inte dela hans uppfattning när han avslutar med att förklara att han hoppas att kyrkomötet har en mening. Det betyder väl: en annan mening än riksdagen? Det vore djupt beklagligt om vi skulle få en sådan brottning mellan riksdag och kyrkomöte. Det har vi haft i denna fråga en gång, och det har uppstått även i andra frågor som gällt svenska kyrkan. Denna brottning har inte varit till glädje för svenska kyrkan.

Här har nu riksdagen, med beaktande av olika faktorer, nått fram till en mening som kommer till uttryck i konstitutionsutskottets betänkande. Vad är det som skall ske? Menar Mårten Werner att man skall ha kvar den gamla behörighetslagen och därmed samvetsklausulen? Riksdagen uttalade en annan mening 1978. Det är ett riksdagsinitiativ som nu håller på att genomföras under, som jag hoppas, stor anslutning.

Nog är det, Mårten Werner, den svenska kyrkans lära att kvinnor och män skall vara jämställda i prästämbetet? Vad jag har vänt mig mot tidigare och fortsätter att rikta mig mot är uppfattningen att man inom en kyrka som lär detta skall ha rätt att uppträda på ett sådant sätt att man vill visa att den kvinnliga kollegan inte är präst, inte likvärdig präst. Det strider ju mot den svenska kyrkans lära. Det är inte någonting som vi pressar på utifrån.

Jag skall inte träda i kyrkoministerns ställe och svara på varför han använder den ena eller den andra tekniken här. Men nog borde vi här i Sveriges riksdag ha rätt att uttala en mening, utan att först ha lyssnat till vad kyrkomötet har uttalat i denna fråga. Grundlagen lär oss nämligen att riksdag, regering och kyrkomöte är likvärdiga i denna lagstiftningsprocess. Skulle man vara så observant på kyrkomötet, skulle inte ens regeringen kunna lägga fram ett förslag för kyrkomötet. Regeringen är ju en av parterna. Jag tror inte att vi kommer ifrån att vi i detta sammanhang måste ta ställning. Några samveten vill vi på intet sätt krossa. Men samveten har också de kvinnliga prästerna.

Kanske jag får sluta med att säga att jag delar Mårten Werners uppfattning att detta inte enbart är en prästfråga. Också när det gäller anspråken på prästernas tjänster går väl meningarna isär. Det finns även församlingar där det är kvinnorna som är de mest eftersökta när det gäller att utföra kyrkliga tjänster. Men i djupare mening är det inte en prästfråga. Det är en fråga för alla inom svenska kyrkan. Det är en fråga för alla – även inom riksdagen – till följd av den grundlagsstiftning vi har. Därför tar vi nu ställning.

Anf. 64 MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Det senaste som Hilding Johansson sade kan jag helt instämma i. Detsamma gäller när han säger att det inom kyrkan självfallet skall vara jämställdhet mellan män och kvinnor. Här slår Hilding Johansson in öppna dörrar, eftersom jag ju menar precis detsamma som han. Men det är inte riktigt det frågan gäller. Det gäller ju dem som har en seriös, avvikande mening. I det avseendet menar jag att denna kammare icke är rätt forum att diskutera teologiska frågor. Det vore riktigare att ta upp dem i kyrkomötet.

Vidare frågar Hilding Johansson om jag menar att kyrkomötet skall säga nej till det här. Nej, det menar jag inte. Men kanske kunde man avge en litet klarare skrivning – jag tänker på den luddighet som förvisso vilar över konstitutionsutskottets skrivning. Låt mig citera den sista meningen i tredje stycket s. 3 i betänkandet: "Med god samarbetsvilja från alla meningsriktningar bör konfliktsituationer kunna undvikas även vid liturgisk tjänst utan att någon diskriminering behöver förekomma."

Här gäller det att finna ett praktiskt grepp. Väjningsrätten är ett sådant praktiskt grepp som under en övergångstid kunde vara lämpligt. Jag är nämligen alldeles övertygad om att kyrkan själv kan lösa problemet, och det har jag sagt många gånger tidigare här i kammaren.

Anf. 65 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag är självfallet glad över att Mårten Werner tack vare mitt inlägg fick möjlighet att deklarerat att han står på samma grund som vi andra och att han anser att kyrkomötet skall upphäva behörighetslagen och därmed samvetsklausulen.

Men när det gäller att finna en form för arbetet för dem som har en avvikande mening i ämbetsfrågan har konstitutionsutskottet refererat vad biskopsmötet har uttalat. Bakom detta uttalande står samtliga biskopar utom en – namnet på denne biskop har nämnts många gånger, men jag kan upprepa det. Det är alltså Bertil Gärtner i Göteborg som har en annan mening. Enligt biskopsmötet kan svenska kyrkan anta även dem som har en avvikande mening. Men det delar inte den åskådning som de har.

Någon teologisk utredning behövs inte nu. Den teologiska begründningen gjordes under flera årtionden och leder fram till det beslut som fattades 1958, även av kyrkomötet. Det fanns ledande kyrkopolitiker, men också ledande teologer, som hade en annan mening. Men svenska kyrkan kom att omfatta denna uppfattning. Vi behöver inte på nytt börja göra en teologisk begründning av detta. Vi kan helt enkelt bygga på den uppfattning som är svenska kyrkans.

Anf. 66 MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Också den teologiska forskningen går faktiskt framåt, och man kommer kanske undan för undan att finna nya äkt kristna lösningar. Det gäller dock här en grupp av människor med seriösa åsikter. Det finns knepiga präster, liksom det också finns knepiga politiker, men dem lämnar jag

Torsdagen den
11 mars 1982

*Män och kvinnor
som präster i
svenska kyrkan,
m. m.*

därhän. Det gäller här personer i ledande ställning vilka är seriöst inriktade. Jag menar att kyrkomötet har mycket större möjligheter än riksdagen att solvera de problem det gäller.

Anf. 67 HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Nu fyller Mårten Werner mig med stora farhågor om var han till sist hamnar i denna fråga. Han förklarar nu att den teologiska vetenskapen går framåt och att man kan finna nya lösningar. Ja, vi vet att de män som han tidigare har åberopat hela tiden har arbetat för andra lösningar. Man skulle ha en särskild tjänst för kvinnor som vill ägna sig åt svenska kyrkans arbete utanför det diakonala planet. Är det den lösning som man nu på nytt vill söka sig fram till inom prästerliga kretsar? Vad är det vidare för vetenskapsmän som har ställt frågan i en ny belysning? De vetenskapsmän som de tolv biskoparna åberopar har ju ändå samma uppfattning som den som jag här i dag stödjer mig på.

Anf. 68 MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Får jag bara hemställa att vi nu avlyser den teologiska debatten i kammaren.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (upphävande av lagen om kvinnans behörighet till prästerlig tjänst)

I kontrapositionsvoteringen ställdes utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2155 av Lars Werner m. fl. mot det av Gunnar Oskarson under överläggningen framställda yrkandet, varvid förstnämnda yrkande biträdde genom uppresning.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 275 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2155 av Lars Werner m. fl. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (lag om tillfällig upplåtelse av kyrka)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2154 av Lars Werner m. fl.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Taxeringsfunktionärens straffrättsliga ansvar

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1981/82:26 om taxeringsfunktionärens straffrättsliga ansvar.

Taxeringsfunktionärens straffrättsliga ansvar

Anf. 69 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Under höstsessionen avslög riksdagen en motion av Allan Ekström med samma yrkande som det jag nu åter framställt, nämligen om att göra slut på taxeringsnämnders straffrihet för gärningar som medfört förfång för enskilda, dvs. skattebetalarna, som "inte är ringa" och som betingats av grov oaktsamhet – allt enligt texten i justitieutskottets betänkande nr 26. Utskottet motiverade i höstas sin hemställan om avslag på Allan Ekströms motion med att saken var under utredning, och Allan Ekström kunde i ett lika patetiskt som burleskt anförande visa upp att så varit fallet nu i gott och väl en mansålder.

Herr talman! Eftersom jag har uppfattat det som en viktig uppgift för en riksdagsman att försöka försvara medborgarna mot myndigheterna, har jag i Allan Ekströms frånvaro från riksdagen under motionstiden sett till att i varje fall hålla bollen i spel.

Utskottet framhåller nu att motivet till undantagsbestämmelserna år 1975 var att en ny taxeringsorganisation skulle införas 1979. Nu är det alltså 1982, och den nya taxeringsorganisationen är införd.

Utskottet framhåller vidare att utredningsarbetet hittills inte har förebragt tillräckligt underlag för att avskaffa särregleringen för taxeringsfunktionärerna. Jag vill påpeka att utskottet använder termen "funktionärer", medan jag har talat om ordförande och ledamöter av taxeringsnämnd, dvs. beslutsfattare. Utskottet kommer till slutsatsen att min motion "således" bör avslås.

Vi vet alla att justitieutskottets ordförande är en särdeles människovänlig person. Men man kan inte låta bli att undra hur länge utskottet skall tveka att straffbelägga gärningar som enligt utskottet betingas av grov oaktsamhet och som för andra medborgare medför förfång som inte är ringa, vilket väl i själva verket måste betyda "stort förfång". Varför tvekar man att agera? Vilka allmänna intressen är det man vill skydda?

Utskottet anser det ju dock angeläget, som man säger, att frågan om taxeringsfunktionärernas straffrättsliga ansvar övervägs på nytt. Kunde inte justitieutskottet självt ha gjort ett sådant övervägande? Kunde man inte åtminstone ha sagt "med förtur"?

Herr talman! Inte heller den här gången torde det löna sig att yrka avslag på utskottets hemställan, även om det inte hade behövts någon ny lagtext utan bara vore att ta bort en mening i brottsbalken, vilket inte borde ha överstigit utskottets förmåga.

Men låt mig åtminstone ge uttryck för mitt bekymmer över den bokstavstråldom som gör att man i riksdagen ännu efter 173 år lyder under den gamla besvärjelsen att vara "wisligt trög till verkning, men fast och stark till motstånd".

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

I anförandet instämde Allan Ekström, Knut Billing och Blenda Littmarck (alla m).

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Forumregler för mål om renhållningsavgifter

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1981/82:27 om forumregler för mål om renhållningsavgifter.

Anf. 70 LISA MATTSON (s):

Herr talman! I slutet av förra riksmötet behandlades ett betänkande från justitieutskottet om forumregler för mål om renhållningsavgifter, grundat på en motion av Åke Wictorsson. Den socialdemokratiska gruppen reserverade sig för denna motion.

Till årets riksmöte har Åke Wictorsson återkommit med sina motionsyrkanden, och vi har därför till betänkande nr 27 fogat en reservation. Vi har med ännu större glädje reserverat oss den här gången, eftersom vi anser att motionen nu har givit klara belägg för de svårigheter som uppstår på grund av att fastighetsforum inte kan användas.

Åke Wictorsson kommer att närmare redovisa motiven för sitt yrkande att fastighetsforum skall kunna användas, och jag vill endast yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Anf. 71 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Det kan förefalla vara ett litet problem, det som behandlas i justitieutskottets betänkande nr 27 om forum för renhållningsavgifter. För vissa kommuner med många fritidshus kan det dock röra sig om flera tiotal ärenden per år. I dessa ärenden om indrivning av renhållningsavgifter kan det enligt nuvarande regler bli aktuellt att föra talan vid domstolar över hela landet. För att slutföra bevisningen kan två tre personer från kommunens renhållningsorganisation behöva inställa sig vid den aktuella domstolen. Kostnaderna härför faller i slutskedet oftast på de betalningsskyldiga fastighetsägarna, eftersom kommunerna strävar efter att föra talan endast i sådana mål där de med sin erfarenhet kan bedöma att de har goda utsikter att vinna processen.

Med hänsyn till den ojämna spridningen av ärendena över landet och nödvändigheten för resp. domstol att kunna reglerna i den lokala renhållningsordningen i resp. kommun är riskerna också stora för en ojämn rättstillämpning. Varje domstol i detta land kan omöjligen känna till

bestämmelserna i de lokala renhållningsordningarna för uppemot 280 kommuner.

Mot denna bakgrund skulle det vara en fördel både för rättstillämpning och när det gäller processkostnaderna för de enskilda fastighetsägarna om domstolshanteringen kunde ske vid fastighetsdomstolen i den kommun där fritidsfastigheten är belägen.

Det är detta problem som jag har tagit upp i motion 392. Av för mig obegriplig anledning har detta ärende blivit partipolitiskt skiljande i utskottet, så att den borgerliga majoriteten avstyrker, medan den socialdemokratiska minoriteten i reservationen tillstyrker det förslag som har framförts i motionen, nämligen att käranden skall ges möjlighet att välja mellan att väcka talan antingen vid fastighetsforum eller vid svarandens personliga forum.

Det är riktigt att samma förslag behandlades av riksdagen i höstas, varvid den borgerliga majoriteten avvisade kravet. Jag hade då litet större förståelse för att man stannade vid detta ställningstagande, eftersom sakunderlaget för motionsbehandlingen föreföll visa att kostnaderna och obehaget i huvudsak var en kommunal angelägenhet, medan det skulle vara en fördel för den enskilde att behålla nuvarande system. Det var först i riksdagsdebatten som jag då fick möjlighet att visa att kommunerna som regel håller sig skadeslösa genom att kostnaderna i slutskedet får bäras av den som förlorar det aktuella tvistemålet, dvs. fastighetsägaren. Nu har utskottet haft chansen att pröva även dessa synpunkter, men majoriteten vidhåller fortfarande sin uppfattning. Det är för mig obegripligt.

Här har vi en fråga där vi kunde förenkla hanteringen, öka rättssäkerheten och minska kostnaderna, inte minst för enskilda människor. Borde inte detta vara ett intresse som kunde samla oss alla här i riksdagen till ett praktiskt konstruktivt beslut?

Herr talman! Jag vädjar till de enskilda ledamöterna av denna kammare att för ett ögonblick höja sig över den snävaste blockpolitiken och i denna lilla fråga låta praktiska synpunkter fälla avgörandet. Jag yrkar bifall till den reservation som fogats vid utskottsbetänkandet.

Anf. 72 BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Jag måste först korrigera Lisa Mattson. Det var inte under förra riksmötet som vi behandlade denna fråga. Om jag inte har räknat fel är det mindre än fyra månader sedan som den behandlades. Det var alltså under detta riksmöte som utskottet föreslog att motionen skulle avstyrkas och riksdagen följde utskottets förslag.

Vi har, som framgick av vad Åke Wictorsson sade, i utskottet inte funnit anledning att frånga vår tidigare ståndpunkt, att frågan om renhållningsavgifter inte har en sådan nära anknytning till fastigheten att det kan motivera att ärendena handläggs vid fastighetsforum.

Det är omtänksamt av Åke Wictorsson att ta hänsyn till dem som är skyldiga att betala renhållningsavgifterna. Men det är faktiskt den person

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

*Forumregler för
mål om renhållningsavgifter*

som har försakat nedskräpningen som får bekosta renhållningen och inte fastigheten. Jag kan därför inte se någon anledning att gå ifrån utskottets förslag utan hemställer om bifall till detsamma.

Anf. 73 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Herr Lidgard för ett något märkligt resonemang. Han hänvisar till juridiska formaliteter och kan mot den bakgrunden inte inse att praktiska skäl talar för en annan hantering. Jag tycker fortfarande att man hanterar ärenden på ett märkligt sätt i denna kammare, och jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Vid votering genom rösträkning avgavs 149 röster för utskottets hemställan och 149 röster för reservationen av Lisa Mattson m. fl.

Kammaren beslöt med 150 röster att ärendet skulle avgöras omedelbart genom lottning. 149 röster avgavs för att ärendet skulle återförvisas till utskottet.

Talmannen lade ned en ja-sedel och en nej-sedel i rösturnan. Lennart Bladh (s), som av talmannen anmodades att ta upp en av dessa röstsedlar, drog ja-sedeln.

Kammaren hade alltså fattat beslut i enlighet med ja-propositionen och bifallit utskottets hemställan.

15 § Föredrogs

Justitieutskottets betänkanden

1981/82:29 Anslag till justitiekanslern (prop. 1981/82:100)

1981/82:30 Anslag till Svensk författningssamling m. m. (prop. 1981/82:100)

1981/82:31 Bokföringsbrott m. m. (prop. 1981/82:85)

Vad utskottet hemställt bifölls.

16 § Det militära ansvarssystemet

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1981/82:32 om det militära ansvarssystemet.

Anf. 74 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det militära ansvarssystemet med vidhängande och åtföljande straffsatser har alltid skilt sig markant ifrån rättssamhällets övriga lagstiftning. Det är självklart, och jag erkänner gärna att många och stora förbättringar har skett under senare tid. Det är dock värt att trycka på att detta gjorts under senare tid. Många som inte är särdeles ålderstigna och som kommit i kontakt med systemet känner till alla dess avarter och dess dåliga

och orättvisa sidor. Det är egentligen skamligt att vi i Sverige fortfarande har kvar en särlagstiftning med en särbestraffning för mindre brott och förseelser av olika slag, som kan komma att utmätas inom ett särskilt system i samhället, dvs. det militära. Detta är inte förenligt med den rättsstatus vi annars eftersträvar och den vikt vi i övrigt lägger vid lag och rätt i vårt land. Systemet borde för länge sedan ha avskaffats.

Vänsterpartiet kommunisterna har åtskilliga gånger tidigare haft uppe denna fråga i riksdagen. Våra förslag har alltid avvisats, liksom den här gången. Man hänvisar nu, liksom för två år sedan, till att en kommitté arbetar med dessa frågor och att man måste avvakta resultatet av dess arbete.

Såvitt jag kan förstå finns det dock ingenting som hindrar riksdagen att införa regeringen göra en viljeyttring i denna fråga. Det kan inte vara rimligt och rättvist att de värnpliktiga, och för den delen också de fast anställda i olika grader, befäl av olika slag, fortfarande kan dömas efter särskilda lagar inom det militära systemet. Det är en orimlig situation. Även om de förbättringar som jag har talat om tidigare kommit till stånd, under framför allt 1960- och 1970-talet, är det mycket som återstår.

Naturligtvis är det, som vi säger i vår motion, ett önskemål att det inte skall finnas någon särlagstiftning. Det skall inte finnas några speciella bestraffningsmetoder inom några av samhällslivets områden, utan svensk lag skall gälla på alla områden.

Det militära ansvarssystemet är en kvarleva från mycket gamla tider, från feodala system. Det är militaristiska tendenser som ligger bakom. Man tror att man måste ha särskilda bestraffningar, annars kommer folk inte att ställa upp och göra sin plikt i dessa system.

Alla som har erfarenheter från systemet vet att det överväldigande flertalet av dem som kommer in i systemet, som värnpliktiga eller anställda, oftast gör insatser och fullgör arbetsuppgifter på ett sätt som söker sin motsvarighet på många andra områden i samhället. Därför behövs inte det här bestraffnings-systemet.

Vi tycker att utskottet gott kunde ha gått med på en viljeyttring från riksdagens sida till regeringen. Detta hindras inte av att en kommitté arbetar med frågorna.

Vi tycker också att den motion som väckts av ett par socialdemokrater i samma ärende är en mycket bra motion. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till både motionen 220 och motionen 1109.

Anf. 75 BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Det pågår utredningsarbete i detta ärende om det militära straffsystemet, och som vi meddelar i utskottets betänkande kommer arbetet att vara avslutat under innevarande år. En viljeyttring från riksdagens sida kan inte göra så förfärligt mycket åt kommittéarbetet, när det har hunnit så långt.

Men jag vill, just med anledning av vad som är sagt om en viljeyttring, påpeka att det ligger en viljeyttring redan i direktiven till den berörda utredningen. Där sägs att en utgångspunkt för reformarbetet skall vara att

anpassa det militära ansvarssystemet till det regelsystem som gäller för samhället i övrigt. På det sättet är motionärernas önskemål redan uppfyllt. Justitiekottet anser därför att utredningsarbetets slutförande bör avvaktas liksom det förslag som kan komma med anledning av detta.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 16 för motionerna 220 av Anita Johansson och Holger Bergman samt 1109 av Lars Werner m. fl.

17 § Förundersökningsbegränsningar m. m.

Föredrogs justitiekottets betänkande 1981/82:33 om förundersökningsbegränsningar m. m. (prop. 1981/82:41, delvis).

Anf. 76. GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! I propositionen 1981/82:41 föreslås en del ändringar i reglerna i rättegångsbalken om förundersökning och åtalsunderlåtelse. De flesta av förslagen kan godtas utifrån den uppfattning som moderata samlingspartiet har i nämnda frågor. Men i ett hänseende väcker propositionen principiella invändningar. Detta gäller förslaget att förundersökning beträffande bötesbrott skall kunna läggas ner om utredningen kräver kostnader som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse.

Förslaget motiveras av departementschefen med att polisen tvingas företa långvariga och dyrbara utredningar för att utreda brott som inte föranleder till annat än böter. Även om reglerna tar sikte på brottsutredningar som har samband med invecklade jorddelningsrättsliga eller grannelagsrättsliga förhållanden, exempelvis markintrång, olovligt fiske och olovlig jakt, så kan den nya nedläggningsmöjligheten tillämpas även i andra fall, där det behövs tidskrävande brottsutredningar och där påföljden är böter. Detta framgår också klart av utskottsbetänkandet.

De grunder som f. n. finns för åtalsunderlåtelse utgår ifrån brottets bagatellartade beskaffenhet, gärningsmannens förhållande eller andra liknande omständigheter. Det ter sig däremot föga rimligt att föra in en ny bestämmelse beträffande förundersökningsbegränsningar, en bestämmelse som grundar sig på myndigheternas begränsade resurser.

Att på detta sätt "bakvägen" avkriminalisera vissa gärningar, eller i övrigt befria myndigheter från handläggningsskyldigheten, kan – som också framgår av den moderata motionen – inte stå i överensstämmelse med viktiga rättspolitiska principer.

Det är utomordentligt viktigt att respekten för lagstiftningen upprätthålls. Om det från samhällets synpunkt framstår som mindre angeläget att beivra vissa gärningar som begås, så bör en avkriminalisering ske utifrån gjorda bedömningar genom ändrade lagstiftningsåtgärder, och därmed bör frågan

också lösas på ett för svensk lagstiftning traditionellt sätt. Det finns säkerligen många områden där en sådan avreglering och ett avskaffande av straffsanktioner kan ske. Men att däremot avkriminalisera genom att underlåta beivra gärningar som riksdagen har förklarat vara brott och därmed straffbelagda är däremot klart olämpligt.

Man kan vidare ifrågasätta om inte samhällets reaktion i samband med utredning och påföljd underskattas som ett rent kriminalpolitiskt medel och om man inte därmed också undergräver viljan och intresset att upprätthålla lagar och bestämmelser. Målsägandens ställning kan också påverkas på ett negativt sätt så till vida att vad som för den enskilde målsäganden anses vara av stort värde faller på samhällets resursbedömning när det gäller utredning – en bedömningsgrund som inte är speciellt rättsligt motiverad.

Man har också anledning, herr talman, att se kritiskt på förslaget utifrån likabehandlingsprincipen. Den tilltalade medborgare som underlättat en utredning, så att kostnaden för utredningen minskar, riskerar ett bötesstraff, under det att den andre, som genom sitt uppträdande komplicerar utredningen och utredningsförfarandet kan genom just detta sitt handlande slippa straffet med anledning av den nya bestämmelsen om utredningskostnaden, därför att kostnaderna för utredningen blir för höga.

Herr talman! Med anledning av vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till den moderata reservationen vid utskottets betänkande.

Anf. 77 ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Jag skall helt kort bemöta Göte Jonssons synpunkter i denna fråga, som gäller vissa möjligheter till förundersökningsbegränsningar.

Utskottet är enigt utom när det gäller de s. k. disproportionsfallen där enbart böter kan komma i fråga. Visst är det, som framhålls från reservanternas sida, riktigt att det ibland kan vara fråga om allvarliga intrång i eller angrepp mot den enskilda äganderätten, men för den skull är det inte säkert att påföljden skulle bli annat än böter. Det är inte rimligt att under sådana omständigheter lägga ner alltför stora kostnader på en omfattande förundersökning och ta i anspråk resurser som så väl behövs för andra ändamål.

Den föreslagna ordningen skall inte bara gälla disproportionsfallen, utan även kunna tillämpas på andra fall där det behövs tidskrävande brottsutredningar och där det står klart att påföljden inte skulle bli annat än böter.

Det är angeläget att erinra om vad utskottet särskilt trycker på, nämligen att den här föreslagna möjligheten till förundersökningsbegränsningar inte får utnyttjas slentrianmässigt. Det säger också departementschefen. Varje särskilt fall skall prövas noga, och det gäller då att väga skälen för och emot. Departementschefen säger i detta sammanhang att skäl som talar mot en nedläggning kan vara angelägenheten ur allmän synpunkt att undanröja ett oklart rättsläge eller olika hänsyn till målsägandens intressen. Detta är viktigt att komma ihåg, och det skall också beaktas i den kommande rättstillämpningen. Denna möjlighet till förundersökningsbegränsningar skall således brukas ganska restriktivt.

Torsdagen den
11 mars 1982

*Förundersöknings-
begränsningar
m. m.*

Utskottet delar reservanternas allmänna uppfattning att en avkriminalisering "bakvägen" inte skall ske. Men det är det inte heller fråga om i detta fall, utan här gäller det en nyanserad avvägning i varje särskilt fall mellan olika intressen som kan vara för handen.

Utskottets majoritet anser, mot bakgrund av de synpunkter som återfinns i betänkandet, att dessa möjligheter till ett bättre utnyttjande av resurserna är värdefulla. Vi är alla överens om att vi måste begränsa statens utgifter. Detta är en väg, även om den kanske inte ger alltför stor återbäring. Men många bäckar små gör en stor å.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 33.

Anf. 78 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Bara ett par korta kommentarer. Det är riktigt som Åke Polstam säger att man inte skall tillämpa denna nya bestämmelse slentrianmässigt. Men det är alldeles klart att om utnyttjandet av de ekonomiska resurserna får utgöra en bedömningsgrund, så är det ett nytt skäl till åtalsunderlåtelse.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att vi tidigare har haft propåer i samma riktning i samband med att vi behandlade den nya utsökningsbalken. Då föreslogs vissa åtgärder i samma syfte när det gällde kronofogdemyndigheternas handläggning av vissa mål. Men då sade kammaren enhälligt nej till sådana åtgärder.

Det allvarliga i detta sammanhang, herr talman, är det faktum att vi kan hamna i en situation där just likabehandlingsprincipen ställs åt sidan, beroende på huruvida den misstänkte erkänner sitt brott eller inte. Den misstänkte kan ju därigenom påverka kostnaden för utredningen. Detta kan kanske också få vittgående konsekvenser när det gäller förfarandet med strafföreläggande eller ordningsbot. Det kan ju hända att den som får ett strafföreläggande eller en ordningsbot vägrar att skriva på föreläggandet eller ordningsboten i den vetskapen att hans vägran kommer att innebära att utredningen blir så komplicerad att han slipper betala böter i ärendet. Polisens behov av utredningsresurser kan också komma att öka, just beroende på att den misstänkte prövar möjligheterna att slippa straff utifrån detta nya kriterium när det gäller åtalsunderlåtelse.

Det är med anledning av dessa invändningar som vi menar att vi inte kan införa en sådan här bedömningsprincip, som också skulle kunna verka rent demoraliserande på rättssäkerheten.

Anf. 79 ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Jag tror inte att vi skall överdriva de här riskerna. Vi skall komma ihåg att det är omdömesgilla människor som skall hantera dessa frågor, och de kommer att gå tillbaka till förarbetena, till de debatter vi har

haft och till det betänkande vi nu behandlar. Därför tror jag att vi med tillförsikt kan se fram mot denna lagstiftning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 65 för reservationen av Bertil Lidgard m. fl.

Mom. 2-4

Utskottets hemställan bifölls.

18 § Föredrogs

Justitieutskottets betänkande
1981/82:35 Telefonavlyssning

Utskottets hemställan bifölls.

19 § Vissa skatter och avgifter på energi, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1981/82:30 om vissa skatter och avgifter på energi, m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 80 RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! Skatteutskottet behandlar i sitt betänkande nr 30 regeringens förslag i budgetpropositionen om ändringar i beskattningen av oljor och bensin. I detta sammanhang behandlar utskottet också ett antal motioner som tar upp energibeskattningen. Regeringsförslaget innebär att den särskilda beredskapsavgiften på oljeprodukter höjs med 29 kr. från nuvarande 89 kr. till 118 kr.

Vidare föreslås en höjning av skatten med 46 kr. per kubikmeter från 207 kr. till 253 kr.

Totalt innebär regeringens förslag att skatter och avgifter på oljeprodukter höjs från 296 kr. till 371 kr., eller sammantaget med 75 kr. per kubikmeter.

I partimotioner från socialdemokraterna har föreslagits samma höjning, 75 kr. per kubikmeter, men med en annan fördelning mellan beredskapsavgifter och skatter. Vi anser att en större del av höjningen bör falla på beredskapsavgifterna än vad som regeringen har föreslagit. Vår motivering härför är att vi anser att oljeersättningsfonden bör tillföras ytterligare resurser. Nu har man fastställt en ram för fonden till 1 700 milj. kr. för åren 1981-1983. Vi socialdemokrater anser att den ramen bör vidgas till 2 200 milj. kr.

Oljeersättningsfonden är ett mycket viktigt instrument för att minska landets beroende av importerad olja. Fonden lämnar stöd till större projekt

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

*Vissa skatter och
avgifter på energi,
m. m.*

Torsdagen den
11 mars 1982

*Vissa skatter och
avgifter på energi,
m.m.*

för oljeersättning inom bl. a. industrier och kommuner. Under perioden den 1 januari – den 15 september 1981 har 71 projekt beviljats stöd ur fonden med totalt 355 milj. kr., som alltså har ställts till förfogande för oljeersättningsåtgärder under denna tid. Framställningar om stöd till 78 projekt har avslagits. Vi har från socialdemokratiskt håll tidigare framhållit att denna oljeersättningsfond bör ingå som en del av det nybildade energiverket och att den bör få en mer offensiv satsning för att påskynda den angelägna övergången från olja till andra bränslen. Det är angeläget att oljeersättningsprogrammet forceras, ty dels minskar vi importbehovet av dyr olja som nu belastar vår handelsbalans, dels skapar vi meningsfull sysselsättning för såväl industrin som byggnadsbranschen, något som är ytterst angeläget.

Nu delar inte utskottets borgerliga majoritet vår uppfattning utan nöjer sig med regeringsförslaget, vilket alltså innebär mindre resurser till oljeersättningsfonden. Vi har i reservation nr 1 gett uttryck för en mer offensiv inställning, och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Den andra delen där vi har hamnat i skilda uppfattningar vid utskottsbehandlingen gäller beskattning av övervinster vid produktion i vattenkraftverk. Det är uppenbart att ägarna till äldre anläggningar för vattenkraftsproduktion gör mycket goda vinster. Skälen till detta är närmast att söka i det förhållandet att det s. k. råkraftspriset baseras på produktionen i nyare anläggningar, som har höga anläggningskostnader. Då blir de gamla kraftverken mycket lönsamma, eftersom de har betydligt lägre anläggningskostnader. I en motion redan till 1979/80 års riksmöte krävde vi socialdemokrater att regeringen skyndsamt skulle lämna förslag om en särskild beskattning av övervinster i vattenkraftsproduktionen. Men det kravet avvisades med hänvisning till att energiskattekommittén hade fått i uppdrag att pröva den här frågan. Även nu hänvisar skatteutskottets majoritet till att man bör avvakta energiskattekommitténs förslag.

Nu är det så att energiskattekommittén i dagarna har slutfört sitt utredningsuppdrag. Det utredningsuppdraget har främst bestått i att man skulle söka lösa frågan om en övergång till mervärdesbeskattning av energi. Utredningen föreslår ingen lösning av problemet med beskattning av övervinsterna i vattenkraftsproduktionen, utan man nöjer sig med att redovisa ett antal modeller till tänkbara lösningar.

Sedan nu betänkandet är färdigt och överlämnat återstår en remissomgång, som med hänsyn till att energibeskattningen är en komplicerad fråga kommer att kräva en anständig remisstid. Det lär alltså dröja innan riksdagen kan föreläggas något förslag. Vi socialdemokrater anser att det redan nu har gått alldeles för lång tid utan initiativ från regeringens sida. Vi föreslår därför att riksdagen i avvaktan på att man kan åstadkomma en mer permanent lösning av övervinstbeskattningen begär att regeringen presenterar ett förslag till en provisorisk produktionsavgift på all elkraft. En sådan avgift, begränsad till 1 öre per producerad kWh, kan beräknas tillföra statskassan ca 500 milj. kr. under nästa budgetår, en välkommen förstärkning i en bister budgetsituation.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de vid utskottsbetänkandet fogade reservationerna nr 1 och 3 av Erik Wärnberg m. fl.

Anf. 81 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! I mitt anförande kommer jag inte att bemöta Rune Carlstein, eftersom Stig Josefson om en stund kommer att tala för utskottsmajoriteten när det gäller de två socialdemokratiska reservationerna. Jag ämnar i stället beröra den moderata reservationen nr 2 beträffande nedsättning av den allmänna energiskatten.

Regeringen kan enligt en särskild fullmaktslag fastställa skatten på den energi som ett företag förbrukar. Denna energiskatt är lägst 1 % och högst 3 % av ett företags försäljningsvärde. Syftet är naturligtvis att minska kostnadsbelastningen för den särskilt energikrävande industrin.

Sammanlagt berör nedsättningen ungefär 130 företag, och gemensamt för dem är att de är utsatta för en stor internationell konkurrens. Många av dem har också en mycket stor exportandel, såsom skogsindustrin, stålindustrin och den kemiska industrin.

Under de fyra senaste kalenderåren har nedsättningen varit lika för alla dessa branscher, nämligen 1,3 %. I december förra året beslöt regeringen att nedsättningen för företag som förädlar skogsprodukter skulle höjas till 1,6 %. Motivet sades vara att finansiera stödet till avverkning av gles skog.

Detta är enligt vår uppfattning ingen korrekt handläggning. 1979 uttalade nämligen riksdagen att nedsättningen bör motiveras av konjunkturpolitiska eller därmed jämförliga skäl. Om konjunkturerna för en viss bransch är fördelaktigare än för industrin i allmänhet, har regeringen således befogenhet att differentiera nedsättningen.

I det avsnitt av budgetpropositionen som behandlar nedsättningen av allmän energiskatt finns det ingenting som tyder på att regeringen haft en annan konjunkturbedömning för skogsindustrin än för andra branscher. I stället tycker budgetministern att det är rimligt att skogsindustrin genom den högre skattebelastningen på energin får vara med och finansiera vissa stimulansåtgärder för en förbättrad virkesförsörjning.

Detta förfarande strider uppenbarligen mot skatteutskottets uttalande 1979 som antogs av riksdagen, och därför är vi av den uppfattningen att riksdagen nu bör uttala att den av regeringen beslutade differentieringen av energiskatten står i strid med den givna fullmakten.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Anf. 82 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 30 tar man upp vissa skattefrågor inom energiområdet. Det sker med anledning av förslag från regeringen i budgetpropositionen. I betänkandet besvaras också ett antal motioner inom samma ämnesområde. Bland dessa finns tre vpk-motioner, och det är kring två av dessa som jag nu främst skall uppehålla mig. Den

*Vissa skatter och
avgifter på energi,
m.m.*

Torsdagen den
11 mars 1982

*Vissa skatter och
avgifter på energi,
m.m.*

tredje kommer John Andersson senare under debatten att uppehålla sig vid.

Först vill jag emellertid anföra något mera allmänt om utvecklingen på energiområdet här i landet sedan folkomröstningen i mars 1980. Utslaget i folkomröstningen om kärnkraften blev ju att högst tolv reaktorer skulle byggas. Både från linje 3 i folkomröstningen och från vpk efter folkomröstningen har det hävdats att det bort räcka med tio reaktorer och att de stora kostnader som reaktorerna 11 och 12 skulle dra kunde användas på ett i det längre perspektivet förnuftigare sätt. Utvecklingen hittills har också visat att det mycket väl gått att klara landets elförsörjning utan reaktorerna 11 och 12.

Nu är det emellertid ett faktum att utbyggnaden av kärnkraften kommer att fullföljas fullt ut till den ram som folkomröstningen gav. Detta kommer enligt vår mening att leda till att det blir svårare att slutföra den beslutade avvecklingen av den svenska kärnkraften. Denna avveckling försvåras ytterligare, om det nu uppkomna överskottet av elkraft används för direktverkande elvärme. Så mycket som vart tredje småhus är i dag eluppvärmt. Kraftintressena har inriktningen att fram till 1990 eluppvärma tre småhus av fyra. En sådan utveckling kommer att avsevärt försvåra en avveckling av kärnkraften i framtiden och binda upp oss vid en mycket hög elförbrukning till ett ändamål för vilket elenergi egentligen är en för värdefull energiform.

En expansion av elvärme är en expansion av slöseri med en av våra värdefullaste energiformer, elenergi. Värmebehovet bör i stället långsiktigt tillgodoses genom mindre högvärdiga energikällor, varvid elenergi kan tänkas komma in som en högvärdig hjälpkälla, som höjer temperaturen på den lågvärdiga energin genom värmepumpar.

Vi anser det viktigt att expansionen av el för uppvärmningsändamål hålls tillbaka, och då i synnerhet direktverkande elvärme. Skall elenergi användas för uppvärmningsändamål, så skall det ske genom vattenburna system, som lätt kan omställas för uppvärmning från andra värmekällor i framtiden. Får den nuvarande uppbindningen av bostads- och lokaluppvärmningen till elvärme fortsätta, riskerar man att det blir mycket svårt att genomföra den avveckling av kärnkraften som folket med stor majoritet krävt. Därför påyrkar vi att sådana styrmedel skapas att samhället inte spontant och oplanerat hamnar i ett elberoende, på samma sätt som vi på sin tid hamnade i ett stort oljeberoende.

Så över till de motioner som behandlas i utskottsbetänkandet. I motion 1981/82:1140 vill vi begränsa höjningen av beredskapsavgiften på oljeprodukter till den del som skall gå till oljeersättningsfonden. Det innebär att vi går med på en höjning av 13 kr. per kubikmeter för det ändamålet. Övriga inslag i regeringens förslag till höjning, som ju hamnar på 29 kr. per kubikmeter, går vi emot. Vi anser att de övriga komponenterna i fråga om den föreslagna avgiftshöjningen på 29 kr. som avser oljeprospektering och energiforskning skall finansieras i vanlig ordning i budgeten och inte genom en särskild avgift. Vår motivering är främst fördelningspolitisk. En höjning

av priset på eldningsolja slår direkt mot hyrorna, som redan nu är så höga att många låginkomsttagare har allvarliga svårigheter. En höjning av priset på de övriga brännolja fördrar transporterna, vilket i sin tur kommer att höja den allmänna prisnivån på masskonsumtionsvarorna. Vi är inte helt ovilliga när det gäller en dialog om avgifter eller beskattning av energiförbrukningen i syfte att hålla tillbaka slöseri och att gynna hushållning och sparande, men då måste det finnas en genomtänkt plan över hur det skall gå till. En sådan plan måste i så fall innehålla de komponenter som behövs för att vi skall få fram en godtagbar fördelningspolitisk profil. Vi anser att det inte finns någon sådan nu, och därför går vi emot hela regeringsförslaget utom när det gäller de 13 kronorna.

Utöver en beredskapsavgift på 29 kr. per kubikmeter olja föreslår regeringen också en höjning av den allmänna energiskatten på oljor med 46 kr. per kubikmeter. Det betyder en sammanlagd höjning av priset på oljor med 75 kr. per kubikmeter fr. o. m. den 1 april 1982, om regeringsförslaget går igenom vid den kommande voteringen. Yrkande om avslag på den del som avser höjning av den allmänna energiskatten finns i motion 1981/82:1568, yrkandena 1 och 2. Vi påyrkar där avslag på ändringar i lagen om allmän energiskatt resp. ändring i lagen om bensinskatt. Motiveringen till dessa våra avslagsyrkanden återfinns i vår motion 1981/82:1567 om den ekonomiska politiken och budgetpolitiken, vars huvudsakliga innehåll behandlats tidigare med anledning av finansutskottets betänkande. Utöver den motivering som jag här redan nämnt i samband med beredskapsavgiften kan jag säga att vi är allmänt negativa till indirekta skatter och avgifter som belastar människorna helt utan hänsyn till deras ekonomiska bärkraft. Grunden för statens inkomster skall vara en rättvis progressiv inkomstskatt som belastar efter ekonomisk bärkraft, i den mån vi skall ta ut skatt av fysiska personer. Annan typ av skatt eller avgift skall, om sådan skatt eller avgift måste användas, ha en motsvarande fördelningspolitisk profil. Går inte det att genomföra, måste vi avstå från dylika inkomstkällor.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motionerna 1140 och 1568 i de delar som berörs i skatteutskottets betänkande nr 30.

Anf. 83 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 30 behandlas bl. a. vissa frågor om skatter och avgifter på energi. De i propositionen föreslagna åtgärderna är framlagda mot bakgrund av nödvändigheten av att dels stärka statens inkomster, dels täcka kostnader som enligt tidigare beslut skall bestridas genom beredskapsavgifter på oljeprodukter. Förslagen innebär en höjning av energiskatten på oljor med 46 kr./m³ och en höjning av beredskapsavgiften med 29 kr./m³.

I de socialdemokratiska motionerna, vilka följts upp i s-reservationerna, yrkas på en 22 kr. mindre höjning av energiskatten. Man vill i stället höja beredskapsavgiften med 22 kr. mer än vad regeringen föreslagit. Av detta framgår att en bred politisk enighet råder om en höjning av skatte- och avgiftsbelastningen på oljeprodukter med 75 kr./m³, men att det råder delade

Torsdagen den
11 mars 1982

*Vissa skatter och
avgifter på energi,
m.m.*

meningar om hur fördelningen skall vara mellan energiskatt och beredskapsavgift.

Enligt utskottets uppfattning står den föreslagna energiskattehöjningen på oljeprodukter i god överensstämmelse med de av riksdagen antagna riktlinjerna för energipolitiken. Ett bifall till motionen skulle innebära en rätt betydande försvagning av budgeten.

Beträffande bensinskatten föreslås en höjning med 7 öre per liter. Trots att det tidigare skett en betydande höjning av bensinpriset, är det lägre i Sverige än i flera andra europeiska länder. Endast från vpk har yrkats avslag på denna punkt. Således råder också i detta avseende en bred politisk enighet till förmån för propositionens förslag.

I motion nr 1203 av Ingegerd Troedsson och Bo Lundgren begärs ett riksdagsuttalande angående nedsättning av allmän energiskatt, där det hävdas att den av regeringen beslutade differentieringen inte står i överensstämmelse med den av riksdagen givna fullmakten. I finansplanen redovisas de regler som gäller nedsättning av energiskatt i syfte att begränsa de kostnadsfördyrande effekterna för den särskilt energikrävande industrin. Regeringen kan i enlighet med bestämmelserna i en särskild fullmaktslag i sådana fall fastställa skattebelastningen till lägst 1 % och högst 3 % av de tillverkade produkternas försäljningsvärde fritt fabrik. Nedsättningen har under åren 1977–1981 bestämts till 1,3 %.

För 1982 har enligt beslut av regeringen i december 1981 nedsättningen för företag som förädlar skogsprodukter fastställts till 1,6 %, medan övriga företag fått bibehålla den tidigare nedsättningen med 1,3 %. Som stöd för denna differentiering hänvisas i finansplanen till att de härigenom ökade skatteintäkterna – ca 70 milj. kr. per år – till en del bör finansiera de kostnader som uppkommer genom de av riksdagen under hösten 1981 beslutade stimulanserna för en bättre virkesförsörjning. Eftersom stimulansåtgärderna beräknas få positiva effekter för skogsindustrin, finner departementschefen det rimligt att denna industri får bära en del av kostnaderna härför.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning utan anser att lagen ger regeringen förhållandevis fria händer att inom de angivna gränserna fastställa nedsättningens storlek. Under sådana förhållanden anser utskottet att riksdagen endast kan välja mellan att godta regeringens åtgärder eller, om den inte finner regeringens åtgärder tillfredsställande, återkalla fullmakten. Utskottet har inte ansett den beslutade differentieringen strida mot grunderna för eller syftet med nedsättningslagen. Jag yrkar därför avslag på motionen.

Till sist några ord om den sista av reservationerna, som berör beskattning av övervinster i vattenkraftverk. I ett flertal motioner har krävts åtgärder för en beskattning av övervinster i vattenkraftverken, och de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet har i reservation följt upp motionskravet på skyndsamma åtgärder, så att ett förslag snarast kan framläggas. Dessutom begärs förslag om att en provisorisk produktionsavgift på all elkraft snarast läggs fram.

Som framgår av utskottsbetänkandet har energiskattekommittén framlagt sitt förslag, som nu är ute på sedvanlig remissbehandling. Utskottet förutsätter att regeringen efter remissomgången snarast vidtar de åtgärder som är erforderliga. Detta är den vanliga arbetsgången, och utskottet anser att den bör följas också denna gång. Det gäller f. ö. en regel som socialdemokraterna i regeringsställning höll mycket hårt på. Rune Carlstein påpekade att det kommer att dröja innan remissbehandlingen blir klar och innan regeringen lägger fram något förslag. Rune Carlstein framhöll samtidigt, såvitt jag förstod, de svårigheter som finns att snabbt få fram förslag – med tanke på att det, såsom det mycket riktigt påpekas, finns olika modeller att välja på. Det finns också förslag från olika motionärer till hur man skall angripa detta område.

Mycket av detta talar för att vi här bör tillämpa den vanliga gången, att man avvaktar vad remissinstanserna säger och därefter så snabbt som möjligt presenterar ett förslag.

Herr talman! Mot bakgrund av vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 84 RUNE CARLSTEIN (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt, som Stig Josefson säger, att vi är överens om nivån när det gäller höjning av skatt och avgifter på oljeprodukterna, nämligen att man skall stanna vid 75 kr./m³, men vi är oense om huruvida det behövs mer pengar till oljeersättningsfonden eller ej. Vi socialdemokrater menar att det är nödvändigt att minska oljeberoendet mot bakgrund av de allvarliga effekter som den stora oljeimporten har för samhällsekonomin. Vi måste komma bort från oljeberoendet, och riksdagen har lagt fast att vi skall jobba för detta.

Nu finner vi att de resultat som vi hittills har uppnått är klart otillfredsställande, och om vi skall kunna uppnå det sparmål som riksdagen har satt upp måste vi forcera detta arbete. Då är det, menar vi, nödvändigt att det finns pengar till förfogande i oljeersättningsfonden. Med den motiveringen tycker vi att man skall lägga en större del av denna höjning på fonden.

Sedan kan man givetvis säga att det för med sig att det faller bort en del miljoner i statsbudgeten. Men det gäller ändå att få ordning på samhällsekonomin, och kommer vi bort från oljeberoendet förbättrar det samhällsekonomin i stort, och det är det som är viktigt, om vi skall kunna få balans i budgeten.

När det sedan gäller frågan om beskattning av de s. k. övervinsterna är jag den förste att säga att det är en utomordentligt komplicerad fråga. När vi behandlade den i energiskattekommittén hade vi svårt att nå fram till lösningar. Vi är medvetna om att det är svårt att här finna lösningar som är rättvisa och riktiga. Men jag tycker inte att det skall avhålla oss från att fatta ett beslut som innebär en provisorisk beskattning till dess vi kan komma fram till en riktigare lösning av problemen.

Nu säger Stig Josefson att vi skall avvakta vad remissinstanserna säger och

behandla frågan på traditionellt sätt. Detta har inte hindrat regeringen från att under den tid utredning pågått göra åtskilliga justeringar. Skatter och avgifter på oljeprodukter har justerats under den tid utredningen arbetat – från 62 kr./m³ upp till 371 kr./m³. Om man vill göra någonting har man alltså möjlighet att göra det, även om man skall avvakta remissinstanserna. Under tiden kan provisoriska åtgärder vidtas.

Anf. 85 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! I det avsnitt av utskottsbetänkandet som gäller nedsättningen av den allmänna energiskatten är skrivningen enligt min uppfattning mycket krystad. Till att börja med säger utskottet att det utskottet anförde våren 1979 inte kan vara vägledande, därför att det inte är knutet till någon ändring i lagen. Det tycker jag är egendomligt. Riksdagen godtog ju utskottets uttalande, och vad riksdagen uttalar är väl vägledande för varje regering.

Litet längre ned säger man: "Uppenbart är att regeringen kan minska skattenedsättningen för vissa branscher som befinner sig i en särskilt gynnsam konjunktur. Om – som i det nu aktuella fallet – riksdagen beslutat om åtgärder som bör medföra gynnsamma konsekvenser för skogsindustrin, synes det utskottet inte orimligt att anse resultatet härav som i viss mån jämförligt med effekterna av en konjunkturuppgång."

Jag tycker det är ett konstigt resonemang, herr talman! I varje fall har utskottsmajoriteten tagit på sig filtofflorna när den behandlat det avsnittet.

Ännu litet längre ned på sidan säger man: "Under sådana förhållanden anser utskottet att riksdagen endast kan välja mellan att godta regeringens åtgärder eller, om den inte finner regeringens åtgärder tillfredsställande, återkalla fullmakten."

Det finner jag också egendomligt. Riksdagen kan väl genom ett uttalande visa regeringen hur man tycker att regeringen skall handha den här fullmakten.

Ingenting som jag har hört i den här debatten har ändrat min uppfattning att man bör stödja reservation nr 2.

Anf. 86 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är ett betänkande från skatteutskottet vi nu behandlar. Därmed diskuterar vi skatter och, på den här punkten, också avgifter, som ju ligger skatter nära.

Jag har egentligen redan anfört motiveringen för vår mening i den här frågan. Jag vill bara markera den ytterligare.

Stig Josefson sade att om motionen skulle bifallas så skulle det försvaga budgeten. Det är i och för sig korrekt. Men jag hänvisade också till vår ekonomiska motion, där vi redogör för vår syn på budgeten och för hur vi vill täcka utgifterna.

Jag sade redan i mitt första inlägg att vi vill täcka statens utgifter i första hand genom en progressiv skatt, som fördelar bördorna efter bärkraft.

Avgifter får ungefär samma effekt som kommunalskatten eller momsen: de slår lika hårt rakt över. När vi i det här fallet fördyrar eldningsoljorna slår det direkt mot hyrorna.

En höjning av en avgift som slår rakt över och en höjning av en skatt som påverkar hyrorna borde kombineras med åtgärder som ger en bättre fördelningspolitisk profil. Det är grunden till att vi har gått emot förslagen i dessa delar. Jag vidhåller givetvis det yrkande jag ställde i mitt första anförande.

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

*Vissa skatter och
avgifter på energi,
m.m.*

Anf. 87 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Rune Carlstein säger att vi måste minska oljeberoendet och få ordning på oljeanvändningen. På den punkten har vi en likartad uppfattning. Det är klart att man bör vidta de åtgärder som är möjliga i det syftet. Jag tror ingen kan säga annat än att det under de senaste fem sex åren har vidtagits åtskilliga åtgärder för att just få fram alternativa energiresurser. Det kommer sannolikt att ske också i framtiden om vi får ha inflytande.

Båda de alternativ som här diskuteras – om man skall höja energiskatten och om man skall höja beredskapsavgiften – har en viss effekt för att påskynda en övergång till andra energiresurser. Vi vet att prisökningen här har en betydande effekt. När det blir mer och mer lönande att använda alternativa resurser sker en övergång till sådana. Det är detta som pågår, och det är oerhört angeläget att samhället kan bidra till att man har litet säkrare alternativ att välja mellan än man haft tidigare. Också på detta område har det skett oerhört mycket under de senaste åren.

Vi skall också lägga märke till att en begränsning av energiskatthöjningen och en höjning av beredskapsavgiften skulle innebära en betydande minskning av statens resurser. Rune Carlstein säger att flera ändringar har gjorts under den tid då utredningen har arbetat. Utredningen är emellertid nu klar med sitt arbete, och vi närmar oss den tidpunkt då vi kan ta ställning till de förslag som har presenterats. Därför anser jag att vi bör avvakta det resultatet innan vi vidtar ytterligare åtgärder. Rune Carlstein kommer naturligtvis nu att säga att socialdemokraterna har anvisat en väg för att täcka in de inkomstbortfall som skulle uppstå, men jag tycker som sagt att vi skall avvakta något, innan vi vidtar nya åtgärder. Det kan inte dröja någon längre tid innan vi kan bilda oss en uppfattning på grundval av vad utredningen har kommit fram till. Syftet med en utredning är ju att den skall lägga fram förslag som man kan bygga vidare på.

Beträffande Knut Wachtmeisters anförande vill jag bara konstatera att vi har olika uppfattningar om tolkningen av vad regeringens fullmakt innebär. Jag tror inte att det är så stor mening med att fortsätta diskussionen på den punkten. Jag har i mitt förra anförande klarlagt vilken uppfattning utskottet har.

Per Israelsson föreslår en progressiv skatt. Diskussionen i dag i den allmänna skattedebatten gäller hur man skall kunna undvika att den progressiva skatten medför negativa konsekvenser för den enskilde.

Anf. 88 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Stig Josefson sade att han hade klarlagt utskottets uppfattning. I varje fall i ett avseende har jag inte fått den klarlagd, nämligen hur en stimulans till en viss bransch kan jämföras med effekterna av en konjunkturuppgång. Säg exempelvis att regeringen stöder tillverkningen av fartyg med omfattande krediter. Kan man då säga att vi har fått en positiv varvskonjunktur? Jag skulle gärna vilja få en förklaring på detta, men jag tror att Stig Josefson har svårt att ge den.

Anf. 89 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag nämnde progressiv skatt, men jag sade också att vi kan diskutera avgifter för att på så vis uppnå ökat sparande och hushållning med energi. Men då vill vi se avgifterna kombinerade med åtgärder som ger en bättre fördelningspolitisk profil. Bl. a. skulle vi vilja ha ett skydd för hyresgäster om man höjer avgifterna. Det är där vi ser svårigheterna. Vi vill ha en fördelningspolitisk profil, som fördelar bördorna efter bärkraft också om vi måste använda avgifter eller speciella skatter.

Anf. 90 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Per Israelsson kommer in på den fördelningspolitiska effekten. Vad vi här har att ta ställning till är ett av de många beslut som kan inverka på den fördelningspolitiska målsättningen. Men på detta område har vi begränsade möjligheter att göra någonting ur den utgångspunkten.

Principfrågan, Knut Wachtmeister, är vilken tolkning regeringen har rätt att göra enligt den fullmakt den har fått. Det är där vi har olika uppfattningar: Är fullmakten så hårt begränsad som man anser i moderatmotionen eller är den så mycket friare i sin utformning som utskottsmajoriteten har uttalat? Vi står kvar vid den uppfattning som jag tidigare har deklarerat.

Talmannen anmälde att Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 91 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! I detta betänkande behandlas tre motioner, som berör övervinsterna i vattenkraftverken och i vilka föreslås att produktionsavgifter tas ut. I en av motionerna, nr 211 av Eivor Marklund m. fl., föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om en produktionsavgift på vattenkraft. De två övriga motionerna utgörs av en partimotion från socialdemokraterna och en motion av centerpartister. Om det är på det sättet – och så bör det väl vara – att ord följs av handling, bör riksdagen nu vara mogen att hos regeringen begära ett förslag om sådana avgifter. Visserligen finns det en skillnad mellan de olika yrkanden som framförs i motionerna om sättet att utta dessa avgifter och deras storlek, men den frågan finns det ju möjlighet att återkomma till när regeringens förslag föreligger.

I motion 211 föreslås att produktionsavgifterna skall återgå till de regioner där de äldre vattenkraftverken finns. I dessa regioner råder i dag stora

problem till följd av svårigheterna för våra två stora basnäringar skog och malm och därtill hörande industri. En allt starkare opinion i dessa regioner kräver att en del av de stora vinsterna skall återgå för investeringar. Om så blev fallet skulle finansieringen av vissa regionala initiativ bli möjlig inom ramen för regionala beslut.

Det finns otaliga exempel på hur sysselsättningsskapande projekt, som har framtagits ute i de olika länen, inte har kunnat fullföljas på grund av att finansieringsfrågan inte har lösts. Det allt större ansvar som de regionala myndigheterna åläggs för att klara sysselsättningen kräver givetvis också att dessa myndigheter får tillgång till finansieringsmedel.

Vi har föreslagit ett fondsystem för att administrera dessa medel, ett fondsystem med en central fond samt fonder ute i de olika regionerna. Vi är naturligtvis öppna även för andra tekniska lösningar. Vad vi anser viktigt är emellertid att dessa medel återgår till de olika regionerna och att man där får regional beslutanderätt över dem. Att vi inte är ensamma om denna uppfattning styrks av olika uttalanden från politiska och andra organisationer, där samma mening uttalas som vi framför i motionen.

Utskottet avstyrker nu motionerna med motiveringen att energiskattekommitténs betänkande måste avvaktas. Kommitténs betänkande väntas komma denna vår. Enligt vad som har upplysts i denna debatt har betänkandet redan framlagts. Men det är väl då lämpligt att nu begära ett förslag från regeringen om ett avgiftssystem. Då är ju riksdagens önskan klart uttalad, och då behöver vi ju inte, som utskottet säger, "förutsätta" att regeringen skall vidta erforderliga åtgärder.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till motion 1981/82:211.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (energiskatten och beredskapsavgiften på oljor)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Erik Wörnberg m. fl. i motsvarande del med 128 röster mot 15 för motionerna 1140 och 1568 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar. 141 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 144 röster mot 128 för reservation 1 av Erik Wörnberg m. fl. i motsvarande del. 14 ledamöter avstod från att rösta. (Se dock mom. 5!)

Mom. 2 (skatten på bensin och motoralkoholer m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 15 för motion 1568 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta. (Se dock mom. 5!)

Mom. 3 (nedsättning av allmän energiskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 222 röster mot 62 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta. (Se dock mom. 5!)

Vissa skatter och avgifter på energi, m.m.

Torsdagen den
11 mars 1982

*Vissa åtgärder
för att förstärka
budgeten*

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls. (Se dock mom. 5!)

Mom. 5 (övervinster i vattenkraftverk)

I kontrapositionsvoteringen biträddes utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservation 3 av Erik Wärnberg m. fl. med 132 röster mot 15 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 211 av Eivor Marklund m. fl. 139 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen avgavs 143 röster för utskottets hemställan och 143 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservation 3 av Erik Wärnberg m. fl.

Kammaren beslöt med 143 röster att betänkandet i dess helhet skulle återförvisas till utskottet. 143 röster avgavs för att mom. 5 skulle avgöras omedelbart genom lottning.

20 § Vissa åtgärder för att förstärka budgeten

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1981/82:32 om vissa åtgärder för att förstärka budgeten.

Anf. 92 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 32 behandlas två av de yrkanden som socialdemokraterna ställt för att stärka statens inkomster, nämligen dels om återställande av mervärdesskatten till vad den var före höstens sänkning, dels om beskattning av videoapparater och tillhörande utrustning. Båda dessa förslag är inslag i en större lista på åtgärder för att stärka de statliga finanserna. Andra förslag som har samma ändamål är kraven på skärpning av förmögenhetsskatt och höjning av uppbördsavgifter. Hit hör också förslaget om en snabbare uppbörd av importmoms och kravet på en beskattning av övervinsterna inom vattenkraften som vi nyss behandlade. Tillsammans ger dessa åtgärder en samlad inkomstförstärkning till statsbudgeten om drygt 6 miljarder kronor.

Det finns tre huvudskäl till att vi socialdemokrater har lagt fram förslagen om inkomstförstärkningar i den statliga budgeten. Det första skälet är att vi behöver medel för att hejda den sociala nedrustning som de borgerliga partierna nu tvingas till. Med inkomstförstärkningarna kan vi värdesäkra pensionerna. Vi kan se till att arbetslöshetsförsäkringen inte ytterligare urholkas, och vi kan hålla sjukförsäkringen intakt. Det kostar tillsammans ungefär 1,5 miljarder.

Med hjälp av de inkomstförstärkningar som vi föreslagit kan vi alltså slå vakt om de svaga och se till att karensdagar inte behöver införas samt att de arbetslösa inte drabbas ytterligare genom minskade ersättningar från arbetslöshetskassan. Vår politik med höjd moms och andra inkomstförstärk-

ningar visar på ett avgörande sätt skillnaderna mellan borgerlig och socialdemokratisk fördelningspolitik.

Det andra skälet till inkomstförstärkning är att vi behöver medel för offensiva satsningar på investeringar inom den offentliga sektorn, den sektor som staten kan styra. Vi vill satsa 2 miljarder på sådana investeringar.

Det tredje skälet för inkomstförstärkningarna är att vi behöver börja minska budgetsaldot. Det är en lång väg tillbaka till balans. Men i förhållande till regeringens förslag ger oss i alla fall det socialdemokratiska alternativet en minskning av budgetunderskottet med 1,9 miljarder kronor.

De två förslag som av tekniska skäl brutits loss och som finns i betänkandet 32 är en höjning av momsen och ett införande av videoskatt. Av dessa är kravet på ett återställande av momsen till vad den var före den 16 november förra året viktigast.

Låt mig först göra ett par kommentarer till momssänkningen i höstas. Som vi minns genomförde då regeringen ett åtgärds paket för att försöka sanera vår ekonomi, där en devalvering av kronan var det centrala inslaget. Tillsammans med att kronan devalverades, sänktes då momsen. Många var förvånade över denna kombination av åtgärder. En devalvering har alltid ett moment av åtstramning i sig genom att höja prisnivån i det land som devalverar. Därigenom minskas efterfrågan, och importen minskar också, under det att exporten får bättre villkor. Det är precis det som är meningen med en devalvering. En momssänkning får däremot rakt motsatt effekt. Därför fanns det i höstas all anledning att fråga sig: Varför sänka momsen när man samtidigt devalverar?

Svaret på den frågan hade inte med ekonomisk logik att göra. Det var en rent taktiskt betingad åtgärd. Regeringen var helt enkelt paniskt förskräckt för att den s. k. prisklausulen i avtalsuppgörelsen skulle utlösas. Av rent taktiska, manipulationsartade motiv ville man därför sänka momsen. Det är klart att en ekonomisk politik som styrs av sådana motiv inte kan få kraft och sammanhang.

Vi socialdemokrater tog också avstånd från momssänkningen även om vi accepterade devalveringen. Det stod helt klart för oss att en efterfrågepåspädning genom momssänkning bara ytterligare skulle försvaga vår ekonomi och öka på budgetunderskottet.

Till en början tog också moderaterna avstånd från momssänkningen. Men som så ofta är fallet numera tvangs moderaterna senare till reträtt; moderaterna tycks ju numera alltmer präglas av någon sorts schizofreni, där man ena dagen ägnar sig åt att vara ett slags mörkblått oppositionsparti och andra dagen återigen vacklar in i regeringsfällan. Så gick det också denna gång, och till slut fick regeringen igenom sin momssänkning, om än i något modifierad form.

Det är farligt när den ekonomiska politiken får styras av rent taktiska skäl. Momssänkningen hade heller inga positiva effekter på den svenska ekonomin utan har enbart bidragit till att ytterligare försvaga den. Nu ser vi

*Vissa åtgärder
för att förstärka
budgeten*

också följderna i form av en fortsatt stagnation i ekonomin och i form av den sociala nedrustning som regeringen tvingas till.

Den andra åtgärden som vi föreslår i betänkande 32, en skatt på videoapparater och tillbehör till sådana, är naturligtvis av mindre betydelse än vårt förslag om att återställa momsen till 19 %. En sänkning av momsen stimulerar privat konsumtion. Ungefär hälften av de 3 miljarder som momssänkningen kostar försvinner utomlands i form av ökad import, bl. a. just i form av importerade videoapparater. Importen av sådana har också ökat mycket kraftigt. I det svåra ekonomiska läge där vi nu befinner oss får vi laga efter läglighet. Vi kan tvingas tillgripa punktskatter för att hålla tillbaka import och konsumtion av lyxartiklar och mer umbärliga varor. Det är också mot den bakgrunden som vi föreslagit en särskild skatt på videoapparater och tillbehör som väntas ge statskassan åtminstone 150 milj. kr. i inkomst.

De inkomstförstärkningar som vi föreslagit ger oss möjligheter till offensiva satsningar. Om de genomförs skulle de tillåta oss att börja med det krisprogram som vi från socialdemokratiskt håll har förespråkade. Det är svårt att i dagens läge, när vi har så lågt kapacitetsutnyttjande i vår ekonomi, få fart på industins investeringar. Men vi har i alla fall *en* sektor som vi kontrollerar – det är de statliga verken och myndigheterna. Därför har vi också föreslagit investeringar i kommunikationer, i vägar och broar, i energiproduktion och bostadsbyggande om 2 miljarder kronor. Dessa investeringar kommer sedan att dra med sig följdinvesteringar. Det här investeringsprogrammet uppgår till 7 à 8 miljarder, och vi kan räkna med att primärt, genom de initiala effekterna, skapas det mellan 30 000 och 40 000 nya jobb.

Vad jag nu sagt visar skillnaden mellan borgerlig och socialdemokratisk politik. Vi behöver de inkomstförstärkningar som en höjning av momsen och ett införande av videoskatt ger. Därigenom får vi de medel som är nödvändiga för att stoppa den sociala nedrustningen och i stället satsa på framtätsyttande investeringar som ger jobb.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen vid skatteutskottets betänkande nr 32.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av tredje vice talmannen.

Anf. 93 WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka avslag på den socialdemokratiska reservationen till skatteutskottets betänkande nr 32.

Betänkandet behandlar den socialdemokratiska motionen 1699 med förslag till åtgärder för att förstärka budgeten. Motionen har en rad yrkanden som syftar till en sådan förstärkning, och två utav dessa yrkanden behandlas i det här betänkandet. Bo Södersten tog upp bakgrunden till hela motionen, men jag nöjer mig med att stanna inför de två yrkanden som nu är aktuella.

Först och främst vill socialdemokraterna ha en förstärkning redan av innevarande års inkomstsida i budgeten genom en höjning av momsuttaget

från den 1 april till den nivå som det hade före sänkningen i höstas. Vi förde vid det tillfället en ingående debatt om den av regeringen föreslagna sänkningen, som man ville vidta för att devalvering och åtstrammingsåtgärder i övrigt inte skulle få alltför stark köpkraftsindragande effekt på den privata konsumtionen. Riksdagen avvisade då socialdemokraternas förslag om att behålla dåvarande nivå på momsens.

Det skulle onekligen ge ett intryck av betydande ryckighet om riksdagen nu, bara några månader senare – och utan att alldeles särskilda förändringar i det ekonomiska läget inträffat – , skulle ändra uppfattning och besluta om höjt momsuttag. Behovet av det lägre momsuttaget för att inte få för hård åtstramning av den privata konsumtionen är detsamma i dag som i november.

Det är också fullt klart att ändringar av momsens ger handeln betydande merarbete och merkostnader. Det framhölls mycket starkt av socialdemokraterna när vi i höstas diskuterade ändringar av momsens. Det finns all anledning för skatteutskott och riksdag att också ta hänsyn till konsekvenserna för näringslivet, då bl. a. handeln. Motionärernas motiv för skattechöjningen – nämligen att en sådan är fördelningspolitiskt bättre än nedskurna transfereringar – kan man faktiskt också ifrågasätta. Detta leder fram till utskottets yrkande om avslag på reservationen.

I den socialdemokratiska motionen föreslås också en särskild skatt på videoutrustning. Det är klart att de 150 milj. kr. som en sådan skatt skulle inbringa inte är att förakta. Motionärerna menar att en sådan skatt bidrar till att fördela bördorna efter bärkraft. Det kan den göra, men det är ingalunda säkert. En förutsättning för att så skall bli fallet är att området för punktbeskattning är någorlunda omfattande. Annars leder en sådan skatt måhända bara till en annan fördelning av konsumtionen av umbärliga varor. Om man skall gå in med någon form av punktbeskattning för den sektor som omfattar video, TV, bandspelare etc. – och utskottet är i och för sig inte främmande för det – bör det ske efter ett mera samlat övervägande. Och ett sådant samlat övervägande bör lämpligen regeringen göra. Den har f. ö. – men av andra motiv – föreslagit en skatt på kassetter och videogram. Utskottets majoritet har alltså kommit fram till att förslaget om punktskatt på videoutrustning bör avslås.

Herr talman! Med åberopande av det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen.

Anf. 94 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Herr talman! Det försvar som Wilhelm Gustafsson försöker prestera för regeringens linje är ett rent taktiskt försvar, som saknar alla principiella inslag. Han talar om att det kan vara bekymmersamt att ändra momsens nu igen, därför att det blir problem med att märka om varor osv.

Men den här diskussionen handlar om principiella saker. Vad det gäller är helt enkelt att ändra inriktningen på politiken. Det gäller att vrida om efterfrågan, att dra ner efterfrågan på konsumtionsvaror och i stället försöka stimulera efterfrågan på investeringsvaror. Det är exakt det som vårt förslag

Torsdagen den
11 mars 1982

*Vissa åtgärder
för att förstärka
budgeten*

går ut på. Vi visar också hur man kan skapa 30 000–40 000 nya jobb och hur man kan få fart på den statliga delen av investeringssidan, när det gäller kommunikationer och annat, som sedan givetvis kommer att föra med sig en uppgång på den industriella investeringssidan. Därför siktar vårt förslag i realiteten mot en helomläggning av den ekonomiska politiken. Det gäller också fördelningsaspekterna.

Vi tycker alltså att det inte är så farligt att höja momsen tillbaka till 19 %. Samtidigt – märk väl! – kommer vi nämligen att se till att barnbidragen höjs, så att barnfamiljerna skyddas. Men vi får ändå medel över med vårt samlade program. Vi behöver därför inte medverka till den sociala nedrustning som ni nu tvingas till, genom införandet av karensdagar, urholkningen av arbetslöshetsförsäkringen och den stadiga men långsamma urholkningen av värdesäkringen av pensionerna.

Det är alltså ett principiellt oerhört viktigt vägskäl som vi nu talar om. Det kraftlösa försvar man försöker prestera för regeringens politik visar bara att man tvingas acceptera den utförsbacke som den svenska ekonomin nu har hamnat i. Vårt förslag ger däremot exempel på hur vi kan arbeta oss ur krisen. Det är ett exempel på den typ av politik som vi just har förordat i vårt krisprogram och som vi kommer att föra om vi kommer tillbaka i regeringsställning efter den 19 september.

Anf. 95 WILHELM GUSTAFSSON (fp) replik:

Herr talman! Bo Södersten talar varmt för att man skall förstärka budgeten genom en skattehöjning. Jag kan förstå det – det ingår ju i socialdemokraternas allmänna inställning att komma med förslag om skattehöjningar.

Ni säger på alla väsentliga punkter nej till regeringens förslag till besparingsåtgärder. Det leder till ökade statsutgifter, det är ofrånkomligt. En del vill ni kompensera med en höjning av momsen, därför att det skulle ge en högre grad av social rättvisa. Låt mig erinra Bo Södersten om att momshöjningar normalt behöver kompletteras med särskilda insatser – bl. a. till barnfamiljerna, som Bo Södersten själv nämnde, men även på annat sätt – för att de inte skall slå alltför snett.

När det gäller de av regeringen föreslagna sparåtgärderna, har de i allmänhet getts generell karaktär och försetts med särskilda insatser för att skydda de svagaste. Jag kan erinra om högkostnadsskydd, högriskskydd, behovsprövade bostadsbidrag osv.

Jag tror nog att vi har anledning att säga nej till det förslag om förstärkning av budgeten som socialdemokraterna här föreslår.

Anf. 96 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Herr talman! Det väsentliga är ju de samhällsekonomiska effekterna av de åtgärder som vi föreslår. Den höjning av momsen som vi talar för kommer att ge oss 3 miljarder kronor. Vi kommer alltså att kunna kompensera barnfamiljerna med 500 miljoner, och vi har ändå 2,5 miljarder kronor över.

Det väsentliga problemet i dagens svenska ekonomi är att få fart på

investeringarna. Det är att höja det verkliga sparandet, det sparande som kan transformeras till byggande för framtiden.

Vi visar också hur man med konkreta åtgärder med hjälp av 2 miljarder kronor kan få en kraftig effekt på den svenska ekonomin. I t. ex. det län jag representerar kommer det att kunna byggas vägar och broar för belopp i storleksordningen 40–50 milj. kr. Där går f. n. 1 200 byggnads- och anläggningsarbetare arbetslösa. En betydande del av dem kommer att kunna sugas upp just genom denna typ av åtgärder. Det är alltså fråga om att vrida om den ekonomiska politiken.

Vi glider nu mer eller mindre mot vår vilja ner på det sluttande planet. Jag tillhör inte dem som tror att Wilhelm Gustafsson är särskilt förtjust i att tvingas delta i den sociala nedrustning som regeringen obönhörligen tvingas till. Det är därför som vi behöver ha en omläggning av politiken.

När det gäller vår nettosparkvot är vi nu nere i 5 %. Det är ungefär den nivå som karakteriserar u-länderna av typen Tanzania, Kenya och andra länder. Vi måste öka vårt nettosparande tre gånger så mycket om vi på nytt skall kunna hålla vår ställning som industrination. Det är det problem som det är mest angeläget att lösa i den svenska ekonomin, och vi har med vårt åtgärds paket klart visat hur saneringen av den svenska ekonomin kan påbörjas. Det är däri skillnaden mellan borgerlig och socialdemokratisk politik ligger.

Anf. 97 WILHELM GUSTAFSSON (fp) replik:

Herr talman! Bo Södersten går i sin senaste replik in på – och motiverar – höjningen av momsens framför allt med de s. k. offensiva satsningarna. Men jag vill erinra Bo Södersten om att man i den motion som ligger som underlag för detta framför allt tryckt på att det är fråga om att använda höjningen för att ta bort effekterna av de minskade transfereringar som regeringen har föreslagit. Vi kan aldrig komma ifrån att man med den politik som Bo Södersten förespråkar återigen kommer att öka den offentliga delen av vår ekonomi, och det är ju där som vi har haft mest bekymmer.

Jag vidhåller att regeringens förslag är bättre än det förslag som här framläggs.

Talmannen anmälde att Bo Södersten anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 98 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Socialdemokraterna har föreslagit en höjning av mervärdeskatten till den nivå som gällde före den 16 november 1981 med motiveringen att de vill förstärka budgeten. Detta är i och för sig inget förvånande, då det ju är socialdemokraterna som från början införde denna form av beskattning och också i huvudsak har genomfört höjningarna sedan dess.

Vänsterpartiet kommunisterna har som grundinställning att denna form av beskattning är orättvis och drabbar värst de sämst ställda. Detta gäller i synnerhet mervärdeskatten på mat. Vad gäller det senaste har vänsterpartiet

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

*Vissa åtgärder
för att förstärka
budgeten*

Torsdagen den
11 mars 1982

*Vissa åtgärder
för att förstärka
budgeten*

kommunisterna drivit kravet "bort med momsens på mat" under en rad av år. Vi har haft som utgångspunkt att denna beskattning måste upphöra, antingen så att matmomsen direkt slopas eller så att effekterna av densamma tas bort genom en ökning av livsmedelssubventionerna till motsvarande nivå.

Höjningen av mervärdeskatten hösten 1980 orsakade att riksdagen den gången extrainkallades för att ta ställning till en höjning. Den gången var vänsterpartiet kommunisterna och även socialdemokraterna emot regeringens planer på höjning.

När sedan frågan blev aktuell hösten 1981, och då med en sänkning, var vi motståndare till en generell sänkning av momsens och föreslog i stället att motsvarande medel skulle läggas till en sänkning av matmomsens, genom en ökning av livsmedelssubventionerna, och till att bekämpa den kraftigt ökande arbetslösheten. Vi ansåg då att det vore bättre att använda pengarna till dessa ändamål än att gå på den generella sänkningen. Men, väl att märka: vi förordade totalt sett en sänkning av mervärdeskattens verkningar.

När nu frågan om en höjning åter är aktuell är vi motståndare till en sådan. Vi är det av samma skäl som alltid tidigare när det gäller momsens som beskattningsmedel. Vi vidhåller även i år vårt krav på ett slopande av matmomsens, men vi har andra finansieringskällor härför än höjd generell moms. Vi föreslår i stället bl. a. införande av moms på aktiehandel och värdepappershandel, då vi anser det vara osunt att en sådan handel inte drabbas av beskattning. Tyvärr har inte socialdemokraterna samma uppfattning när det gäller omfördelningen i samhället på dessa punkter.

Däremot är vi positiva till förslaget om skatt på videoutrustningar. Vi är det bl. a. därför att vi ser det som nödvändigt att lägga en beskattning på denna form av konsumtion och att använda medlen till att stötta upp det verkliga kulturutbudet och gynna förekomsten av en levande kultur, som tar sig andra uttryck än detta medium, vilket ändå dominerats av våld och skräpkultur.

För vänsterpartiet kommunisternas del är detta krav inte någonting nytt. Vi har drivit detta krav ända sedan vi behandlade den stora radio- och TV-propositionen i februari 1978. Tyvärr har våra motioner sedan dess inte vunnit socialdemokraternas stöd. Vi är inte lika partiegoistiska, utan vi kan gott tänka oss att rösta för det socialdemokratiska förslaget, som bygger på våra hittills drivna krav.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (höjd mervärdeskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 128 för reservationen av Erik Wårnberg m. fl. i motsvarande del.

Jörn Svensson och Alexander Chrisopoulos (båda vpk) anmälde att de avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Mom. 2 (punktbeskattning av videoutrustning)

Utskottets hemställan bifölls med 142 röster mot 141 för reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

21 § Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1981/82:12 Riksdagens lönelegations verksamhet under år 1981 (redog. 1981/82:30)

*Utbyggnaden av
Kymmens kraft-
verk*

Civilutskottets betänkande

1981/82:9 Anslag på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 (bostadsdepartementet) (prop. 1981/82:101)

Vad utskotten hemställt bifölls.

22 § Utbyggnaden av Kymmens kraftverk

Föredrogs civilutskottets betänkande 1981/82:10 om utbyggnaden av Kymmens kraftverk.

Anf. 99 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Till civilutskottets betänkande 1981/82:10 finns bifogat ett särskilt yttrande från socialdemokraterna i utskottet. Vi har i nämnda yrkande utförligt redogjort för vår principiella ståndpunkt i själva huvudfrågan.

Vår inställning i huvudfrågan har tyvärr ej vunnit riksdagsmajoritetens gehör. I fallet Kymmen skall jag inför riksdagen och kammarens ledamöter kortfattat redogöra för den kritik som lokalbefolkning, massmedia, press och andra framfört i samband med regeringens handläggning av det aktuella ärendet.

Regeringen har självfallet att beakta en mängd frågeställningar när man slutligen avgör tillåtlighetsprövning för det ena eller det andra vattendraget. I Kymmenprojektet har det framförts kritik från miljövännerna om det sätt på vilket regeringen handlagt frågan. Bl. a. ville man komma och uppvakta jordbruksminister Anders Dahlgren och presentera sin syn på en eventuell utbyggnad av Kymmens kraftverk. Regeringen ville tydligen ej lyssna till denna opinion. Frågan avgjordes mycket snabbt. Den slutliga tillståndsprövningen avgjordes vid regeringssammanträde den 25 juni 1981. F. ö. blev Kymmen då ett extra ärende på regeringens bord.

Herr talman! Man kan självfallet fråga sig: Varför denna brådska? Varför inte lyssna till alla propåer som bl. a. naturvännerna i området runt Gräsmark haft att förmedla? Den kritik som framförts mot regeringens brådskande handläggning av frågan är till stora delar berättigad. Regeringen borde i varje fall ha lyssnat till alla grupper innan beslutet fattades. Till följd

Torsdagen den
11 mars 1982

*Utbyggnaden av
Kymmens kraft-
verk*

av den nonchalans som här visats känner sig många i området besvikna och överkörda av regeringen.

Herr talman! Från socialdemokratiskt håll har vi förgäves fört en kamp för att i varje fall temporärt frånta regeringen den fullmakt som majoriteten envist vidhåller. Vi har tidigare fört fram förslag om att riksdagen skulle undanta från utbyggnad de älvar och älvsträckor som berörs av hos regeringen anhängiggjorda ansökningar. Vår avsikt har varit att därmed åstadkomma ett temporärt uppskov med avgörandet till dess att regeringen fattat ett nytt samlat beslut om tillåtligheten i fråga om vattenkraftsutbyggnad. Vi menar således att regeringen i avvaktan på denna samlade prövning inte borde medge utbyggnad i något enda fall. Tyvärr har den borgerliga riksdagsmajoriteten med en enda rösts övervikt avslagit vår hemställan, och därmed har regeringen haft att bakom lyckta dörrar ensam slutgiltigt ta ställning till hos regeringen anhängiggjorda ansökningar.

Av det särskilda yttrandet framgår klart var socialdemokraterna står i dessa frågor. Vi har samma grundinställning, och vi menar att Kymmens kraftverk borde ha undantagits från utbyggnad.

Vi anser självfallet alltjämt att beslutet är galeit och att det med rätta kan och bör starkt kritiseras. När nu regeringen slutligen har handlagt tillåtlighetsprövningen och därmed behandlat LRF och bondekooperationen i positiv anda och gett klartecken har vi mer eller mindre resignerat. Vi menar att frågan i sak är avgjord.

LRF har i dag den lagliga rätten att exploatera aktuella vattendrag i det berörda området.

Vi har trots allt en regering och en jordbruksminister som i enlighet med riksdagsmajoritetens filosofi handlat rätt.

Herr talman! Regeringens beslut och dess handläggning av frågan kan självfallet diskuteras i det oändliga. Nu är det trots allt så att den sittande regeringen är vald i laga ordning. Riksdagsmajoriteten har som jag tidigare nämnt gett regeringen mandat att besluta även i denna del.

Oppositionen kan rimligen inte belastas för nämnda beslut. Den kan inte heller i alla lägen rycka ut och stå upp efter alla tvivelaktiga regeringsbeslut som den borgerliga regeringen fattat under årens lopp. Den borgerliga majoriteten och den Fälldinska regeringen, ivrigt påhejade av moderaterna i denna del, får väl stå i skamvrån och ta konsekvenserna av sitt handlande och möta väljarna i höstens val.

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen beklagar att majoriteten inte följt vårt recept. Som värmländsk riksdagsledamot kan jag självfallet känna vanmakt över att ingen av mina borgerliga kolleger på Värmlandsbanken följt våra tidigare reservationer. Befolkningen i de här trakterna är väl medveten om hur vi på Värmlandsbanken har agerat i den här frågan.

Väljarnas dom kommer väl till hösten. Förhoppningsvis kommer väljarkåren redan i höst att ge klara besked om huruvida den uppskattar riksdagsmajoritetens och regeringens politik eller om den är besviken över det sätt på vilket riksdagsmajoritet och regering behandlat bl. a. frågan om Kymmens kraftverk.

Herr talman! Vår grundinställning i huvudfrågan är alltså relevant, och vi anser att medgivande beträffande Kymmens kraftverk inte borde ha gjorts. Beslutet låter sig inte förenas med de allmänna utgångspunkter som i övrigt lett oss i våra bedömningar.

I övrigt hänvisar jag till vårt yttrande, som är fogat vid utskottets betänkande.

Anf. 100 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! I huvudfrågan i detta ärende står naturvårdsintressen mot renodlade och kortsiktiga vinstintressen för Vänerenergi Aktiebolag. Naturvårdsintressena har en stark lokal förankring hos de människor som bor i den berörda bygden.

Rottnaälven är ett av de få strömvatten i Värmlands län som är tämligen opåverkad och ekologiskt intakta. Där finns växt- och djursamhällen som är utrotningshotade i denna del av landet. Tillsammans med Granån och Kymsälven så är Rottnaälven den enda plats i Värmland där den storväxta insjööringen förökar sig.

Det här älvsystemet stiger på våren, och det gör att örningen stannar kvar ända till sin lektid på senhösten. Det är alltså möjligt att bedriva ett fritidsfiske här i strömmande vatten under hela fiskesäsongen.

Berggrunden är rik på kalk, och det gör att dessa fiskevatten också är ovanligt motståndskraftiga mot den försurning som annars är ett problem för värmländska vattendrag.

De båda sidorna i denna intressekonflikt har kunnat åberopa rader av remissyttranden. I vpk-motionen har vi räknat upp kammarkollegiet, naturvårdsverket, industriverket och länsstyrelsen i Värmlands län som exempel på dem som har gått emot den begärda utbyggnaden.

Vänerenergi har i en kommentar till utskottet räknat upp motsidans remisstöd. Jag skall i första hand kommentera det uttalande för utbyggnaden som för oss i vpk väger tyngst. Det är stöduttalandet från de lokala fackliga organisationerna inom Pappers, Elektrikerförbundet och Arbetsledareförbundet.

Avgörande för de fackliga organisationernas ställningstagande har varit den svåra arbetslösheten i Värmlands län. Av samma skäl har länsarbetsnämnden sagt att den aktuella utbyggnaden, insatt vid rätt tidpunkt, skulle få stor betydelse för sysselsättningen i länet.

Det är givet att varje jobb är välkommet till Värmland. Den nu allt snabbare ökande arbetslösheten är Värmlands dominerande problem i dag. Men på det området kommer vi ju inte tomhänta från vänsterpartiet kommunisternas sida. Vi har i en rad sammanhang lagt fram konkreta förslag för att skaffa fram samhällsnyttiga arbeten och på sikt fler industriarbeten i landet som helhet och i Värmland. Men det krävs en annan politik i landet för att lösa de här frågorna och skaffa fram nya arbeten. Det är helt riktigt handlat när fackliga organisationer i det läge som råder säger ja till varje möjlighet att skaffa fram även tillfälliga arbeten, i vårt hårt drabbade län och i hårt drabbade kommuner och regioner över huvud taget.

*Utbyggnaden av
Kymmens kraft-
verk*

Det är ingen lätt sak att trots denna allvarliga bakgrund ändå sätta naturvårdsintressena före möjligheterna att skaffa fram jobb. Men i konsekvensens namn kan framhållas att vi intog den ställningen också när det gällde kärnkraftverksbyggen. Det kommer alltid att finnas fall där ändamålen måste vägas mot medlen.

Här gäller det nu enligt sökandebolaget 150 anläggningsjobb under tre år. Det är inte att förakta, om man enbart ser till sysselsättningen. Men det är ju inte så att det i dag finns just 150 arbetslösa anläggningsarbetare uppe i Gräsmark. I Karlstad går många byggnadsarbetare arbetslösa i dag. En del av dem kommer kanske att tvingas pendla ända till Oslo för att få arbete. Det är ingen ideallösning. Att bo i barack under arbetsveckorna och leva åtskild från familj och barn är aldrig en god lösning för den arbetslöse. I Karlstad är det brist på lägenheter. I Karlstad har daghemsutbyggnaden stannat av efter 1976, och de eftersatta behoven på detta och andra områden växer.

Det är genom att satsa på de verkliga behoven som en klokare politik skulle skapa jobb åt byggnadsarbetarna och andra berörda yrkesarbetare i Värmland och i Karlstad. Byggarbetslösheten är nu uppe i över 18 %, och i det avscendet ligger Värmlands län trea i landet. Det finns alltså alternativ, om man verkligen vill öka antalet arbeten i Värmland. Vänerenergi skulle kanske kunna använda sitt snabbt ökande kapital till att rädda jobb inom Vänerskogs hotade fabriker i stället – om det nu funnes ett sådant ideellt intresse hos Vänerenergi. Dessutom kan arbetslöshetsproblemen inte på något sätt förringa vikten av de här aktuella naturvårdsintressena.

Socialdemokraterna i civilutskottet har konsekvent stött motståndet mot utbyggnaden i Kymmen-Rottnan liksom vpk har gjort i kammaren. Vi har förgäves vädjat till centerpartiets miljösamvete. Inte ens de värmländska centerledamöterna har biträtt oppositionen trots att det i Gräsmark och Sunne inte saknas centerväljare, som aktivt deltar i den lokala opinionen mot kraftverksplanerna.

Nu har socialdemokraterna stannat vid ett särskilt yttrande. Fortfarande står de kvar vid sin ståndpunkt i huvudfrågan, men av allt att döma är det ersättningsproblematiken som får utskottsminoriteten att avstå från en reservation. Låt mig till det endast få anmärka att det för det första inte finns några på förhand givna summor vad gäller storleken på den ersättning Vänerenergi skulle kunna utverka i en förhandling med staten. För det andra finns det stark anledning att reagera mot att bolag i sådana här fall kan öva en sorts politisk utpressning. Det är att hoppas att en socialdemokrati i regeringsställning efter valet är beredd att pröva lagreglerna på det här området och göra det omöjligt att hävda sådana anspråk gentemot de viktiga bevarandeintressena. Låt oss för framtiden slippa ödsla statens pengar på onödiga utgifter typ Sölvbackaersättningen eller det ännu fräckare anspråket när det gäller Forsmark.

Låt mig till sist, herr talman, för ordningens skull yrka bifall till vpk-motionen. Det är ändå den sista chansen för den lokala opinionen att påverka Kymmenfrågan via riksdagen.

Anf. 101 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Jag skall hålla mig strikt till vad som är aktuellt för dagen. Vi har behandlat frågan om utbyggnad av Kymmens kraftverk ett par gånger tidigare i riksdagen, och det är bara att slå fast att riksdagens majoritet har sagt att de vattendrag som berörs av den här utbyggnaden inte skall undantas från möjligheten att prövas av regeringen när det gäller tillstånd till utbyggnad.

Den fysiska riksplaneringen lägger alltså inte hinder i vägen för regeringen att enligt 4 kap. 17 och 18 §§ vattenlagen ge tillstånd till en utbyggnad. Det har regeringen gjort, efter den prövning från allmänna planeringssynpunkter som regeringen skall göra. Det betyder att en ändring av riktlinjerna nu inte påverkar vattendomstolens tillståndsprövning, utan det beslut som regeringen har fattat är bindande för vattendomstolen.

Här har framförts kritik mot regeringens handläggning, och vi kan givetvis alltid ha delade meningar om vilken utformning ett beslut skall ha. Men jag vill ändå konstatera, med utgångspunkt i bilagan till betänkandet, att olika organisationer på miljöområdet har haft möjlighet att framlägga sina synpunkter, nämligen Svenska naturskyddsföreningen, Värmlands naturvårdsförbund, Rädda-Rottnan-gruppen, arbetsgrupperna Rädda-Rottnaälven och Rädda Rottnadalen och Älvräddarnas Samorganisation. Det betyder att alla synpunkter mot utbyggnaden som kan finnas också har kunnat framföras, och regeringen har efter remissförfarandet funnit att tillstånd till den här utbyggnaden ändå skall ges.

Här framförs kritik, och man säger att det skall bli en valrörelse även i Värmland. Det skall det naturligtvis bli, men man bör ha klart för sig att socialdemokraterna vill bygga ut vattenkraft på andra ställen i det här landet. Socialdemokraterna bör alltså vara fullt på det klara med att det även i de områdena kan finnas lokala opinioner – det kanske t. o. m. bor någon socialdemokratisk riksdagsman där – som tycker att det är fel att bygga ut de områden som socialdemokraternas energipolitik innebär att vi i stället skall bygga ut.

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 102 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Jag nämnde i mitt tidigare anförande att det så att säga inte var någon ko på isen, eftersom det nu finns propåer från miljögrupperna. Man hade kunnat invänta och avvakta miljögruppernas synpunkter i stället för att ta fram det här ärendet som ett extraärende på regeringens bord.

Sedan till den fråga som Kjell Mattsson tog upp sist i sitt anförande. Kjell Mattsson är väl medveten om den energimotion som vi har lagt fram, där vi har sagt att vi är beredda att titta på bl. a. en projektering av Kalixälven. Den debatten skall vi inte föra nu, utan nu diskuterar vi Kymmen, och frågan om vattenkraftsutbyggnaden i övrigt får vi väl behandla i ett senare skede.

Torsdagen den
11 mars 1982

*Utbyggnaden av
Kymmens kraft-
verk*

Anf. 103 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Magnus Persson har här avlossat en salva mot oss ledamöter från Värmland som inte biträtt förslaget att ta ifrån regeringen rätten att besluta i fråga om tillstånd till vattenutbyggnad. Det är en rätt som regeringen tidigare har haft. Så var det också när socialdemokraterna satt i regeringen. Vi sade ingenting om det.

Själva sakfrågan – skall Kymmen få byggas ut eller inte? – har väl regeringen, liksom vi från den icke-socialistiska sidan i Värmland, sett på så att en utbyggnad skulle ge Värmland många arbetstillfällen.

Här står ni från socialdemokratiskt håll och från vpk-håll stup i ett i riksdagens talarstol och skäller för att man inte skapar arbetstillfällen, särskilt för byggnadsarbetarna. Och det är ont om jobb för byggnadsarbetarna – visst är det det. Här skulle, om jag minns siffrorna rätt, 150 få jobb i tre år. Dessutom skulle det bli möjlighet till ytterligare industriutbyggnad och annat. Det skulle ge kontinuerlig sysselsättning. Dessutom skapas arbetsmöjligheter för entreprenörer m. fl.

Menar man någonting med sitt tal, Magnus Persson och Raul Blücher, skall man väl vara konsekvent. Sluta alltså upp med ert gnäll om att skapa arbetstillfällen! Det tycker jag skulle vara renhårigt och konsekvent. Vill man inte ha någon byggnation så vill man inte, och då skall man väl tiga.

Magnus Persson säger att socialdemokraterna är eniga i den här frågan. Det är ni rakt inte! Det finns socialdemokratiska arbetarekommuner i Värmland som har uttalat sig för att man skall bygga ut Kymmen.

Här har talats om opinionen i Fryksdalen mot en utbyggnad. Det är klart att många människor är emot utbyggnad. Det har varit listor ute, osv. Vi känner till allt det. Men den beslutande församlingen på lägsta nivån måste väl ändå vara kommunfullmäktige. Och kommunfullmäktige i Sunne har så gott som enhälligt sagt ja till en utbyggnad, och det var också sossarna med på.

Magnus Persson! Försök låta bli att slå blå dunster i ögonen på människor, och försök låta bli att förvränga saker och ting! Någon renhårighet borde det väl finnas här i riksdagen. Det skulle också stärka förtroendet för riksdagens ledamöter.

Anf. 104 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Meningen var ju inte att det här skulle bli någon Värmlandsdebatt. Jag tyckte att jag i mitt första inlägg var mycket hovsam.

Bertil Jonasson och jag har tidigare haft en sådan här debatt här i kammaren. Eftersom Bertil Jonasson nu tar upp den här frågan vill jag påminna honom om att han vid det tillfället framhöll att Rottnerosindustrin hade ett klart uttalat intresse av att det skulle ges både produktion och sysselsättning i bygden. Han sade vid det tillfället också att Vänerskog hade rätt att inom fem år köpa igen aktierna – jag råkade nämligen säga att LRF ägde allt. I dag är väl situationen den att LRF har alla aktierna, och det torde man ha också i framtiden.

Herr talman! Jag tycker inte Bertil Jonasson skall slå sig för bröstet och påstå att vi socialdemokrater inte har slagits för arbetstillfällena i Värmland. När vi behandlade den socialdemokratiska motionen, som gällde tidigare-läggning av landstingsbyggen och tidigare-läggning av offentliga investeringar i Värmland som skulle ha givit tusentals arbetstillfällen – i varje fall hundratals – sade Bertil Jonasson nej; han ställde inte upp för våra krav. Då tycker jag inte att han skall vinkla debatten så som han gjorde här.

Vad jag sade var att länsstyrelsens majoritet hade sagt nej till en utbyggnad av Kymmens kraftverk. Eftersom regeringen har fått den begärda fullmakten har vi nu mer eller mindre resignerat. Men om Bertil Jonasson hade haft en annan inställning tidigare, hade situationen i dag inte varit vad den är.

Anf. 105 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Om Bertil Jonasson hade lyssnat uppmärksamt på vad jag sade i mitt anförande hade han kunnat notera med vilket allvar vi har övervägt just sysselsättningsaspekterna inför vårt ställningstagande i fråga om Kymmens kraftverk. Det har inte varit enkelt för oss. Varje jobb är välkommet till Värmland. Men här har vi låtit miljöintresset och bevarandevärdena överväga.

Och det hade väl inte skadat att vänta litet, Bertil Jonasson? Vi har ingen brist på elkraft för industrin just i dag. Man hade därför kunnat beakta flera synpunkter innan man tog det här regeringsbeslutet. Det är därför vi har verkat som vi gör. Vi har väckt motionen i år för att ge riksdagen en sista chans att påverka denna fråga.

Beträffande arbetslösheten i stort är det den ekonomiska politik som Bertil Jonassons regering för som till stor del är ansvarig för att arbetslösheten ökar.

Anf. 106 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Magnus Persson sade att det inte var meningen att det skulle bli någon debatt i denna fråga. Nej, det förstår jag mycket väl. Magnus Persson räknade med att han skulle få vräka ur sig vad som helst, och sedan skulle ingen annan säga någonting. Men även vi har talan här.

Det är inte fy skam om vi kan få 150 arbetstillfällen i tre år, det måste ni ha klart för er på vpk-håll och på socialdemokratiskt håll. Det är inte heller oväsentligt om man samtidigt kan få en utbyggd industri som ger fortsatt sysselsättning, som så att säga sätter fart på hjulen. Skall man få någonting gjort, får man inte säga nej till de möjligheter som erbjuds.

Sedan säger då Magnus Persson att det hade funnits andra möjligheter. Men vi har inte hur mycket pengar som helst i statens kassakista. Det fordras stora satsningar från statsmakterna för att skapa ny sysselsättning. Den som har ansvar är tvungen att ta hänsyn till ekonomin, den som inget ansvar har kan begära precis hur mycket medel som helst. Och det är det ni gör i många fall.

Den här utbyggnaden av Kymmen skapar många arbetstillfällen men förorsakar inte staten några utgifter. Och som följdverkningar skapas

ytterligare arbetstillfällen. Det är väl förträffligt! Det har också socialdemokratiska arbetarkommuner i Värmland sagt – jag erinrar än en gång om det.

Raul Blücher säger att vpk nog har övervägt sitt ställningstagande. Mitt svar till honom blir ungefär detsamma: Här är det möjligt att på ett billigt sätt skapa arbetstillfällen, och den chansen bör man ta till vara.

Anf. 107 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att Bertil Jonasson spelar över. Han säger att jag står här och vräker ur mig. Jag sade, att jag beklagar att riksdagsmajoriteten inte har följt vårt recept och att man i viss mån kan känna vanmakt över att ingen av ens borgerliga kolleger hade följt vårt tidigare recept. Det var, herr talman, vad jag sade.

Jag kan, Bertil Jonasson, inte påstå att Kymmenprojektet är förträffligt, eftersom det ändå är förenat med miljörisker. Hade Bertil Jonasson velat slå vakt om sysselsättningen, hade han haft utmärkta tillfällen att följa vår motion. Vi har till årets riksmöte åter väckt en motion, och med stort intresse emotser jag nu hur Bertil Jonasson och hans kolleger kommer att agera när den motionen skall behandlas i kammaren.

Anf. 108 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Låt mig bara till sist konstatera att Bertil Jonasson inte alls begagnade tillfället att besvara mina frågor om centerpartiets miljösamvete.

Anf. 109 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag skall inte gå in i ytterligare polemik med Magnus Persson. Det han läste upp var inte den del av hans anförande som jag syftade på när jag sade att han vräkte ur sig. Det fattade de som har lyssnat på anförandet.

Raul Blücher påstod att centerpartiet inte har tagit sitt miljöansvar. Ja, det kan resoneras så. Alldeles givet är att vad man än företar sig i form av industriutbyggnad eller annat kan dra med sig negativa miljöeffekter. Det är vi på det klara med. I storstadsområden eller i industriområden har man fått offra mycket av miljön för att skapa sysselsättning. Det brukar vara så. Man får göra vissa eftergifter om man vill skapa sysselsättning och produktion, och det är en sådan eftergift som vi har fått göra här. Det erkänner jag, Raul Blücher. Jag svarar klart och tydligt på den punkten.

Jag vill även säga följande: Vi har diskuterat kärnkraft och annat. Men när det gäller att få energi, Raul Blücher och Magnus Persson, finns det från miljösynpunkt ingenting som är bättre än vattenkraften. Det kan ni aldrig bortresonera.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 15 för motion 651 av Raul Blücher och Tore Claeson.

23 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

24 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1981/82:2180 av *Anita Bråkenhielm m. fl.*

Säkerhets- och försvarspolitiken samt totalförsvarets fortsatta utveckling
(prop. 1981/82:102)

*Meddelande om
interpellationer*

1981/82:2181 av *Olle Aulin*

1981/82:2182 av *Nils Hjorth*

1981/82:2183 av *Nils Hjorth*

1981/82:2184 av *Nils Hjorth*

Förslag till ny lagstiftning om Sveriges riksvapen och Sveriges flagga (prop.
1981/82:109)

25 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 11 mars

1981/82:160 av *Margareta Gard* (m) till ekonomi- och budgetministern om beskattningen av inkomst vid uthyrning av fritidshus:

För att skapa förutsättningar för en ökad turism i Sverige, såväl för landets egna invånare som för utländska besökare, är det nödvändigt att det skapas flera övernattningsmöjligheter under säsongtid.

Det tillskott av övernattningsmöjligheter som de privatägda fritidshusen utgör är av stor betydelse för att man på ett rimligt ekonomiskt sätt skall kunna lösa problemet med den starkt säsongbetonade turismen framför allt i Dalarna.

Under den senaste tiden har allt flera hyresvärdar tagit tillbaka sina erbjudanden till turistbyråerna om uthyrning av sina fritidshus. Detta har skapat stor oro bland befolkningen runt Siljansbygden, där turistnäringen är av stor betydelse för många människor.

För den fortsatta utbyggnaden av turistnäringen är det nödvändigt att resurserna, bl. a. vad gäller övernattningsmöjligheterna, finns samlade hos turistbyråerna. Det alltmer ökande antalet utländska turister som på grund av våra unika miljöer söker sig till Sverige deltar i stor utsträckning i grupper, och för att man skall kunna tillgodose dessa gruppers övernattningsbehov krävs turistbyråernas medverkan.

Den snäva skattemässiga behandlingen av denna form av hyresinkomster har lett fram till den här beskrivna utvecklingen. Med tanke på de kostnader för bl. a. uppvärmning och slitage som onekligen förekommer vid uthyrning,

är den nuvarande skattefriheten på 4 000 kr. ej tillräcklig stimulans till uthyrning.

I anledning av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att ställa följande fråga till ekonomi- och budgetministern:

Är ekonomi- och budgetministern villig att medverka till att den skattefria delen av inkomster vid uthyrning av fritidshus ökas, så att flera fritidshusägare stimuleras till ökad uthyrning genom turistbyråerna?

1981/82:161 av *Rune Rydén* (m) till justitieministern om vakantsättningen av vissa domartjänster:

Vid de allmänna domstolarna har det årliga antalet inkommande mera komplicerade mål i tingsrätter och hovrätter ökat med ca 30–50 % sedan år 1974. Vissa ärende- och måltyper har mer än fördubblats i antal. Antalet domare har emellertid inte ökat. Tvärtom har det minskat, de tre senaste åren med mer än 30 tjänster eller ca 3 %. Den ökade mängden mål som nu skall handläggas av ett minskat antal domare innehåller även en större andel komplicerade mål än tidigare, t. ex. mål rörande ekonomisk brottslighet, narkotikabrott och miljöbrott. Samtidigt har antalet rutinbrottmål minskat genom att bl. a. vissa förseelser numera beivras på administrativ väg, t. ex. parkeringsförseelser, olovligt byggande och deklarationsförseelser. Härtill kommer att domstolarna fr. o. m. den 1 januari i år genom utsködningsbalansens ikraftträdande tillförts en mängd nya uppgifter utan motsvarande resursförstärkning.

I enlighet med statsmakternas intentioner har domstolarna liksom statsförvaltningen i övrigt försökt att bemästra det mycket ansträngda arbetsläget med rationaliseringar och omfördelningar. Den formlunda verksamheten och den omständigheten att domstolarna inte kan påverka mål- och ärendetillströmningen gör dock att möjligheten att på det sättet åstadkomma lättnader enbart är marginell. Det kan inte heller anses ankomma på domstolarna att avgöra vilka delar av rättskipningen som skall försummas på grund av otillräckliga resurser. Vissa författningsändringar har genomförts eller förbereds i syfte att förenkla och därmed påskynda handläggningen, vilket också redovisas i årets budgetproposition. Dessa åtgärder kan emellertid i huvudsak inte förväntas få någon effekt förrän på sikt. De ändringar som förbereds måste också innan de genomförs prövas från andra än rent budgetekonomiska utgångspunkter.

Domstolarnas verksamhet är i vårt samhälle, liksom i alla rättsstater, av sådan grundläggande betydelse för rättsordningens upprätthållande och den enskildes rättssäkerhet att varje försämring av möjligheten att fullgöra den måste bedömas som mycket allvarlig. Denna betydelse minskar inte i ett statsfinansiellt ansträngt läge.

Mot denna bakgrund ter sig regeringens beslut den 11 februari 1982 att inte återbesätta de ca 20 ordinarie domartjänster som under återstoden av detta budgetår är eller blir vakanta som minst sagt anmärkningsvärt. Som skäl för beslutet uppges risk för att domstolsanslagens löneposter eljest kan komma

att överskridas. Avsikten är uppenbarligen också att arbetet i viss utsträckning skall kunna utföras av icke-ordinarie domare, dvs. fiskaler och assessorer, vilka har lägre lön. Härigenom skulle en mindre budgetteknisk besparing erhållas. Mot detta skall då ställas den grundläggande principen att ordinarie domartjänst skall upprätthållas av ordinarie domare med bl. a. det särskilda oavsättlighetsskydd som dessa befattningshavare åtnjuter. I grundlagen finns även en uttrycklig bestämmelse om att domstol med endast en ordinarie domare inte får hållas vakant. Regeringsbeslutet gör också undantag för de fallen. Den grundläggande principen har emellertid tidigare tillämpats på andra domartjänster; tjänstledighet för t. ex. lagstiftningsuppdrag brukar inte beviljas rådmän. Avsikten med principen är heller inte att endast minimikravet skall uppfyllas utan att domstolarna i all den utsträckning som det är organisatoriskt möjligt skall utrustas med ordinarie domare.

Regeringens beslut ter sig inte bara anmärkningsvärt utan måste även förefalla utmanande för dem som nu tjänstgör i arbetstyngda domstolar, särskilt som också resursförstärkning samtidigt aviseras för polis- och åklagarväsendet i kampen mot narkotikabrottsligheten; en brottslighet som det ju i sista hand ankommer på domstolarna att pröva.

Åberopande det anförda anhåller jag att till justitieministern få ställa följande fråga:

Hur vill justitieministern förklara att domstolarnas rättskipande verksamhet inte värderas högre än att den – på det sätt som skett genom regeringens beslut att inte återbesätta lediga domartjänster – kan sättas åt sidan för att uppnå en kortsiktig budgetteknisk besparing?

1981/82:162 av *Anita Bråkenhielm* (m) till socialministern om insamlingen av uppgifter för beräkning av behovet av daghemsplatser:

Sociaistyrelsen insamlar f. n. uppgifter från kommunerna, uppenbarligen avsedda att användas som underlag för behovsberäkning av daghemsplatser.

Blanketten är så utformad, att ordalydelsen "barn med behov som ej kan erbjudas plats" med nödvändighet kommer att gälla samtliga i kommunen bosatta barn i åldern 0–6 år med förvärvsarbetande föräldrar, med tillägg för ett antal barn som bedömts ha behov trots att de har icke-förvärvsarbetande föräldrar, minskat med antalet daghemsplatser.

För en viss kommun, som erfarenhetsmässigt har väl utbyggd barnomsorg och som innevarande år tvingats avveckla en daghemsavdelning på grund av bristande efterfrågan, har denna blankett frambragt uppgiften, att utbyggnaden av kommunala daghemsplatser endast motsvarat 26,3 % av behovet.

En inom kommunen under en normalvecka gjord kontroll av antalet inskrivna barn i daghemmen och antalet faktiskt närvarande har dessutom visat, att icke i något daghem har under någon av dagens timmar mer än 55 % av tillgängliga daghemsplatser utnyttjats.

Med anledning av det anförda vill jag fråga socialministern om hon anser att socialstyrelsen på grundval av den här avsedda uppgiftsinsamlingen kommer att kunna åstadkomma ett tillfredsställande underlag för politiska beslut angående fortsatt utbyggnad av kommunala daghemsplatser?

26 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 11 mars

1981/82:297 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till statsrådet Karin Andersson om handläggningen av flyktingärenden:

Föregående vecka utvisades en ung kurdisk flykting i Uppsala till Syrien. Han hade deltagit i oppositionen mot regeringen i sitt hemland och därför dömts till ett femårigt fängelsestraff. Detta straff har genom att han flytt fördubblats till tio år. Det är belagt med klara bevis. Det är inte heller otroligt att ett ännu värre öde väntar honom.

Samtidigt får polska medborgare, som kommer till Sverige direkt från Polen, eller som redan fanns här när det militära maktövertagandet skedde i deras land, stanna utan några som helst undersökningar eller krav. Tillämpningen av lagen i dessa skilda fall verkar underlig.

Jag vill därför fråga invandrarministern:

Vilka kriterier ligger bakom regeringens så uppenbart skilda bedömningar av olika flyktingfall?

1981/82:298 av *Hans Petersson* i Hallstahammar (vpk) till utrikesministern om behandlingen av oppositionella i Argentina:

Den latinamerikanska kontinenten domineras, med några få undantag, av regeringar bestående av fascistiska militärjuntor. Behandlingen av oppositionella är oerhörd. Morden, tortyren och fängslandet blandas upp med plötsliga "försvinnanden". Sedan mitten av 1970-talet har tusentals unga människor försvunnit i Argentina. Mödrarna på Plaza de Mayo är en oerhörd daglig påminnelse om förtrycket mot all misstänkt opposition. Misstankar finns också att kidnappningar sker av flyktingar från andra länder och att juntorna sinsemellan byter fångar. Ett femtiotal paraguayanska oppositionspolitiker har på detta sätt "försvunnit" i Argentina, dit de tagit sin tillflykt undan Stroessnerregimen i hemlandet. Bland dessa finns bl. a. Antonio Maidana och Emilio Roa, två framstående oppositionsmän.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga utrikesministern:

Vad tänker utrikesministern göra för att förmå Argentinas regering att redogöra för de "försvunnas" öde, och – om de är vid liv – få dem frisläppta?

1981/82:299 av *Lennart Pettersson* (s) till bostadsministern om vidgad rätt till energilån:

Nr 94

Torsdagen den
11 mars 1982

Staten stödjer genom förmånliga energilån bl. a. installering av elpanna vid sidan av befintlig oljepanna. Däremot utgår inga sådana lån för installation av kombipanna el plus olja. Frågan om att övergå till annan uppvärmning av småhus uppkommer emellertid främst i samband med att den gamla oljepannan mer eller mindre har tjänat ut. Följden har blivit att småhusägaren river ut sin gamla oljepanna och sätter in en renodlad elpanna.

*Meddelande om
frågor*

Ur samhällets synpunkt vore det emellertid värdefullt om en ökad flexibilitet kunde upprätthållas. El kan också utnyttjas effektivare och till lägre kostnad, om topparna i elförbrukningen för uppvärmning kunde kapas under de kalla vintermånaderna genom att olja används som komplement.

Jag ber därför att få fråga:

Är statsrådet beredd att förorda att området för förmånliga energilån utvidgas till att omfatta installation av kombipannor el plus olja i småhus, så att el kan utnyttjas effektivare för uppvärmning?

1981/82:300 av *Ingemar Hallenius* (c) till statsrådet Olof Johansson om villkoren för avveckling av statens hyresbostäder i vissa fall:

Riksdagen beslutade 1981 (prop. 1980/81:158) om avveckling av statens bestånd av uthyrningsbostäder. I propositionen underströks: "Inför varje avvecklingsbeslut måste dessutom en prövning göras i det enskilda fallet eftersom det kan finnas omständigheter som medför att en avveckling inte är möjlig eller lämplig."

Enligt propositionen finns det alltså möjlighet för staten att i vissa fall, där speciella skäl föreligger, ha kvar sina hyresbostäder. Dessa speciella skäl måste i hög grad gälla försvarets bostäder vid F 7 i Sätenäs. Ur såväl service- som rekryterings- och beredskapssynpunkt är det mycket angeläget att dessa kan bibehållas. F 7 är en landsbygdsflottilj som mer än andra är beroende av verksamheten närliggande personalbostäder.

Med anledning av vad som anförts anhåller jag att få ställa följande fråga till statsrådet:

Är statsrådet beredd ge en redovisning för de skäl som erfordras för att en avveckling av statens hyresbostäder i vissa fall ej bör ske?

27 § Kammaren åtskildes kl. 17.57.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON